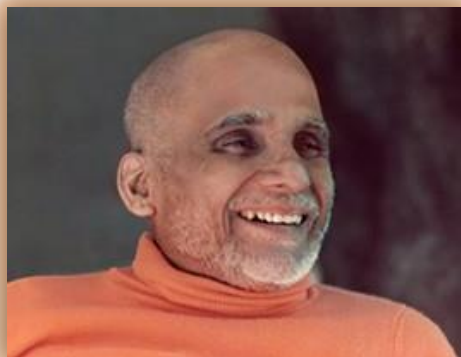

MANDUKJA UPANIŠADA

Svami Krišnananda
Udruženje božanskog života,
Šivanandin ašram,
Riškeš, Indija

[www.swami-
krišnananda.org](http://www.swami-krišnananda.org)

SADRŽAJ

UVODNA REČ IZDAVAČA	3
UVOD	4
INVOKACIJA I STIHOVI.....	8
PRANAVA ILI OMKARA.....	15
INDIVIDUALNO I APSOLUTNO	31
UNIVERZALNI VAIŠVANARA	49
MISTERIJA SANJANJA I SPAVANJA	67
SVEST I SPAVANJE	82
BOG UNIVERZUMA	88
TRANSCENDENTALNO PRISUSTVO	94
ATMAN KAO PRANAVA.....	107

UVODNA REČ IZDAVAČA

Publikacija pred vama se sastoji od improvizovanih predavanja cenjenog Svamija iz 1968. godine na temu filozofije i učenja Mandukja Upanišade.

Prvi deo razgovora upućuje na značenje mističnog simbola Om, tj. Pranave, koji je Apsolut i po svojoj konotaciji i po svojoj denotaciji.

Drugi deo objašnjava prirodu Univerzalnog Bića, Vaišvanare ili Virata, kao što je to opisano u Upanišadi.

Treći deo se dalje bavi misterijom Sna i Spavanja kao i kosmičkim ekvivalentom ovog stanja, naime, Hiranjagarbom, Imanentnim božanskim Bićem.

Četvrti deo je prikaz suštinske važnosti Spavanja u interpretaciji prirode čovečjeg Duha.

Peti deo se vrti oko velike teme, prirode Išvare, Vrhovnog Boga Univerzuma.

Šesti deo se bavi veličanstvenošću Realnosti kao takve, Apsolutom kao Transcendentalnim Prisustvom.

Sedmi deo je zaključni sžice posvećen pojašnjenju harmonije koja vlada među sastavnim delovima zvuka Om, ili Pranave, i četiri stanja Svesti, što je tema ove Upanišade.

Ovde će izučavaoci filozofije i duhovnog života pronaći prikaz samog vrhunca misli i iskustva do kojih se u drevna vremena došlo – Upanišade.

Udruženje božanskog života,
Šivanandanagar,
16. novembar 1996.

UVOD

Tema Mandukja Upanišade je objašnjenje mističnog simbola Om, sa namerom da se um istrenira da meditira kako bi se postepeno postigla sloboda i kako bi se individualna duša stopila sa Krajnjom Realnošću.

Osnova ove meditacije je objašnjena u Vidji (meditaciji), a poznata je kao Vaišvanara Vidja. Ovo je tajna znanja o Univerzalnom Biću, označenom kao Vaišvanara. Jednostavno razumevanje ovoga se svodi na prenos ljudskih atributa na Božansko Iskustvo i obrnuto. U ovoj meditaciji osoba razmišlja o Kosmosu kao o sopstvenom telu. Kao što, na primer, kada osoba razmišlja o svom individualnom telu, odmah postane svesna desnog oka, levog oka, desne ruke, leve ruke, desne noge, leve noge, glave, srca, stomaka, svih telesnih udova odjednom, a ne smatra da se ti delovi razlikuju na bilo koji način, pošto svi delovi samo deluju različito, ali su, u stvari, povezani sa istom ličnošću, tako se u ovoj meditaciji svest prenosi u Univerzalno Biće. Umesto da vidi sebe kao individualno telo, osoba vidi sebe kao Univerzalno Telo. Umesto desnog oka postoji sunce, umesto levog mesec. Umesto stopala je zemlja, umesto glave nebo i td. Udovi Kosmičke Osobe se poistovećuju sa kosmičkim elementima i obrnuto, tako da ne postoji ništa u kosmosu što ne tvori sastavni deo Tela Virata ili Vaišvanare. Kada vidiš prostranstvo sveta pred sobom, percipiraš deo sopstvenog Tela. Kada pogledaš sunce, vidiš sopstveno oko. Kada pogledaš u nebo, vidiš

sopstvenu glavu. Kada vidiš sve ljude oko sebe, percipiraš ih kao različite delove sopstvene ličnosti. Nepregledni vetar je tvoj dah. Svaka tvoja radnja je kosmički pokret. Sve što se kreće, kreće se zbog tvog pokreta. Tvoj dah je Kosmička Životna Sila. Tvoja inteligencija je Kosmička Inteligencija. Tvoje postojanje je Kosmičko Postojanje. Tvoja sreća je Kosmičko Blaženstvo.

Iako Mandukja Upanišada daje predstavu nekih simbola identifikacije udova sa Kosmičkim Telom, onaj koji meditira može da izabere bilo koji simbol ili simbole za takvu identifikaciju. Kreacija se ne sastoji samo od nekolicine delova koji se pominju u Upanišadi. Postoji mnogo toga što nam može pasti na pamet kada razmišljamo o ovome. Dakle, možemo započeti meditaciju uz bilo koji set oblika koji se pojavi u umu. Možda sedimo u svojoj sobi i prvo što nam privuče pažnju mogu biti objekti u prostoriji. Kada poistovetimo ove objekte sa svojim Telom, shvatićemo da postoje i objekti izvan tih objekata, u drugim prostorijama. I na taj način možemo polako širiti svest na celu Zemlju, a onda i dalje od toga, na sunčeva i zvezdana prostranstva, dok ne dosegneмо krajnje granice svog uma. O čemu god um može da razmišlja postaje objekat za um, a taj objekat, pak, treba kosmički da postane deo Tela osobe koja meditira. I onog trenutka kada se objekat koji je um zamislio poistoveti sa Kosmičkim Telom, objekat prestaje da mori um, zato što više nije spolja, već postaje deo Tela osobe koja meditira. Kada objekat postane deo nas, više nas ne nervira, zato što više uopšte nije objekat.

Tada je subjekat. Objekat je postao Kosmički Subjektat kroz Vaišvanara meditaciju.

Vidja, u stvari, ima poreklo u Rig-Vedi u čuvenoj Sukti, odnosno himni, koja se zove Puruša-Sukta. Puruša-Sukta Rig-Vede počinje izjavom da su sve glave, sve oči i sva stopala koja vidimo u ovom svetu glave, oči i stopala Virat-Puruše, iliti Kosmičkog Bića. Jednom glavom Virat klima u tišini, drugim licem se smeje, trećim se mršti; u jednom obliku On sedi, u drugom se kreće; u jednom obliku je blizu, u drugom daleko. Ali svi oblici, kakvi god oni bili, svi pokreti i radnje, procesi i odnosi postaju deo Kosmičkog Tela, s čim bi Svest istovremeno trebalo da se poistoveti. Kada razmišljate, razmišljate o svemu istovremeno, u svih deset pravaca, na sve moguće načine.

Čandogja Upanišada zaključuje ovu Vidju govoreći da onaj koji meditira na ovaj način o Univerzalnoj Ličnosti Sopstva kao o Vaišvanari postaje Izvor održanja svih bića. Baš kao što deca sede oko majke gladna i traže hranu, tako će sva bića u kreaciji sedeti oko ove Osobe žudeći za njenim blagoslovima; i kao što hrana koja se unese u telo održava sve udove odjednom, ova osoba koja meditira će, ukoliko unese hranu, istovremeno preneti svoje blagoslove na čitav kosmos, pošto je njeno Biće svakako Sve-Biće.

Možda se sećamo čuvene priče o Šri Krišni, koji je uzeo mrvu hrane iz ruku Draupadi u šumi Kamjaka kada ga je ona pozvala u pomoć i s tom mrvom koju je uneo u sebe, čitav univerzum je ispunjen i svima je glad utoljena, zato što je Krišna bio sjedinjen sa Univerzalnim Viratom. Takav je

slučaj i sa bilo kojom osobom koja je u ovoj poziciji da meditira na Virat i zauzme položaj Virata. Čitav univerzum će se sprijateljiti s tom Osobom; čitavo postojanje će tražiti hranu i blagoslove od ovog Univerzalnog Bića. Osoba koja meditira na ovaj način prestaje da bude ljudsko biće i postaje sam Bog. Onaj koji meditira na Vaišvanaru je Vaišvanara sam, sam Vrhovni Virat.

INVOKACIJA I STIHOVI

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा
भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभि-
र्व्यरोम देवहितं यदायुः
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः
स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः
स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

Om! Bhadram karnebhīh sʹrnuyāma devāh
bhadram pasyemākṣhabhīryajatrāh
sthīrairāṅgaistushtuvamsastanūbhir
vyaśema devahitam yadāyuh
svasti na indro vridhāśravāh
svasti nah pūṣhā Viśvavedāh
svasti nastārṣhyo ariṣhtanemih
svasti no brihaspatīrdadhātu
Om śāntih; śāntih; śāntih

“Om. O, Presvetli! Neka bismo ušima svojim čuli ono što je ugodno, Vas dostojne obožavanja! Neka bismo, obdareni telima krepkih udova, slavili Vas, živeći život u potpunosti kako su nam ga darovala božanska bića; neka bi nas Indra, uzvišen u svojoj slavi, pogledao milostivo; neka bi sveznajući Pušan bio milostiv prema nama; neka bi Tarkšja, koji uništava svako zlo, prema nama bio milostiv; neka bi nam se Brihaspati smilovao! Om. Mir! Mir! Mir!”

ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं तस्योपव्याख्यानं
मृतं भवद्भविष्यदिति सर्वमोक्षार एव
वचान्यत् त्रिकालातीतं तदप्योक्षार एव

aum ity etad akṣaram idam sarvam,
tasyopavyākhyānam
bhūtam bhavad bhaviṣyad iti sarvam aumkāra eva
yac cānyat trikālātītaṁ tad apy aumkāra eva.

1. OM! Ova Večita Reč predstavlja ceo ovaj vidljivi univerzum. Njeno objašnjenje je sledeće: Ono što je nastalo, ono što nastaje, ono što će nastati – sve je to sigurno OM. I ono što je izvan ova tri stanja vremenskog sveta – i to je, svakako, OM.

सर्वं ह्येतद् ब्रह्मायमात्मा ब्रह्म
सोऽयमात्मा चतुष्पात्

sarvaṁ hy etad brahma, ayam ātmā brahma,
so'yam ātmā catus-pāt.

2. Sve ovo je svakako Braman. Sopstvo je Braman. Ovo Sopstvo ima četiri domena.

जागरितस्थानो बहिष्प्रज्ञः सप्ताङ्ग
एकानविंशतिमुखः स्थूलभुवैश्वानरः
प्रथमः पादः

jāgarita sthāno bahiṣ-prajñāḥ saptāṅga
ekonavimśati-mukhaḥ sthūla-bhug Vaiśvānaraḥ
prathamaḥ pādah.

3. Prvi domen je Vaišvanara (Vaiśvānara). Njegovo polje je budno stanje. Njegova svest je okrenuta ka

spolja. Ima sedam udova i devetnaest usta. Uživa u materijalnim objektima.

स्वप्नस्थानोऽन्तःप्रज्ञः सप्ताह एकविंशतिमुखः
प्रविक्रमभुक् तैजसो द्वितीयः पादः

svapna-sthāno'ntaḥ-prajñāḥ saptāṅga
ekonavimśatimukhaḥ
pravivikta-bhuk taijaso dvītiyaḥ pādah.

4. Drugi domen je taiḍasa (taijasa). Njegovo polje je stanje sanjanja. Njegova svest je okrenuta ka unutra. Ima sedam udova i devetnaest usta. Uživa u suptilnim objektima.

यत्र सुप्तो न कश्चन कामं कामयते
न कश्चन स्वप्नं पश्यति तत्सुषुप्तम्
सुषुप्तस्थान एकीभूतः प्रज्ञानघन एवानन्दमयो
ह्यानन्दभुक् चेतोमुखः प्राज्ञस्तृतीयः पादः

yatra supto na kaṁ cana kāmaṁ kāmayate
na kaṁ cana svapnam paśyati tat suṣuptam
suṣupta-sthāna ekī-bhūtaḥ prajñānā-ghana
evānandamayo
hy ānanda-bhuk ceto-mukhaḥ prājñas tṛtīyaḥ pādah.

5. Treći domen je praḍna (prājña), gde onaj koji spava niti želi išta, niti posmatra san: ovo je duboko stanje spavanja. U ovom polju spavanja bez snova, osoba postaje nepodeljena, nerazlučena masa svesti koja se sastoji od blaženstva i hrani se blaženstvom. Njegova usta su svest.

एष सवश्वर एष सर्वज्ञ एषोऽन्तर्याम्येष
योनिः सर्वस्य प्रभववाप्ययौ हि भूतानाम्

eṣa sarveśvaraḥ eṣa sarvajñaḥ, eṣo 'ntāryami
eṣa yoniḥ sarvasya prabhavāpyayau hi bhūtānām.

6. Ovo je Gospod Svega, Svemogućí, Unutranji
Svedok, Izvor Svega. Ovo je početak i kraj svih
bića.

नान्तःप्रज्ञं न बहिष्प्रज्ञं नोभयतःप्रज्ञं न
प्रज्ञानघनं न प्रज्ञं नाप्रज्ञम् ।
अदृष्टमव्यवहार्यमग्राह्यमलक्षणमचिन्त्यम-
व्यपदेश्यमेकान्तमप्रत्ययसारं प्रपञ्चोपशमं
शान्तं शिवमर्द्धतं चतुर्थं
मन्यन्ते स आत्मा स विज्ञेयः

nāntaḥ-prajñam, na bahiṣṭ-prajñam, nobhayataḥ-
prajñam,
na prajnañā-ghanam, na prajñam, nāprajñam;
adrṣtam, avyavahārayam, agrāhyam, alakṣaṇam,
acintyam, avyapadeśyam, ekātma-pratyaya-sāram,
prapañcopaśamam, śāntam, śivam, advaitam,
caturtham manyante, sa ātmā, sa vijñeyaḥ.

7. Ovo je poznato kao četvrti domen: svest niti
okrenuta ka unutra, niti ka spolja, ni oba
istovremeno; ovo nije nerazlučena masa svesti; niti
znajuće, niti neznajuće; nevidljivo, nedokučivo,
nedodirljivo, bez osobina, nezamislivo, neodredivo,
a njegova je sama suština svest o vlastitom Sopstvu;
začetak sveg relativnog postojanja; potpuno tiho;

mirno; blaženo; bez trenutka; to je Atman, Sopstvo; ovo treba da osvane u nama.

सोऽयमात्माऽयन्नरमोऽहरोऽधिमात्रं पादा मात्रा
मात्राश्च पादा अकार उकारो मकार इति .

so'yam ātmādhyakṣaram auṁkaro'dhimātram pādā
mātrā
mātrās ca pādā akāra ukāra makāra iti.

8. Ovaj identični Atman, iliti Sopstvo, u kraljevstvu zvuka je OM, koji se poistovećuje sa četiri gore opisana domena Sopstva, i čije se slogovne komponente poistovećuju sa četiri domena Sopstva. Komponente sloga su A, U, M.

जागरितस्थानो वैश्वानरोऽकारः प्रथमा
मात्राऽऽप्तेरादिमत्त्वाद्वाप्नोति ह वै
सर्वान्कामानादिश्च भवति य एव वेद

jāgarita-sthāno vaiśvānaro'kāraḥ prathamā
mātrā'pter ādimattvād vā'pnoti ha vai
sarvān kāmān ādiś ca bhavati ya evaṁ veda.

9. Vaišvanara (Vaiśvānara), čije je polje budno stanje, prvi je zvuk, A, zato što on obuhvata sve i zato što je prvi. Onaj koji ovo zna, obuhvata sve željene objekte; on postaje prvi.

स्वप्नस्थानस्तेजस उकारो द्वितीया
मात्रोत्कर्षाद्भयत्याद्रोत्कर्षति ह वै
ज्ञानसन्तति समानश्च भवति
नास्याब्रह्मचित्कुले भवति य एव वेद

svapna-sthānas taijasa ukāro dvitīyā
mātrotkarṣāt ubhayatvādvotkarṣati ha vai
jñāna-saṁtatiṁ samānaś ca bhavati
nāsyābrahma-vit-kule bhavati ya evam veda.

10. Taidāsa (Tajjasa), čije polje je stanje sanjanja, drugi je zvuk, U, zato što je on veličanstvenost i sadrži kvalitete druga dva. Onaj koji ovo zna, uzdiže se kroz znanje i izjednačava se; u njegovoj porodici niko neće biti rođen, a da ne bi poznavao Braman.

सुषुप्तस्थानः प्राज्ञो मकारस्तृतीया मात्रा
मितेरपीतेर्वा मिनोति ह वा इदं
सर्वमपीतिश्च भवति य एव वेद

susupta-sthānaḥ prājño makāras tṛtīya mātrā
miter apīter vā minoti ha vā idaṁ
sarvam apītiś ca bhavati ya evaṁ veda.

11. Praḍna (Prājña), čije polje je duboko stanje spavanja, treći je zvuk, M, zato što je on mera i ono u šta sve ulazi. Onaj koji ovo zna, meri sve i sve postaje.

अमात्रशतुर्थोऽव्यवहार्यः प्रपञ्चोपशमः शिवोऽद्वैत
एवमोङ्कार आत्मैव सच्चिदान्मात्मनात्मानं य एव
वेद य एव वेद

amātraś caturtho'vyavahāryaḥ prapañcopaśamaḥ
sivo'dvaita
evam auṁkāra ātmaiva, saṁviśaty ātmanā'tmānam
ya
evam
veda ya evam veda.

12. Četvrti je bezzvučan: neizgovorljiv, utihnuće svih relativnih manifestacija, blažen, miran, nedvojan. Stoga je OM svakako Atman. Onaj ko ovo zna, stapa svoje sopstvo sa Sopstvom – da, onaj koji ovo zna.

Om śantih; śantih; śantih

Om, mir, mir, mir!“

PRANAVA ILI OMKARA

Vede u obliku Samita (Samhitā) prave uvod u temu kojom se bavi Vedanta (Vedānta), odnosno Upanišade. Upanišade su tajna učenja koja sadrže mudrost koja prevazilazi zemaljski domen i koja otkrivaju objave velikih mudraca iz starina o prirodi Stvarnosti. Među Upanišadama se Mandukja (Māndūkya) može smatrati najbitnijom, jer je sasvim prikladno rečeno: – māndūkyam ekam eva alam mumukshūnām vimuktaye: za oslobođenje mumukšua (mumukṣhū) ili tragaoca, Mandukja sāma je dovoljna, te ako ste u stanju da razumete istinsko značenje ove jedne Upanišade, možda i nije potrebno da izučavate ijednu drugu Upanišadu, čak ni Čandogju (Chhāndogya) ili Brihadaranjaku (Brihadāranyaka), zato što je tema Mandukja Upanišade direktan pristup dubinama ljudske prirode. Ona vam ne prikazuje nikakve analogije, ne priča vam priče, niti pravi poređenja. Ona iznosi čiste činjenice vezane za čoveka uopšteno i Stvarnost u svojoj suštini. Ovo je sveobuhvatna Upanišada, iako sadrži samo dvanaest izjava koje se nazivaju mantrama. Međutim, u njima je sadržana cela mudrost, ili znanje Upanišada sažeto u potpunosti. Upanišada počinje molitvom. Sve Upanišade na samom početku sadrže molitvu – molitvu čuvarima domena, božanstvima ili manifestacijama Boga koji vladaju čitavom kreacijom, ne bismo li bili obdareni zdravljem i razumevanjem koje bi nam omogućilo da zađemo u tajne Upanišada, da meditiramo o njima i da uvidimo Istinu iznetu u njima.

Mandukja Upanišada se pripisuje otkrovenju velikog sveca koji se zvao Manduka. Ono što se tiče Manduke je Mandukja. Upanišada, odnosno tajna učenja koja su se prikazala svecu Manduki, jeste Mandukja. Ona počinje svečanom objavom:

Ōmityetadakṣharamidam sarvam,
tasyopavyākhyanam,
bhūtam bhavatbhaviṣhyaditi sarvamomkāra eva;
yaccānyat trikālātītam tadapyomkāra eva.

Ono što je Večno je OM, i ono je 'sve ovo'. Sve ostalo, ono što je prošlost, sadašnjost ili budućnost, jeste poput izlaganja, objašnjenja ili komentara o značenju ove velike Istine – Večitog Om. Sarvam Omkāra eva: Sve je samo Om. Tako Upanišada počinje. Ōm ityetadakṣharam idam sarvam: Sve ovo, sve što se može opaziti i razumeti, šta god da je u domenu opažanja organa čula, logičkog zaključivanja ili verbalnog svedočenja, sve što se može pojmiti jednim izrazom, cela kreacija – sve ovo je Om.

Mnogo puta smo pevali 'Om' i običaj je da jedni druge pozdravljamo uz Om, recitujemo bilo šta uz Om i započinjemo okretanje đape uz bilo koju mantru Omom. Postoji implikacija da Om obuhvata sve i da blagoslovi svaki početak. OM i Ata (Atha) bi trebalo da budu dva povoljna termina: 'Om, Atha; Om, Atha; Om, Atha; Om;' recitujemo svakog dana. U početku Om je trebalo da bude prvi vibracijski zvuk koji je iznikao iz semena kreacije. Om je Pranava. Ovo je korenska mantra (bīja-mantra) svim drugim mantrama, bilo da su vedske

ili tantričke. Recitujući Om, obuhvatamo ne samo sve značenje, već i celokupan jezik. Sve verbalne implikacije, kao i objektivne reference, sadržane su u Omu. Om je i *nama* (nāma) i *rūpa* (rūpa), kako ime, tako i oblik. Ono nije samo zvuk, iako je i zvuk između ostalog, već je veoma bitan aspekt Oma, koji treba imati na umu, to da nije samo mantra ili recitacija, reč ili fraza iz ljudskog jezika, već je nešto više od toga. Ono je nešto što postoji samo po sebi, nešto što se naziva vastu tantra (vastu tantra), a razlikuje se od puruša tantre (puruṣha tantra) – ono što postoji ne zbog toga što se odnosi na nešto drugo, već zato što je nešto samo po sebi. Ne stvaramo mi Om time što ga pevamo, već samo proizvodimo vibraciju koja je u skladu sa vibracijom koja je već tu sama po sebi i koja se zove Om. Om je kosmička vibracija. Ono nije mantra koju smo mi osmislili, kreirali ili započeli. Zašto pevamo Om? Da bismo uspostavili vezu između sebe i onoga što postoji samo po sebi i manifestuje je kao zvučna vibracija u obliku Oma.

Vrhunski Apsolut je Oblik (rūpa) Oma koji je Ime (nāma). Kako je sve na svetu obeleženo imenom, tako obeležavamo i Išvaru (Īsvara), Boga, imenom. Kako u svoju svest prizivamo oblik tako što mu se prisećamo imena, tako u svest prizivamo i Biće, iliti Oblik Išvare, Boga, prizivajući mu Ime. I kako je ime određenog objekta povezano sa tim objektom kroz opis karakteristika tog objekta, tako i Om, kao Ime Išvare, opisuje Išvaru i svojim jedinstvenim opisom Njega, omogućava nam da kontempliramo o obliku Išvare. Planina je ime, reka je ime, vatra je ime, čovek je ime, žena je ime,

Rama je ime, Krišna je ime, i tako dalje. Imamo mnogo imena – nama (nāma). Ova imena odgovaraju određenim oblicima čiju konotaciju i denotaciju nose. Kada izgovorite ime, oblik koji odgovara tom imenu se pojavi u umu automatski, takoreći spontano, zbog neraskidive veze koja je uspostavljena među određenim imenom i odgovarajućim oblikom. Svako od nas dobro zna koliko na njega utiče ime. Bićete zadovoljni ili nezadovoljni zato što vas oslovljavaju određenim imenom. Postoje imena kojima vas neko oslovi, a koja vas nerviraju, koja vas izbacuju iz takta, zato što ste stvorili trajnu asocijaciju u umu između određene *name* (nāma) i odgovarajuće joj *rupe* (rūpa). Na primer, ako vas neko oslovi izrazom 'presvetli', bićete zadovoljni, ali ako vas neko oslovi izrazom 'magarče', bićete nezadovoljni. Razlog tome je asocijacija koju ste uspostavili u umu i na nivou osećanja između imena 'presvetli' i pripisanog mu značaja, ili imena 'magarac' i njemu pripisanog značaja. Imena u nama stvaraju vibracije. Zamislite da neko od vas baš ovog trenutka poviče: „Zmija! Zmija!“ Svi biste odjednom ustali i ne biste više slušali ovo što vam ja govorim. Kakvu samo vibraciju reč zmija stvara u vašem umu! Uspostavili ste vezu u svom psihološkom biću između imena 'zmija' i odgovarajućeg značenja ili značaja, kao i povezanosti sa vama. I te kako znate šta ono znači. Svako ime na svetu ima svoj oblik i značenje koje se sa njim povezuje. Nijedan oblik nije samo ekvivalent imenu za koje je vezan, već je u vezi i sa drugim oblicima.

Sada smo od oblika koji nazivamo Išvara-srišti (Īšvara-sriṣhti) stigli do oblika koji nazivamo điva-srišti (jīvasriṣhti). Išvara-srišti je oblik koji odgovara imenu kakvo jeste samo po sebi. Điva-srišti je psihološka veza koju ste uspostavili između sebe i odgovarajućeg oblika određenog imena. Pogođeni ste zbog điva-srištija, a vaše razumevanje oblika koji odgovara imenu ukazuje samo na điva-srišti. Sada nas ne zanima samo Išvara-srišti, već i điva-srišti. Možda nas ovo drugo čak i više zanima od ovog prvog, zato što je priroda điva-srištija ono što nas veže ili oslobađa, a ne priroda Išvara-srištija. Ono što je onakvo kakvo jeste samo po sebi nas ne zanima previše. Ali ono što je onakvo kakvim ga mi percipiramo, to nas i te kako zanima, jer je upravo to pripisano značenje ono što nas vezuje za ono što nazivamo samsarom (samsāra), odnosno zemaljskim postojanjem. Svako ime ima odgovarajući oblik, a taj oblik je sadržan u Išvara-srištiju, u kreaciji Išvare, Boga, a ti, kao điva (jīva) ili individua, iako si takođe deo Išvara-srištija, oko sebe stvaraš čauru, umotavaš se u mrežu koju je stvorila tvoja sopstvena imaginacija i ta imaginacija te društveno povezuje sa drugim đivama, drugim stvarima, drugim sadržajima ove kreacije. Ne postojiš samo kao sadržaj kreacije, već si i vezan za druge sadržaje u kreaciji na nekoliko načina. Ovo je razlika između tebe kao dela Išvara-srištija i tebe kao centra điva-srištija. U tebi postoji aspekt Išvare, ali postoji i đivatva (jīvatva). Aspekt Išvare u tebi je tvoja uzvišena priroda, a aspekt đive u tebi je ono što te vezuje za ovu samsaru. Dakle, tvoja priroda je dvostruka – imaš dve ličnosti, ličnost koja te izdvaja

kroz tvoju vezu sa Išvarom i onu koja te vezuje za zemaljski život.

Ovo je zavrzlama u kojoj smo se obreli kroz ime i oblik (nāmā i rūpa), oznaku i označeno, u ovoj kreaciji u kojoj smo delići sadržaja. Međutim, upravo je dovođenje oblika u vezu sa nama to što je uzrok našeg zadovoljstva i bola. Svakog dana u svest prizivamo različite oblike iz sveta i ovo prizivanje je samo psihološka veza koju uspostavljamo između sebe i ovih oblika. Ovo je samsara. Svaka veza sa spoljašnjim je samsara, a čitav naš život, kroz dane i noći koji prolaze, takođe je samsara od koje težimo da se oslobodimo. Želimo mokšu (mokṣha) od samsare, ali mokša je ovaj status u kom održavamo sebe ne u vezi sa đivatvom, već sebe u vezi sa Išvarom, odnosno postojanjem samim po sebi, a ne postojanjem uslovljenim vezom sa drugim stvarima. Vi ste nešto samo po sebi, nezavisni od onoga što značite drugima, nevezani za to kako se drugima činite i kako se drugi vama čine. Želite da svoje postojanje prebacite iz đivatve u Išvaratvu (Īsvaratva). Želite da postojite sami po sebi, u svojoj suštinskoj prirodi, da postojite nezavisno, a ne da zavisite od drugih stvari. Ne želite da vaš opstanak zavisi od objekata. Želite da budete potpuno nezavisni u nevezanosti – kevali. Želite da dosegnete kaivalju (kaivalya). Ovo se zove mokša – potpuna sloboda.

Ova, Mandukina Upaniṣada predlaže vrlo jednostavan metod za uspostavljanje đive u Išvari, kako bi se veza ličnosti prebacila u ne-vezu Išvare, te kako bi se postiglo ovo, sve kroz direktnu tehniku prizivanja prisustva Išvare, tj. Bramana, u naše biće,

prizivanja Išvare u našu svest. Dajte Išvari mesto u svom srcu. Umesto razmišljanja o objektu koji odgovara određenom imenu, razmišljajte o Išvari koji je određen sveobuhvatnim Imenom. Svi nazivi, sva imena na svetu, poput planine, reke i slično, jesu pojedinačna imena koja odgovaraju pojedinačnom obliku. Ali Išvara nije pojedinačni oblik: On je Univerzalni Oblik, pa stoga ne može biti prizvan ili dozvan pojedinačnim imenom. Morate ga zvati Univerzalnim Imenom, zato što je On Univerzalni Oblik. Nijednim posebnim jezikom nije moguće opisati Išvaru, zato što Išvara nije pojedinačni objekat. On nije čovek ili žena ili bilo kakvo ljudsko biće. On nije ovde, niti tamo, On je svuda. Ono što je svuda ne može biti označeno jezikom koji pripada samo određenoj državi ili čoveku ili ženi ili pojedinačnoj osobi. Bio bi potreban izuzetno sveobuhvatan jezik da bi se sveobuhvatni Oblik Išvare opisao. Ne postoji sveobuhvatni jezik – svi jezici su lokalni. Postoji mnogo jezika, ali ne postoji jedan pojedinačni jezik koji se može koristiti u celom svetu, a čak bi i to bio lokalni jezik iz tačke gledišta šireg kosmosa. Da li postoji jezik koji bi se mogao koristiti u celom univerzumu? Samo takav jezik bi mogao da opiše Išvaru, zato što je On Univerzalan. Ne postoji takav jezik. Jedini zamisliv jezik, otkriven drevnim rišijima, jeste Om, odnosno Pranava.

Recitovanje Oma je upotreba univerzalnog jezika, jezika koji sobom obuhvata sve druge jezike, a govorni aparat rezonira na vrlo sveobuhvatan način pri pevanju Oma, tj. Pranave. Kada izgovarate A, B, V i tako dalje, određeni deo govornog aparata

počinje da vibrira, ali kada recitujete Om, čitava govorna kutija počinje da vibrira. Ovo je eksperimentalno dokazivo. S ovim bilo ko od vas može da eksperimentiše i osmotri rezultat. Čitav govorni aparat se aktivira, ne samo pojedini njegovi delovi. Svi jezici su sadržani u Omu zato što svi delovi govornog aparata vibriraju pri recitaciji Oma, a i svaka reč, svaki izraz bi trebalo po prirodi da budu nekako uključeni u korenski zvuk, što je upravo ono do čega dolazi kod pevanja Oma. Ne samo to, pevanje Oma je značajno zbog još jedne stvari. Pevanje ili prizivanje određenog imena proizvodi određenu vibraciju u vama. U vama se stvara osećanje kroz pevanje ili prizivanje određenog imena. Knedle, ušticipci, sutlijaš, kafa, čaj, pirinač: ovo su nazivi određenih objekata i vi znate da kada ih izgovorite, u vašem umu se pojave razne ideje, a u vašem telu razni osećaji. Škorpija: drugačiji osećaj; bolest, ružnoća, zemljotres, atomska bomba, rat – sve ove ideje u vašem organizmu proizvode vibracije. To nisu samo reči, to su vibracije prenete u vaš organizam kroz određenu reč ili izraz, pa je tako i Om vibracija, ne samo reč ili zvuk. Om je vibracija, Univerzalna vibracija kojom je stvaranje otpočelo, kako je rečeno.

Manusmriti (Manusmṛiti), Mahabharata (Mahābhārata), Purane i Upanišade opisuju prirodu, konstituciju, strukturu i slavu Oma. Omom je Brama stvorio kosmos, a iz Oma, koji se sastoji od tri odvojena slova – A, U, M – javili su se *vjahritiji* (vyāhṛiti): bhūh, bhuvah, svah. Iz ova tri *vjahritija* su proizišle tri *pade* (pāda) Gajatri Mantre (Gāyatri-

Mantra). Iz ove tri pade su izašla tri značenja Puruša-Šukte (Puruṣha-Sūkta), a iz značenja Puruša-Šukte je poteklo značenje svih Veda, a iz ovog ogromnog značenja Veda, Brama je stvorio ovaj kosmos, kažu spisi. Toliko je bitan Om, koji nije zvuk koji je proizveo Brama, već je vibracija koja se uzdigla iz Vrhovnog Bića u početnom stadijumu stvaranja – sveobuhvatna vibracija. Pa kada pevamo Om, takođe pokušavamo da stvorimo u sebi sličnu vibraciju, vibraciju koja je u skladu sa kosmičkom vibracijom, kako bismo, bar u tom trenutku, bili usklađeni sa kosmosom. Usklađeni smo sa tokom kosmosa kada izgovaramo Om, pa proizvodimo harmonične vibracije u svom fizičkom i mentalnom sistemu. Umesto odsecanja od spoljašnjeg sveta, samo uplivamo u tok sveta. Umesto da razmišljamo nezavisno kao đive, počinjemo da razmišljamo univerzalno kao Išvara. Umesto da mislimo na nivou veza sa zasebnim objektima, mislimo na nivou ničega. Razmišljanje se odvija samo po sebi, što bi se reklo. Da li možete da zamislite misao koja misli samu sebe? To je Misao Išvare. Kada misao misli o objektu, to je misao đive. Kada misao misli samu sebe, to je Išvarina Misao, Išvarina Volja, pa kada pevamo Om kako treba, uz razumevanje njegove prave konotacije, ne mislimo ni o čemu posebnom. Mislimo o svemu uopšteno i to je Išvarino razmišljanje. U tom trenutku ne razmišljamo. Išvara je taj koji razmišlja kroz ove naše individualne umove. Mi, kao osobe, prestajemo da postojimo u tom trenutku. Postojimo kao stvar sama po sebi, Išvara, koji postoji po Sopstvenom nahođenju,

naumu i položaju. On ne postoji kao điva u poređenju s drugim objektima. Mi uvek postojimo u odnosu na nešto drugo. Išvarino postojanje nije vezano ni za koga drugog, a mi, kao tragaoci za Išvarinim položajem, odnosno Bramanom, želeći da postojimo po univerzalnoj prirodi, pokušavamo pevanjem Oma da uplovimo u Išvarino Biće poput reka koje pokušavaju da se uliju u nedra okeana. Poput potoka smo koji hrle ka moru, pa kao što se silom privlačnosti vode reke ulivaju u okean, tako se mi silom privlačnosti vibracije Oma ulivamo u Univerzalni Oblik Išvare.

Kada izgovorite Om kako treba, ulazite u meditativno raspoloženje. Ne ponavljate samo zvuk ili reč ili izraz, već stvarate vibraciju. Kakvu vibraciju? Ne vibraciju koja vas uznemiruje, nervira ili stvara želju za određenim objektom u umu, već vibraciju koja topi sve ostale vibracije, okončava sve želje, gasi sve žudnje i stvara želju za Univerzalnim. Kao što vatra sagori slamu, tako želja za Univerzalnim sagori sve druge želje. Ponavljanje Oma, čak i samo tri puta, je, kada se uradi kako treba, dovoljno da sagori sve grehe, okonča sve želje i smiri vas, čineći vas tihim i zadovoljnim sobom. Možete da proverite da li pravilno pevate ili izgovarate Om tako što ćete proveriti da li vam je um posle toga smiren i da li se osećate zadovoljno onim što jeste i onim što imate. Kada iz meditativnog stanja izađete sa željom koja je istrajala, to samo ukazuje na to da vam kontemplacija nije bila savršena. Želja za stvarima je vrebala u vama dok ste kontemplirali, a čak ni Om niste odmantrali kako treba. Pevanje Oma bi

trebalo da ide ruku pod ruku sa mišlju o Univerzalnom. Ono je kombinacija *đape* (japa) i *djane* (dhyāna). Dok vas druge *đape* mogu dovesti do stanja *djane*, odnosno meditacije, *đapanje* Oma odjednom postaje *djana* kada se uradi kako treba. Ovde su *đapa* i *djana* kombinovane, a *nama* i *rupa* se sreću. Ovde nema razlike između obeležja i obeleženog, zato što se ime (nāmā), što je Om, koje je Univerzalno, stapa sa oblikom (rūpa), koji je takođe Univerzalan. Ne mogu postojati dve Univerzalnosti. Pa tako oznaka i označeno u slučaju Oma postaju jedno, a *đapa* i *djana* znače isto u slučaju pevanja Oma. To je trenutačan ulazak u domen koji individualni um ne može da razume. Euforija ekstaze vas može obuzeti ukoliko mantrate Om, pa stoga važi: 'Omityetadakṣharamidam sarvam' – Om je stvarno sve.

Om je neuništivo. Svako ime na svetu je prolazno, zato što je vezano za odgovarajući oblik. Ali ovaj Univerzalni Oblik nije prolazan, pa je tako i Univerzalno Ime neprolazno i sveobuhvatno.

Omityetadakṣharam: Om je akṣara (akṣhara), a akṣara je neuništiva. Tasyopavyākhyānam, bhūtam, bhavat, bhaviṣhyaditi sarvam Omkāra eva; yaccānyat trikālātītam tadapyomkāra eva... Sve što je u prošlosti bilo, sve što sada jeste, sve što će biti u budućnosti, sve je to Om, zato što Om nema prošlost, sadašnjost, ni budućnost – Univerzalnost je bezvremena. Kakav sjajan opis Oma je dat u Mandukja Upanišadi! Sve što je u vremenu, kao prošlost, sadašnjost ili budućnost, jeste Om. Ne samo to. Ono što je iznad vremena je takođe Om.

Om je dvojake prirode, vremensko i večno. Ono je zvukom određeno (śabda) i nadzvučno (śabdātita). Sastoji se od A, U, M, koji predstavljaju kreaciju, ali takođe sadrži i četvrti domen, koji transcendirira razlike između A, U i M. Ono se zove amantra (amātra – ne-mantra) i čaturta-bava (chaturtha-bhāva – četvrto stanje). Bezvučni oblik Oma je amantra, nemerljiva i nečujna uhu. Ova amantra, ova nemerljiva, večna priroda Oma nije zvuk, niti sama vibracija, već je postojanje sāmo, čisto i jednostavno, znano kao 'satchidānandasvarūpa' – Postojanje-Svest-Blaženstvo.

Ono što je prošlo, sadašnje i buduće je vremenska obuhvatnost raspona Oma, a ono što prevazilazi vreme je večna priroda Oma. Analogijom reke i okeana možemo reći da je reka vremenski oblik, a okean permanentni oblik. Postoji ime i postoji oblik za reku, ali ne postoji ime ili oblik za reku koja je u okeanu, pošto se sve reke sliju u jedno u okeanu. U vremenskom obliku za Om se može reći da označava celu postojeću kreaciju, dok se za njega u večnom obliku ne može reći da čini bilo kakav oblik, već je bezoblično, nema trajanje, niti prostor. Stoga je Om ime i oblik, oblik i bezobličje, vibracija i Svest, kreacija i Postojanje-Svest-Blaženstvo. Sve je ovo Om.

Kako se peva Om? Ova sumnja se može pojaviti u umu. Pokušali smo da razumemo ponešto o veličanstvenosti Oma, ali kako da izgovaramo Om? Da li treba da razmišljamo o nečemu dok izgovaramo Om? Uobičajena procedura kaže da pevanje Oma ne treba da bude ni isuviše kratko, ni isuviše dugo. Postoji kratak, srednji i produženi

izgovor, svakako, ali u svrhu meditacije, predlažem da se držite srednje dužine pevanja Oma. Postoji ono što se zove matra (mātrā) ili mera i za jednu matru možete uzeti vreme koje je potrebno da šaka opkruži koleno, vrlo staloženo, ni prebrzo ni presporo, i da se pucne prstima. Opkružite šakom oko kolena jednom. Ovo je vreme koje je mera za jednu matru. Pređite šakom oko kolena jednom i pucnite prstima. Koliko vam je vremena bilo potrebno? To je jedna matra. Prođite dva puta i to su dve matre, prođite tri puta i to su tri matre. E, sad, kada je jedno kruženje to je kratka matra. Kada ima dva kruženja, to je srednja matra. Kada ih ima tri, to je produžena matra. Možete kao potrebnu matru za pevanje Oma izabrati matru koja vam najviše odgovara, koja vam je najprimenljivija i najviše u skladu sa temperamentom i kapacitetom.

O čemu treba da razmišljate kada pevate Om? Vi ste okean, a sve reke objekata se ulivaju u vas. Setite se stiha iz Gite: 'āpūryamanam acalapratishtham...' Vi ste okean ka kome žubore sve reke. I tada ne postoje reke, ni objekti, vi ste okean. Zamislite kako se osećate u tom trenu – to je neopisivo. Svako to treba da iskusi za sebe. Pevajte Om i zadržite to osećanje u umu makar i na pet minuta u kontinuitetu, pa zabeležite svoje iskustvo u dnevniku, a onda mi recite da li je došlo do neke promene ili ne. Do promene će svakako doći, a ako vas Bog blagoslovi vremenom i strpljenjem potrebnim da ovo primenjujete makar na samo pola sata dnevno, treba da se smatrate presrećnim tragaocem. Svet se slije u vas i gde je onda svet da vas uznemirava! Samsara je mreža uznemirenja i

sve su to tokovi reka koje se kreću ka vašem univerzalnom biću. Vi ste ih obujmili nedrima univerzalnosti, pa je rečna stihija prestala kada se slila u stalozhenost okeana. Prestajete da se sekirate oko sveta kada on uđe u istinsko postojanje vaše univerzalnosti.

Ovo je Išvaratva (Īsvaratva) u tom trenu. Ovo je kapija ka ostvarenju (sākshātkāra) Išvare i ako ste u poziciji da možete makar na pola sata dnevno da mantrate i meditirate – ko zna, možda će se čaura jednog dana raspući! Čaura đivatve se možda otvori ka okeanu Išvaratve. Budite spremni na ovo veličanstveno dostignuće. I ko bi mogao opisati vašu veličinu tog trenutka! Počecete da liжете suze i pri samoj pomisli na ovo stanje. Suze će liti, telo će se tresti, jer neće biti spremno za ovo iskustvo. Doći će do drhtanja tela – angamejayatva – kako to Patandali opisuje. Reka posmatra okean: „O kakvo prostranstvo! Kako li ću ja doći do tamo? Do sada sam bila uski kanal, a sada ulazim u nešto što deluje kao da nema nikakve granice ni sa jedne strane.“ Može vas obuzeti veliki strah, možete se naježiti, ili iskusiti uzbuđenje, kao da je neko na vama primenio elektrošokove. Otvoreno govoreći, možete sve ovo iskusiti. Ne kažem da će svaka osoba imati isto iskustvo, ali uopšteno govoreći, ovo iskustvo ćete svi imati, s nekim sitnim razlikama. Kao da je Božjom Milošću sve karmičko delovanje prestalo i možete danas da doživite otkrovenje. I ako u ovu bavu ili meditativno stanje uđete s nadom dok pevate Om, čak i glad se može utoliti, žeđ ugasiti, a neobična snaga će ući u telo. Možete steći osećaj da možete da pomerate planine.

Možda to nećete moći stvarno da uradite, ali će inspiracija i osećaj biti prisutni. Takva snaga može ući u vaše biće, a ukoliko se dogodi sakšatkara (sākshātkāra), ukoliko dođe do pravog ostvarenja, možda ćete čak i ovaj podvig ostvariti. Kako je samo Krišna podigao planinu! Mi to ne možemo da postignemo zato što smo đive, ali Išvara to može. I nije điva ta koja stiče sidi (siddhi) ili moć da dosegne takva postignuća. Đive tu više nema. Ne činite vi kao usavršeno biće (siddha) ili jogin takva čuda, već je Išvara taj koji ovo čini kroz svoje instrumente. Baš kao kada vi podignete kamičak rukom, pa ste vi ti koji ste to učinili, tako kada jogin napravi čudo, Išvara je taj koji je to učinio, iako se drugim đivama može učiniti da je to čudo zato što one to ne mogu. Za mrava bi čovek koji podiže kamen bio čudo. Svi smo mi džinovi za mrave. Tako su za nas đive sidha-puruše (siddha-puruṣha) čudotvorci. Ali je, u stvari, božanska moć ono što je veličanstveno u usavršenima (siddha). Kao što usaglašena telesna snaga deluje kroz određenu ruku i podiže teret, na primer, tako usklađena Univerzalna Moć, što je Išvara šakti (Īsvara's śakti), čini čuda kroz sidha-purušu, usavršenog (siddha-puruṣha), ili đivanmuktu, oslobođenog (jīvanmukta), što može biti bilo ko od nas, možda, jednoga dana. Ukoliko postanemo instrument u rukama Išvare, to će biti naš blagoslov, a kada postanemo pravi instrumenti u rukama Univerzalne Moći, postaćemo duše koje su ostvarene u Bogu. Postajemo božanstva na zemlji. Postajemo sveta mesta, svete vode, mi sami, a to je mokša od samsare, oslobođenje od vezanosti, koje se postiže

jednostavnom tehnikom, kako Mandukina Upanišada kaže – ispravnim pevanjem Oma, odnosno Pranave, uz kontemplaciju o njegovom Univerzalnom Obliku koji je Išvara, odnosno Braman.

INDIVIDUALNO I APSOLUTNO

Prva mantra Mandukja Upanišade opisuje prirodu Oma (Omkāra) i njegovu konotaciju u vezi sa čitavim univerzumom. A ono, takođe, nosi i denotaciju nekog objekta, kako je ranije pomenuto. Ono je Univerzalno Ime koje se odnosi na Univerzalni Oblik tako da Ime i Oblik srastaju kako bi tvorili jedno Biće. Kako je Ime Univerzalnost, a i Oblik je Univerzalnost, moraju se, naravno, stopiti u jedno postojanje, zato što ne možemo imati dve Univerzalnosti koje postoje zasebno jedna od druge. Stoga dolazi do srastanja Univerzalnog Imena sa Univerzalnim Oblikom, ime (nāmā) i oblik (rūpa) postaju jedno u ovoj celosti postojanja. To iskustvo nije ni ime, ni oblik samo po sebi. Ono je obe ove stvari, ali istovremeno nije ni jedna, ni druga. Bog nije oblik označen imenom, niti je objekat koji neko može opisati. Kao što su sve osobe sadržane u telu Boga, Bog se ne može nazvati nijednim drugim imenom nekog spoljnjeg entiteta. Stoga možemo reći da je Bog, na neki način, bezimen. Ko Njega može osloviti ikakvim imenom? Gde je onaj koji ga može imenovati? Tako, u suštini, ne postoji ime koje može označavati Boga, bar ne u uobičajenom smislu. Ne možemo ga smatrati imenom ili oblikom koji odgovara imenu. Postoji nešto neobjašnjivo što je ovekovečeno Omom, tj. Pranavom, pa s obzirom na to da je neopisivo, vizualizovano je imenom koje prenosi značenje najbolje što može. Iako ono sāmō nema ime, naziv, i ne može se reći da ima određeni oblik, mi, kao đive, individue ovde na Zemlji, ne možemo da ga umno obujmimo pre nego što smo

bili u stanju da kontempliramo ili meditiramo o njemu zarad ostvarenja. Ova značajna oznaka koja ukazuje na ono neopisivo i transcendentno jeste Braman, Apsolut.

Sarvam hyetad brahma: Sve ovo je, uistinu, Braman. Tako počinje druga mantra. „Čitava ova kreacija je ništa drugo do Apsolut sām.“ To je pravo značenje ove izjave. Sve što se može smatrati onim što zovemo ovim univerzumom jeste Braman. „Ovo je uistinu ono.“ „Ovo“ i „ono“ su dva izraza koji prikazuju dva odvojena entiteta, objekta ili stvari, s tim da se „ono“ odnosi na udaljen objekat, a „ovo“ na objekat koji je blizu. Dakle „ovo“ ne može biti „ono“, a ipak, Upanišada tako tvrdi – „Ovo je uistinu ono.“ Ukoliko „ovo“ jeste „ono“, ako jedno može da bude drugo, onda ne postoje dva objekta. Odakle potreba za ove dve pokazne zamenice, *ovo* i *ono*? Procesom definisanja koji nazivamo bhāgatyāga-lakṣhana (karakterizacija razdvajanjem i eliminacijom određenih osobina), dolazi do pomirenja ova dva termina - etat i tat – *ovo* i *ono*. Čuveni primer koji se često navodi je onaj o osobi koju ste možda sreli negde daleko, a koju sada vidite pred sobom. Soyam deva-dattah—„Ovo“ je „ono“ Devadata. *Ovu* osobu koja se zove Devadata i koju sam sam video negde daleko sada vidim ovde, preda mnom, na jednom sasvim drugom mestu. Mesta se razlikuju i možda je čak i osoba starija nego što je bila, možda sada govori drugim jezikom, možda me čak i ne prepoznaje zato što je mnogo vremena prošlo, postoji prostorna i vremenska razlika, ali prepoznajem tu osobu i sada. *Ovo* je uistinu *ona* osoba – etat vai tat. Do pomirenja

zamenica ovo i ono nije došlo zbog izjednačenja dva značenja, već zbog izjednačenja u okviru jednog objekta koji ove dve zamenice označavaju. Ovo i ono ne predstavljaju samo objekat. One samo ukazuju na objekat. One su pokazne zamenice koje ukazuju na objekat, a jedinstvo objekta se uspostavlja kroz odbacivanje konotacije „ovoga“ kao i „onoga“. Nije bitno da li je ta osoba bila negde drugde u tom trenutku, a sada je na sasvim drugom mestu u odnosu na taj trenutak; ove razlike nisu faktor u prepoznavanju te osobe. Prostorne i vremenske razlike se stavljaju po strani zarad uočavanja jedinstva osobe koja je uvek ista, onda, kao i sada, tamo, kao i ovde. Ova tehnika se upotrebljava i za razjašnjavanje izjava u Upanišadama, poput: sarvam hyetad brahma; ayam ātmā brahma; Sve ovo je Braman; i sve ovo je Atman; a ovaj Atman je takođe Braman. U ovome je sadržana sama suština učenja Upanišada. Ovo je, što bi se reklo, poslednja reč Vedante, kulminacija sve pameti mudracā. Ovaj univerzum, koji se našim čulima čini bliskim, jeste onaj Braman koji se čini dalekim i udaljenim od nas, a ova naša ličnost, koja nam deluje bliska, takođe se može dovesti u sklad sa onim Apsolutom, koji deluje toliko van domašaja. I konačno, kada se u obzir uzme činjenica da svaka individua može sebe da oslovi zamenicom ovo, a Braman zamenicom ono, a kako je ovo uistinu ono, sve ovo je takođe ono. Ovu ličnost, ovu individualnost, ovu đivatvu, moguće je, u krajnjoj liniji, ujediniti sa onim Apsolutom, koji je Vrhovni, ali deluje daleko. Ukoliko bi svaka individua iznela tvrdnju o ovoj prirodi, sveukupno

„ja“ postalo bi usklađeno sa „onim“ – „Ovo je Ono.“ Sve postaje Ono – sarvam hyetad brahma.

Drugo pitanje je kako mnoštvo može biti jedno. Sarvam brahma: Sve je Braman. Raznolikost mnoštva je, čini se, ujedinjeno u jednom entitetu. Ovo je jako zanimljivo, zato što nikada nismo doživeli da se mnoštvo poistoveti sa jednim. Mnoštvo je mnoštvo, a jedinstvo je jedinstvo. Mi uočavamo nepregledno mnoštvo univerzuma zbog diferencijalnih osobina objekata. Šta je onda sa ovom diferencijacijom? Šta se događa sa diferencijacijom kada pokušamo da identifikujemo sve stvari kroz jednu stvarnost? Ovde takođe moramo da primenimo istu metodu odbacivanja nečega i preuzimanja nečeg drugog zarad razumevanja zvanu bhāga-tyāga-lakṣhana. Kao što prepoznamo osobu koja je bila tamo, a sada je ovde metodom sažimanja karakteristika, tako možemo čitav ovaj šaroliki univerzum prepoznati kao jedno Biće metodom eliminacije suvišnih karakteristika koje nisu presudne za strukturu različitosti, koje se ne mogu smatrati suštinom raznolikosti i koje su samo nasumične pojedinostima. Ono što je nasumično treba napustiti, a ono što je suštinsko treba zadržati. Braman je suština i stoga može biti izjednačen samo sa suštinom. Suštinski Braman ne može biti poistovećen sa nasumičnim atributima svetovnih objekata. Ime i oblik, strukturalne razlike koje uočavamo u svetovnim stvarima su nasumične u svetlu toga da opstaju samo dokle postoje prostor i vreme. Kao što je naglašeno u prvoj mantri – yaccānyat trikālātitam tadapyomkāra eva – Braman

nadilazi tri vremenska perioda, a stoga i prostor. Zbog toga se ne može reći da poseduje osobine prostora i vremena.

Koje su suštinske odlike prostora i vremena? One su razlikovanje i tvorenje, diferencijacija jedne stvari u odnosu na drugu atributom, definicijom i slično. Zbog percepcije specifičnih odlika, koje se nazivaju *viseše* (*viseshā*), počinjemo da razlikujemo jedan skup viseša od drugog, obeležavajući svako središte ili skup viseša kao pojedinca ili entitet. Oduzmimo te viseše i entiteti nestaju. Prepoznavamo vodu u kapima. Jedna kap se razlikuje od druge. Kada su sve kapi jedno i ne postoji diferencijacija po odlikama među kapima, onda to nazivamo okeanom. Onda ih obeležavamo sasvim drugim epitetom. Dolazi do ujedinjenja osobina zbog prevazilaženja prostornih razlika i vremenskih ograničenja, na neki način, pa u ovom sjedinjenju odlika ne postoji percepcija raznolikosti.

Pominje se pet osobina u čitavom postojanju: *nama* (*nāmā*), *rupa* (*rūpa*), *asti* (*asti*), *bati* (*bhāti*) i *prija* (*priya*). *Nama* i *rupa* su ime i oblik. *Asti*, *bati* i *prija* znače postojanje, prosvećenost i duh miline. Postojanje, prosvećenost i zadovoljstvo kao da prožimaju ime i oblik, bez obzira na mesto i vreme imena i oblika. Svi se sastojimo od imena (*nāmā*) i oblika (*rūpa*). Svako od nas ima ime i oblik. Postoji kompleks imena i oblika i stoga se svet zove *nama-rupa-prapanča* (*nāmā-rūpa-prapanca*), splet imenā i oblikā. Ali bez obzira na to što smo u položaju da percipiramo samo imena i oblike i ništa više od toga, nagoni nas želja za nečim što je izvan imena i oblika, što nam

dođe kao olakšanje u haosu svakodnevnih aktivnosti, gde ispoljavamo ne samo težnju ka imenu i obliku, već nečemu višem od imena i oblika. Zašto delamo, zašto mislimo, zašto započinjemo bilo kakvu aktivnost? Čini se da iza svih ovih napora postoji svrha, a ta svrha nije sām kontakt sa imenom i oblikom, već upotreba imena i oblika u cilju ostvarenja nečeg sasvim drugog. Sve naše aktivnosti ovise o jednom jedinom cilju, povezanošću sa spoljašnjim, vezom sa objektima, ali zarad cilja koji prevazilazi same objekte, upotrebu objekata i korišćenje potencijala objekata, što uključuje i osobe. Sve činimo da bismo izazvali efekat koji smatramo blagotvornim za sebe. Nisu ime i oblik krajnji cilj, već ovaj efekat. U ovom svetu ne tražite neke osobe i stvari, već određene efekte, posledice koje želite da taj kontakt sa osobama ili stvarima izazove. Ukoliko ove posledice izostanu, odbacujete te osobe i stvari. Želite da kontakt sa osobama i stvarima bude praćen određenim posledicama. Ukoliko se to ne dogodi, više ih ne želite. Prijatelji vam postanu neprijatelji, ili više niste zainteresovani za njih, jednom kad posledice koje ste od njih očekivali izostanu, a vaše privlačnosti se pretvaraju u odbojnosti kada se željene posledice ne materijalizuju. Dakle, ne žudimo za imenom i oblikom, niti objektima samim, već za željenom posledicom. Šta je ta posledica?

Krajnja žudnja svih središta težnji je da donesu olakšanje od neke napetosti. Olakšanje od bilo kakvog stanja napetosti je jednako zadovoljstvu. Nesrećni ste kada postoji neka

napetost i srećni ste kada ta napetost nestane. Postoje razne vrste napetosti u životu i svaka napetost je središte patnje. Postoje napetosti u porodici, napetosti u zajednici, nacionalne i internacionalne tenzije, koje se obično zovu hladni rat, i sve one vas dovode u stanje nervoze i agonije. Oslobođanje od napetosti donosi zadovoljstvo i vi sve činite u cilju postizanja tog zadovoljstva. Ali sve ove napetosti su spoljašnje, odnosno eksterne napetosti. Postoje unutarne napetosti koje su daleko uticajnije od ovih spoljašnjih – psihološke napetosti izazvane raznim okolnostima. Ove okolnosti u fizikalnoj postavci naše ličnosti sačinjavaju splet koji se terminologijom Upanišada naziva hridajagranti (hṛidaya-granthi – srčani čvor). Tantrička učenja (tantra-śāstra) i učenja hata joge (Hatha-Yoga śāstra) ovaj *granti* (čvor) posmatraju trostruko – kao brama-granti (brahma-granthi), višnu-granti (vishnu-granthi) i rudra-granti (rudra-granthi), a sva tri morate preseći da biste oslobodili kundalini-šakti (kundalinišakti). Sve ovo ste možda već čuli i o ovome učili pre. Ovo je čvor sačinjen od neznanja (avidyā), žudnje (kāma) i delovanja (karma) – ovo je napetost vasana (vāsanā) i samskara (samskāra), napetost podsvesnog ili nesvesnog uma. Ovo je napetost neostvarenih želja i osećanja. Ovo je 'ličnost' u samoj svojoj suštini. Mi smo splet ovih napetosti. To je đivatva (jīvatva). Od čega je sačinjena điva? Sačinjena je od grupacije napetosti. Zato nijedna điva ne može biti srećna. Stalno smo u stanju anksioznosti i gorljivosti za prilikom da se oslobodimo napetosti. Điva pokušava da pronađe način da se oslobodi napetosti kroz ono što se zove

ispunjenje želja, zato što, u krajnjoj liniji, te napetosti se mogu svesti na neostvarene želje. Sa površinskog nivoa deluje da se možete osloboditi napetosti ostvarenjem želja i da stupanjem u kontakt sa imenom i oblikom možete prodreti u postojanje, prosvetćenost i zadovoljstvo – *asti-bhāti-priya*. Ali metod koji smo usvojili nije ispravan. Tačno je da želje moraju da budu ispunjene i da ne može doći do popuštanja tenzije ukoliko nisu ispunjene. Ali kako da ispunimo želje? Usvajamo potpuno pogrešan pristup i stoga nikad ne ispunimo želje u potpunosti, ni u kom trenutku kroz sve inkarnacije. Želje ne mogu biti ostvarene kroz kontakt sa objektima, zato što kontakt potiče dalje želje za ponavljanjem kontakta. Što opet potiče dalje želje i ciklus se nastavlja u nedogled – želja za stvarima i stvari koje potiču želje, želje za stvarima i stvari koje potiču želje. Ovaj ciklus je točak *samsare*. Kontaktom sa stvarima se želje ne ispunjavaju. S druge strane, ovakvim kontaktom želje samo buknu poput požara. Želje se rađaju iz nepoznavanja strukture stvari. Ukoliko se ovo neznanje ne ukloni, napetosti se ne možete osloboditi. A od čega se sastoji ovo neznanje? Ovo je neznanje u obliku ideje da je mnoštvo stvarno i da sakupljanjem svih konačnosti koje čine mnoštvo možemo da steknemo beskonačno zadovoljstvo za kojim žudimo. Zbir svih konačnosti nije beskonačnost, pa stoga kontakt sa konačnostima ne može da donese beskonačno zadovoljstvo. *Nama-rupa-prapanča* (*nāmā-rūpa-prapanca*) zato nije način za postizanje ostvarenja *asti-bāti-prije* (*asti-bhāti-priya*), što je ono što nas privlači u svakodnevnim aktivnostima.

Želimo neprekidno postojanje. Ne želimo da umremo. Ovo je osećaj *astitve* (astitva), bivstvovanja, u nama. Želimo da nas makar smatraju inteligentnima. Ne želimo da budemo smatrani glupima. Ovo je poriv *batitve* (bhātitva) ili *čita* (chit), svesti u nama. I želimo sreću, a ne bol. Ovo je nagon *prije* (priya), blaženstva u nama. Žudnja za neprekidnim postojanjem, odnosno besmrtnošću ako je to moguće, jeste poriv *asti* (asti) ili *sata* (sat) – postojanja. Poriv za znanjem, mudrošću, prosvetenošću, razumevanjem, informacijama, jeste nagon *bati* (bhāti) ili *čita* (chit) – svesti. Žudnja za milinom, zadovoljenjem i zadovoljstvom je poriv one bezgranične miline postojanja-svesti, *prije* (priya) ili *anande* (ānanda), blaženstva. To je trojaki spoj Postojanja-Svesti-Blaženstva koji se prikazuje kroz ime i oblik, iako nisu ime i oblik ti koje stvarno želimo u životu. Kroz kontakt sa stvarima, odnosno imenima i oblicima, tražimo postojanje, prosvetćenost i zadovoljstvo. Tražimo Postojanje-Svest-Blaženstvo (satchidānanda) kroz ime i oblik (nāmā-rūpa). Tražimo Stvarnost kroz privid, tražimo Apsolut u relativnom, tražimo Braman u svoj kreaciji, tražimo Išvaru u svetu. To je ono što tražimo. Kroz sve svoje aktivnosti, bilo da je to odlazak u kancelariju ili rad u fabrici, koji god posao da obavljamo, svrha iza toga je potraga za konačnim oslobađanjem od unutarnjih tenzija i sticanje bezgraničnog zadovoljstva.

Dakle, *nama-rupa-prapanča*, sva ova raznolikost, ovaj univerzum, jeste, u krajnjoj liniji, Braman – sarvam hyetad brahma. Ovo jedinstvo se

može uspostaviti prepoznavanjem *asti*, *bati* i *prije* ili *sat-čit-anande* u *nama-rupi*, kao što prepoznamo zlato u nakitu. Oblik nakita nije prepreka postojanju zlata u njemu. Koje god da su strukturalne razlike u nakitu, zlato je materijal u njegovoj srži. Možemo reći da je sav nakit zlato. Da li u toj izjavi postoji ikakva kontradikcija? Sav nakit je zlato zato što je sav sačinjen od zlata. Isto tako, sve ovo je Braman – sarvam hyetad brahma. Strukturalna formacija nije prepreka prepoznavanju jedinstvene esencije u stvarima. Svi glineni lonci su sačinjeni od gline. Možemo reći da su svi ti lonci glina, svi stolovi su drvo, svi okeani su voda. Razlika u ovim slučajevima nije prepreka postojanju suštine. Raznolikost ne negira esenciju. Raznolikost je, takođe, esencija, te u slučaju ovog nepreglednog univerzuma različitosti treba da nas zanima kako ovo može da se stopi sa Onim, kako ovo što je blizu može da bude isto što i ono udaljeno.

Postoje dva aspekta materije kojima moramo da se pozabavimo – supstancija univerzuma i razdaljine koje univerzum podrazumeva. Supstancije svetovnih stvari su, čini se, postigle raznolikost na osnovu oblika, a ne zbog svoje suštine. Uzmimo šumu za primer. Jedno drvo nije isto kao drugo drvo. Čak nijedan list na drvetu nije isti. Postoji visoko drveće, nisko drveće, debelo drveće, tanko drveće, drveće ove ili one vrste, ali uprkos svim ovim razlikama, sve drveće je drvo. Kakve god razlike da postoje u vrstama stolica i stolova, sve je to drvo. Isti je slučaj i sa svetovnim stvarima. Sve stvari su, u suštini, jedno, iako se

razlikuju u strukturi. To je jedan aspekt materije. Drugi aspekt materije jeste: zašto stvari deluju strukturalno različite? Ova razlika u strukturi je posledica mešanja prostora i vremena u postojanje. Postoji ono što se zove 'prostor-vreme', što je ponekad teško za razumeti i što izgleda igra bitnu ulogu, ako ne i ključnu ulogu, u interpretaciji svetovnih stvari. Nije da mi samo vidimo stvari u prostoru i vremenu. Ovo je izuzetno bitan aspekt percepcijske psihologije. Uvek se zanimamo stvarima ignorišući činjenicu da su prostor i vreme uključeni u njih. Možda smo pod utiskom da su prostor i vreme ne-entiteti koje možemo na neki način ignorisati, te se stoga bavimo samo stvarima, odnosno opipljivim objektima. Ovo je pogrešno viđenje. Savremeni naučnici bi nam rekli da su prostor i vreme podjednako važni koliko i supstancija objekta, ako ne i bitniji.

Supstancija i struktura objekta zavise od mnogih faktora povezanih sa prostorom i vremenom. Lokacija objekta, opservacioni centar subjekta i odnos objekta sa drugim objektima – sve ovo određuje strukturalnu prirodu bilo kog datog objekta. Ovde bih vam preporučio da izučite, ako želite, neka od otkrića savremene nauke, pogotovo fizike. Objekti su suštinski uključeni u prostor i vreme. Nisu naknadno ili mehanički skockani u prostor i vreme. Nije kao da objekti vise u prostoru, a da su s njim nepovezani. Ne, kaže savremena fizika. Prostor i vreme se smatraju jednom pojavom u današnje vreme. Nije prostor jedna pojava, a vreme druga. To su dva naziva za jedan kontinuum, koji se zove prostorno-vremenski kontinuum, a

svetovne stvari su samo modulacije prostor-vremena. Stvari u prostoru, kažu, su određene različitosti u samom prostorno-vremenskom kontinuumu. U krajnjoj liniji, postoji, kažu nam, samo prostor-vreme, ali ne i objekti, pa su takozvane osobe i stvari kojima se toliko bakćemo samo prostor-vreme. Nesvesno se privijamo uz objekte, a da nismo ni svesni šta radimo. Dakle, čak i strukturalne razlike su iluzorne, u krajnjoj liniji, a čak i prostorna i vremenska razlika nije validna u konačnici. Stoga je supstancija jedno, a prostorne i vremenske razlike se stapaju u ovo jedinstvo koje se krije iza raznolikosti. Ekam sat vipra bahudha vadanti, vedska je izjava. Veliki mudraci smatraju Jedno postojanje mnoštvom. Oni vide Jedno kao mnoštvo. Mnoga imena su nadenuta tom Jednom. Zbog toga, zbog činjenice da su imena i oblici koji čine svet svrstani u strukturu prostor-vremena i razloženi u samoj svesti, sarvam hyetad brahma, čitav ovaj univerzum je Braman. Svet je Bog koji Sebe prikazuje u Svojoj raznovrsnosti, u Svom veličanstvenom mnogostrukom Obliku.

Pa, ako je sve ovo Braman, nema potrebe da objašnjavamo da je ovo naše, takozvano sopstvo Braman, takođe: ayam ātmā brahma. Ne moramo ponovo objašnjavati ovo. Ovo postaje očito čim je ovo sopstvo takođe uključeno u Sve. Sarvam hyetad brahma: Sve je Braman, pa stoga: ayam ātmā brahma: ovaj Atman je Braman. Koje sopstvo? To je sledeće pitanje. Šta je sopstvo? Obično smatramo da je sopstvo ono što tvori životodajnu svest u našem telu. Pominjemo „sebe samog“ i „tebe samog“ i „njega samog“ i tako dalje. Takve izraze

koristimo u svakodnevnom životu. Međutim to sopstvo je lažno sopstvo, ne pravo Sopstvo, zato što smo stvorili mnoštvo sopstva time što imamo sebe, tebe, njega, nju i td. Ovo je mitja-atman (mithya-ātman) ili gauna-atman (gaunaātman), sekundarno sopstvo, nebitno sopstvo, a ne pravo Sopstvo ili primarno Sopstvo, odnosno Apsolutno Sopstvo – mukja-atman (mukhya-ātman). Ako je sve Sopstvo, zato što je Braman Sopstvo, nemoguće je videti bilo šta kao objekat. Opet, svi objekti se slivaju u Subjekat, zato što je Braman Subjekat, Svedok, drašta-puruša (drashtā-puruṣha), konačni Posmatrač, Svest koja je istovremeno i Svedok i ono čemu svedoči. Braman nikada ne postaje objekat. Ako On nikada nije objekat i ako su sve stvari, takođe, On – sarvam hyetad brahma, tada sve stvari treba da budu Sopstvo. Tada, u ovakvom iskustvu, postoji Univerzalno Posmatranje, Kosmičko Svedočenje, što znači posmatranje bez objekta koji se nalazi van Svedoka. Ovo nije uobičajena percepcija, zato što ovde imamo percepciju bez objekta percepcije. Ovo je spoznaja bez objekta spoznaje. Sve postaje znanje kada nema objekta van znanja – jñānam, jñeyam, jñānagamyam, kaže Bhagavadgita. Ono što treba dosegnuti znanjem je i spoznaja i objekat spoznaje. Ovo je okean znanja, jer van njega nema objekta. Baš zbog ovoga se ovo naziva Sopstvom ili Atmanom. Priroda Atmana je znanje, ne poznavanje, ne objektivnost. Ovaj Univerzalni Atman je Braman; ne individualna đivatma, već Univerzalna Paramatma jeste Braman – etad brahma. Ovaj Braman je Sopstvo sāmo, a ono je

Univerzalnost. Uobičajena analogija je analogija sveprisutnog prostora u posudi: Prostor je univerzalan, ali može delovati ograničeno zbog toga što je prividno sadržan u okvirima posude ili prostorije. Da li možemo reći da je prostor ograničen zato što je unutar sale? Nije on stvarno ograničen podizanjem zidova od opeke i kada se posuda pomera kroz prostor, ne možemo reći da se prostor u njoj pomera. Isto tako se Atman ne pomera kada se pomerite vi. Možete preći velike razdaljine, ali Atman se neće pomeriti, zato što je Univerzalan. Ono što je Univerzalno ne može se pomerati – sarvam hyetad brahma; ayam ātmā brahma.

Ovaj Braman, koji jeste Univerzalni Atman, može se dosegnuti kroz lično iskustvo. Ovaj proces sticanja iskustva kojim se doseže Atman koji jeste Braman, označen Omom, definisanim tako na početku Mandukja Upanišade, jeste proces analize i sinteze – *anvaje* (anvayā) i *vjatireke* (vyātirekā) – Sopstva i Subjekta. Kao što je ranije rečeno, ovde nas ne zanimaju objekti, već Subjekat, zato što je Subjekat način dostizanja Bramana. Zašto? Zato što je Braman Vrhovni Subjekat, a ne objekat. Ne možemo dosegnuti Braman kroz objekte. Njega možemo dosegnuti samo kroz Subjekat. Dakle, analitička i sintetička iskustva, koja ćemo izučavati u narednim stihovima Upanišade, jesu o Subjektu, Sopstvu, a ne o objektima, koji nas ne zanimaju u ovom poduhvatu ovde, zato što objekti nisu Subjekat, kada u obzir uzmemo prirodu Univerzalnog Subjekta.

Ovaj Subjekat, ovaj Atman kojim ćemo se sada baviti se, u svrhe ove analize, smatra četvorostrukim – so'yamātmā chatuṣhpāt. Četvoronožan je, kako se čini, ovaj Atman. Šta je ovaj četvoronožni Atman? Da li je On četvoronožan poput krave? Četiri noge kod krave se razlikuju jedna od druge kroz prostornu distinkciju. Svaka noga kod krave se razlikuje. Sve četiri noge krave možemo videti kao odvojene. Da li i Atman na isti način ima četiri stopala? Šta Upanišada hoće da kaže time so'yamātmā chatuṣhpāt, četvoronožan je Atman, ima četiri stopala. Nije tačno da su četiri domena Atmana poput četiri noge kod krave, već su više kao četiri četvrtine dinara. Može se reći da se novčić, dinar sastoji iz četiri četvrtine, ali to se ne može tek tako uočiti. Četiri četvrtine su u novčiću, ali ne možete ih razlučiti. Prepoznajete njihovo prisustvo, ali ne možete ih uočiti vidom. Isto tako možemo da tvrdimo da Atman ima četiri stopala, ali ne kao što krava ima četiri noge. Četiri domena Atmana opisana u Mandukja Upanišadi su četiri aspekta izučavanja Atmana, a ne četiri odvojive, deljive četvrtine Atmana. Ovi domeni, ova četiri aspekta izučavanja prirode Atmana, koji su glavna tema Mandukja Upanišade, takođe predstavljaju i proces samotranscendencije. Čitava procedura se sastoji od analize i sinteze, ali i transcendencije višeg nad nižim. Ova Mandukina Upanišada sama po sebi je iscrpna studija o Vedanti, zato što samo u nekoliko reči, izraza ili rečenica iskazuje šta nam je primarna dužnost u životu. Prevazilaženje nižeg kroz više analizom, bez izostavljanja ičega, a uključivanjem svega, jeste put ka sintezi. Ulazimo u

analitički proces kroz samotranscendenciju, zato što sinteza sama po sebi nije dovoljna. Ukoliko saberete sve pojedinačnosti sintezom u jedinstvo, možete da dobijete nepregledan fizički kosmos. Možete pomisliti: *Ovo je Braman*. Kako bi otklonila ovu zabludu, Upanišada uvodi temu samotranscendencije. Ne samo da morate da saberete čitav vidljivi univerzum u jedno jedinstvo i da ga posmatrate kao jednu materiju, već i da transcendirate prirodu ovog sabranog jedinstva, zato što fizičke osobine univerzuma nisu suštinska priroda Bramana. Braman nije fizikalna, čak ni u obliku kosmosa, koji je univerzalna fizikalnost. Dakle, moramo da ga prevaziđemo korak po korak. Navode se četiri koraka. Ovo su ona četiri stopala koje Upanišada pominje kao četiri stepena samotranscendencije.

Dosegli smo jedinstvo kroz sakupljanje svih pojedinačnosti u univerzalnost. A sada prevazilazimo čak i fizikalnu univerzalnost kako bismo dosegli psihološku ili astralnu univerzalnost. Zatim i to prevaziđite kako biste dosegli kauzalnu univerzalnost, pa prevaziđite i to kako biste dosegli Duhovnu Univerzalnost, odnosno Spiritualnost koju ne možemo označiti čak ni kao univerzalnost. Možemo je samo zvati Apsolut. Dakle, imamo fizičko, suptilno, kauzalno i Duhovno. To su četiri stopala Atmana, odnosno četiri aspekta izučavanja prirode Atmana, četiri faze samotranscendencije koje Upanišada opisuje. Ove četiri faze se zovu *đagrata* (jāgrata), *svapna* (svapna), *sušupti* (suśhupti) i *turja* (turīya) – budno stanje, stanje sanjanja, stanje spavanja i transcendentalno stanje. Ovo su četiri

stanja Svesti, a izučavanje Svesti je isto što i izučavanje Apsoluta ili Bramana, zato što je Braman Svest. Prājñanam brahma: Braman je pragnjana (prājñana), odnosno Svest. Izučavanje svesti je tema Mandukja Upanišade – četiri stanja svesti – stanja u kojima svest deluje kao da je povezana sa nekim privremenim, slučajnim okolnostima u budnom stanju, stanjima sanjanja i spavanja, ali i u svom netaknutom, pročišćenom stanju Apsolutnosti. Dakle, kako bismo dosegli samotranscendenciju, moramo proći kroz budno stanje, stanje sanjanja, stanje spavanja i stanje čistog Duha, jedno po jedno. Kroz ovaj transcendentalni napredak od nižeg ka višem, ono što je više ne negira ono što je niže, niti ga odbacuje, niti ga napušta, već uključuje i ono što je niže u sebe kroz sublimaciju, kao što je osnovna škola deo srednjoškolskog obrazovanja, srednja škola deo diplomskih studija, a diplomske studije deo postdiplomskih i tako dalje. Dok napredujete kroz obrazovni sistem, ne odbacujete niže standarde, već ih sublimirate u viša stanja. Takav je i ovaj proces samotranscendencije. Kada dospete u više stanje, ne odbacujete niža, već su i niža sadržana u višim, samo u preobraženom obliku. Ono što je niže je prisutno u svojoj pravoj vrednosti. Kada se probudite iz sna, ne poričete njegovu vrednost ili važnost, već ga sublimirate u višu vrednost onoga što se zove budna svest, pa ste još srećniji kada se probudite iz sna. Ne žalite za gubitkom objekata iz sna zato što ste se probudili. „O, zašto sam se probudio! Izgubio sam blaga iz sveta snova.“ Ne osećate žal za time. Samo osećate

sreću što su brige iz snoviđenja nestale. Tada se osećate bolje. Takav je na kraju i veličanstveni proces samotranscendencije i spoznaje Boga. Najviši oblik samotranscendencije je onaj kroz koji dosežemo Boga samog i ono što poslednje dosegnemo je Božansko Biće, u kom svet nije negiran ili napušten, već apsorbovan u Njegovu životnost, potpuno uključen u nadsuštinu suštinu Boga, pa se u Bogu probudimo iz sna u ovaj takozvani budni svet. Božansko ostvarenje je integrisana svest u okviru koje dobijamo sve, a ne gubimo ništa. Zato se kaže da je cilj života ostvarenje u Bogu, jer kada dosegnemo Boga, dosegli smo sve. Spoznajom Toga, spoznali smo sve drugo. Sticanjem Toga, stekli smo sve drugo. A to nije nekakav daleki cilj samo za određene ljude na svetu, poput monaha i fratara i sveštenika i sanjasina, već za čitavo čovečanstvo, kreaciju u svojoj celini. Kreacija je ta koja čezne za Bogom, ne samo ti ili ja. Čitav univerzum stremlji ka Bogu, što je čežnja koja se očituje u procesu evolucije. Zašto Univerzum napreduje? Zato što je nemiran sve dok ne dođe do tog stanja. Dakle, sve nas vuče to stanje savršenstva i ovaj poriv je poriv za kosmičkom evolucijom. Ostvarenje u Bogu je, stoga, Cilj života. Brahmasākshātkāra jeste cilj zbog kog smo ovde, a ovo je sam kraj procesa samotranscendencije koji je opisan u Mandukja Upanišadi.

UNIVERZALNI VAIŠVANARA

Ovaj Atman, koji je Braman, jeste četvorostruk i može mu se prići i dosegnuti ga kroz četvorostruki proces samotranscendencije. Sada ćemo da razmotrimo ove stadijume jedan po jedan analitički i sintetički. Prvi stadijum pristupanja je, naravno, onaj koji je vezan za stepen realnosti koji je prikazan pred našim čulima. Svi napori koji urode plodom počinju neposrednom stvarnošću. Inače kažemo: „Moraš biti realan u životu, a ne okrenut idealizovanju,“ čime želimo da kažemo da naš život treba da odgovara činjenicama i da ne treba samo idealizovati ili živeti u svetu snova. Um neće prihvatiti ono što ne vidi ili ne razume i nijedno izučavanje, koja god tema da se izučava, ne može se ostvariti bez osvrta na činjenice, i to one činjenice koje predstavljaju čulnu stvarnost, zato što trenutno živimo u svetu čula. Ne možemo odbaciti ono što je čulima stvarno dok god smo ograničeni njihovim delovanjem. Stoga Mandukja Upanišada uzima ovaj aspekt u obzir i počinje analizu sopstva od temelja čulne percepcije i umnog razmišljanja koje se bazira na ovakvoj percepciji. Šta vidimo? Ovo je prvo pitanje, a ono što vidimo je direktno tema istraživanja. Naučnici se bave onim što vide, a njihova istraživanja i eksperimenti su ograničeni na ono čemu mogu posvedočiti svojim očima. Nauka se ne bavi nevidljivim, zato što se nevidljivo ne može posmatrati i stoga ne može biti materijal za eksperiment ili istraživanje. Šta vidimo? Vidimo svet. Vidimo telo. Ne vidimo Boga ili Išvaru ili Braman. Omkar, Pranava, Onaj Koji Stvara, Onaj

Koji Održava, Onaj Koji Uništava nisu nam vidljivi. Sve ove stvari koje čujemo nisu nam vidljive, pa ne možemo da prihvatimo propovedi zasnovane na nevidljivom ukoliko nam nije prvo ponuđeno zadovoljavajuće objašnjenje zasnovano na vidljivom. „Možeš li mi reći šta je ovo preda mnom? Tako mogu da prihvatim ono što kažeš o onome što je iznad mene.“ Ova neposrednost svesti, ova čulna činjeničnost koja nam je prikazana kroz svakodnevno iskustvo, obuhvaćena je onim što možemo nazvati budnim životom (jāgrat-avastha). Čitav život nam je skućen u okvire iskustva u budnom stanju, a iskustva iz stanja sanjanja ili dubokog sna nas ne zanimaju u onoj meri u kojoj nas zanimaju ona iz budnog stanja. Za nas đive, smrtnike, individue, ljude, sve što nam se prikaže u budnom stanju je stvarno, pa za nas život znači samo budno stanje. Bavimo se činjenicama koje su nam predočene u budnom stanju svesti. Stoga ćemo prvo početi sa pokušajem razumevanja toga kako počinjemo da spoznajemo svet kakvim nam se čini u budnom stanju.

Budno stanje svesti je prvo stopalo Atmana, što bi se reklo, prvi aspekt ili stadijum iskustva koji izučavamo i o kom učimo. Budno stanje svesti je jāgaritasthānah, ona svest koja svoje sedište ima u budnom stanju individue. I koja je to posebna odlika ovog stanja? Bahihprājñāah: Svesna je samo onoga što je spolja, dok nije svesna onoga što je unutra. Ne možemo videti čak ni šta nam je u stomaku. Kako onda da vidimo šta nam je u umu? Mi smo ekstroverti, svesni samo onoga što je spolja u odnosu na naše telo i zanimaju nas samo one

stvari koje su van naših tela, bavimo se samo onim objektima koji su nešto drugo u odnosu na naše telo. Nosimo se sa stvarima, ali sva naša delovanja su usmerena na 'druge' stvari, a ne na nas same. Ovo je specifično za budno stanje svesti, koje se bazira na delovanju i zauzeto je drugim stvarima, ali nikad sobom. Brinemo za druge, ne za sebe. Unosimo se u proučavanje, posmatranje, istraživanje drugih objekata i osoba, kao i delovanje prema njima. To je specifično za budnu svest, svesnu samo onoga što je spolja. Saptānga ekonaviṁśatimukhaḥ: Ova svest ima sedam udova i devetnaest usta. Izgleda kao da se Ravana umnožio na neki način i da ima mnogo glava. Sedam udova ima ova svest i ima devetnaest usta, a hrani se materijalnim – sthūlabhug. Guta, jede ono što je materijalno. I kako se zove? Zove se Vaiṣvanara. Ovo je prvo stopalo Atmana. Ovo je najeksterniji prikaz Atmana.

Mandukina Upaniṣada zamišlja Atman u ovom budnom životu ne samo iz tačke gledišta mikrokosmosa, već i iz ugla makrokosmosa. Zato ovo nije samo analiza sopstva, već i sinteza subjektivnog i objektivnog. Iz tačke gledišta Upaniṣade, ako ništa drugo, ne postoji nepremostiv ponor između individualnog i kosmičkog, ḍive i Iṣvare, mikrokosmičkog i makrokosmičkog, pindande (pindānda) i bramande (brahmānda). Dakle, proučavajući budni život, Mandukja Upaniṣada ističe harmoniju između nas i sveta, ḍive i Iṣvare, Atmana i Bramana, a ova činjenica se otkriva u samoj definiciji prvog stadijuma Atmana koja je data u ovoj mantri. Sedam udova prvog stadijuma Atmana se odnose na definiciju

Kosmičkog Sopstva datu u Upanišadama, a devetnaest usta se odnosi na funkcije sopstva u vidu individualnosti izolovane od kosmosa. To što je budna svest svesna samo spoljašnjeg je jedan aspekt materije, a ovaj aspekt ili ovaj stadijum funkcionisanja svesti u budnom životu je podjednako primenljiv na individualno i na kosmičko, pa je tako i zajednička definicija đive i Išvare, sa jednom suptilnom razlikom, naravno, koju moramo da uočimo između ove dve stvari. Điva je svesna eksternog, kao što je i Išvara svestan eksternog, ali na dva različita načina. Oba su bahihprājña, čemu ćemo se uskoro vratiti.

Mandukja Upanišada sadrži jednu predivnu mantru na koju se odnosi izraz *saptanga* (saptāngasadam udova): Agnir mūrdhā, cakṣhushī candrasūryau, diśah śrotre, vāk vivṛitāsca vedāḥ; vāyuh prānah, hṛidayam Viśvamasya, pādbhyām pṛithivī; Eṣha sarva-bhūtāntarātmā. Ovo je sveobuhvatni paramatman (paramātman) koji boravi u svim bićima: eṣha sarva-bhūtāntarātmā. Ko je ovo biće? Agnir mūrdhā: Svetleći nebeski predeli mogu se smatrati Njegovom glavom. Najviši deo kreacije je Njegova kruna. Cakṣhushi candra-sūryau: Oči su mu sunce i mesec. Diśah śrotre: Kroz četiri strane neba čuje i one su njegova kočija. Vāk vivṛitāsca vedāḥ: Vede su Njegov govor. Vāyuh prānah: Njegov dah je sav ovaj vazduh u kosmosu. Hṛidayam Viśvamasya: Čitav univerzum je Njegovo srce. Pādbhyām pṛithivī: Zemaljski domen se može smatrati Njegovim stopalima. Ovo je Univerzalni Atman iz ugla budne svesti. Ovo je Virat, odnosno Univerzalna Osoba, o kojoj peva

vedska Puruša-Šukta (Puruṣha-Sūkta). Ovo je Virat koji je Arđuna video, kao što je opisano u jedanaestom poglavlju Bhagavadgite. Ovo je Virat koji Šri Krišna izložio na dvoru Kaurava kada je otišao na mirovne pregovore. Ovo je Virat koji je Jašoda video u ustima novorođenog Krišne. Ovo je Kosmički Čovek, mahapuruša (mahapuruṣha), puruṣotama (puruṣhottama), Virat-puruša. Takođe se zove Vaišvanara, od izraza viśva-nara (viśvā-nara). Viśva je kosmos, nara je čovek. Zove se Vaišvanara zato što je On Kosmički Čovek, Čovek čitavog kosmosa. Postoji samo jedan čovek i to je On. Ovde se podsećamo na mišljenje sveca Mire za koga kažu da je govorio da postoji samo jedan puruša. Ne postoji mnoštvo ljudi na svetu. Postoji samo jedan Čovek – On je Vaišvanara.

Ovo je kosmički opis Virat-puruše, gde je Virat ime koje smo nadenuili Svesti koja čini fizički univerzum živim. Kao što postoji svest koja pokreće naše fizičko telo, tako postoji i Svest koja pokreće fizički univerzum. Ovaj nepregledni kosmos sa svim svojim zvezdanim i planetarnim sistemima, mlečnim putevima, prostorno-vremenskim i uzročnim zakonima, jeste fizički kosmos, a ovo pokreće Svest, kao što naša tela pokreće svest. Ova životodajna Svest je *antarjamin* (antaryāmin), a zove se tako zato što se očituje u svim stvarima, skrivena je iza svega, bilo svesnog, bilo nesvesnog. Za ovog Virat-purušu nema razlike između živog bića i nežive materije. Ne postoji baš nikakva razlika između neorganske materije i bioloških tvari, iako naučnici prave ovu razliku, zato što su neorganska materija, biljno kraljevstvo, životinjski

svet i ljudska vrsta nivoi koji se razlikuju samo na osnovu opažanja stepena manifestovanosti Stvarnosti od strane nas ljudskih bića. Takve razlike ne dotiču Virat Sām. On je prisutan u neživom kao i u živom u obliku prakritinih guna – *satve* (sattva), *rađasa* (rajas) i *tamasa* (tamas) – staloženosti, aktivnosti i inercije – odlika materije. Kada se On manifestuje samo kroz *tamas*, to nazivamo neživo postojanje. Takvi objekti poput stena, kamenja, koji iz našeg ugla nemaju nikakvu životodajnu svest, jesu predstave Virat-puruše kroz *tamogunu prakriti* (tamoguna prakṛiti), kvalitet prakriti u kom su *rađas* i *satva* skriveni, a *tamas* preovladava nad *rađasom* i *satvom*. Kako se *rađas* i *satva* polako sve više i više otkrivaju u sve većim količinama i u sve većoj meri, dolazi do oživljavanja, život se uvlači u postojanje, pa od neživog dolazimo do živog. Do prve manifestacije života dolazi kroz ono što nazivamo *pranom* (prāna) – održavajućom životnom silom u svim živim bićima. Dok prana ne funkcioniše u neživim objektima poput kamena, postoji prana koja cirkuliše u svetu biljaka. Biljke dišu; nije da samo postoje poput kamena. Ali biljke ne razmišljaju kao što to životinje čine. Funkcija razmišljanja, uz sve instinkte i osećaje, pripada višem redu Stvarnosti koji nazivamo životinjskim svetom. Ovde postoji još veći stepen manifestovanosti Stvarnosti. Postoji slična pojava *satve* kao na ljudskom nivou, gde imamo funkcije poput razumevanja, prosuđivanja i logičkog rasuđivanja, a ne samo disanje i razmišljanje. Ovo je stanje *vignjane* (vijñāna) koje se razlikuje od *manasa* (mānās), na koji je svet životinja sveden, i od *prane*

(prāna), koja je krajnji domet samo biljnog kraljevstva, i od *ane* (annā), koja je jedino što samo neživi svet ima. Ali *vignjana* do koje doseže ljudski nivo, četvrti stepen prikaza Stvarnosti, mogli bismo reći, nije krajnji. Postoji sledeći korak koji moramo da preduzmemo, a koji je iznad ljudskog, iznad *vignjane*. Taj korak koji je iznad *vignjane*, odnosno ljudskog nivoa, jeste domen *anande* (ānanda) ili božanske miline. Dakle, od *ane* (annā) dolazimo do *prane* (prāna), od *prane* do *manasa* (mānās), od *manasa* do *vignjane* (vijñāna), od *vignjane* do *anande* (ānanda).

Ova *ananda* (ānanda) je jednaka *čitu* (chit) i *satu* (sat) – Svesti i Biću. Sve što je postojalo na nižim nivoima je postalo deo *anande*. Kakav god značaj da smo uočili na neživom nivou, na nivou biljaka, životinja i ljudi, sve to ćemo pronaći na nivou Stvarnosti u obliku *anande*. Ovde postojanje, svest i blaženstvo postaju jedno, dok su na nižim nivoima razdvojeni. U steni postoji samo postojanje, tj. *sat*, ali nema *čita* i *anande*. Stene postoje, ali ne razmišljaju, ne osećaju, ne razumeju i ne mogu iskusiti radost. Međutim, odvija se postepen proces otkrivanja funkcionisanja misli na višim nivoima, dok ne dosegne neku vrstu savršenstva u ljudskoj svesti. Ovde postoji *satva* pomešana sa *rađasom* i *tamasom*, zbog čega smo vrlo aktivni, ponekad letargični, a zbog delića *satve* koji se manifestovao, ponekad osećamo radost, ali ne uvek. Ali od povremene sreće nemamo nikakve koristi, zato što se na nju ne možemo osloniti.

Svi naši životni napori su usmereni ka postizanju konstantne sreće, što je postizanje

anande. Zbog ovoga moramo da dosegneмо čistu *satvu* oslobođenu lanaca *rađasa* i *tamasa*. Ove razlike vladaju domenom *điva*. Viratu je to sve „ja“ bez „on, ona, ono“. Aham asmi: „Ja Jesam.“ – ovo je svesnost Virata, dok je naša svesnost na nivou „Ja jesam,“ ali „i ti jesi pored mene. Ja jesam, ali i svet jeste, tamo izvan mene.“ Međutim, za Virat Svest jeste „Ja Jesam; ne postoji nikakav svet izvan Mene,“ Čitav svet je „Ja“ i stoga se On zove Vaišvanara, Kosmičko Biće, Osoba koja oseća i ima Svest o tome da Jeste sve ovo – čitav ovaj kosmos. Prema Upanišadi, opisan je kao da ima sedam udova. On, u stvari, ima bezbroj udova. Na hiljade ruku On ima. On je Višvamurti (Višvamūr̥ti) – Gospodar ovog kosmosa sa bezbroj lica. I kada kažemo da ima sedam udova, samo dajemo opšti opis Njegove Kosmičke Ličnosti, kao što bismo mogli da opišemo ljudsko biće kao nekog sa sedam udova – glava, srce, ruke, nos, oči, uši, stopala i td. Ali ako bismo dali detaljniji opis, mogli bismo da zađemo u sitnice o samoj ličnosti.

Sad, dok ova Kosmička Osoba, Virat, može da se posmatra kao Svest Univerzalnog Budnog Stanja, nas, takođe, u okviru naše analitičke svesti u svom prvom stadijumu, zanima mikrokosmički aspekt, stanje *đivatve*, individualnosti. Na ovom nivou bi trebalo da postoji devetnaest usta. Usta su organ kojim konzumiramo stvari, upijamo objekte, odgovarajući materijal za asimilaciju sa telom, varimo ih, na neki način. Ovo je funkcija usta. Medijum prijema objekata u sopstvo su usta. I oči su, na neki način, usta, kao što su i uši usta, zato što primaju i apsorbuju određene vibracije kroz različite

funkcije. Vibracije utiču na našu ličnost kroz putanje zvane čula, npr. oči ili uši, pa se zato sva čula mogu smatrati ustima. Ovako posmatrano, sve što spada pod čulnu spoznaju je ahara (āharā), odnosno hrana za ovu ličnost. Sve što unesemo kroz čula je ahara. Āharā-śuddhau sattva-śuddhih: Kada je hrana čista, dolazi do prosijavanja satve iznutra, tvrdi Čandogja Upanišada. To ne znači da treba da uzimamo samo mleko i voće svakog dana, što se smatra satvičnom ishranom, dok su nam misli loše, gledamo ružne stvari, slušamo loše vesti i tako dalje. Sāttvica āharā – satvična hrana je prečišćena vibracija koju čula primaju i prenose je ličnosti kroz svoje funkcije u svakom trenutku. Dakle, čula su usta i bilo koje čulo se može smatrati ustima. Postoji devetnaest mehanizama funkcionisanja u ovoj budnoj svesti kroz koje primamo vibracije i kroz koje uspostavljamo kontakt sa spoljašnjim svetom. Kojih je to devetnaest usta? Imamo pet čula spoznaje, odnosno gnjanendrije (jñānendriya): uši (śrotra), koža (tvak), oči (chakṣhus), jezik (jihvā) i nos (ghranā). To je pet čula spoznaje. A imamo i pet organa delovanja: govor (vāk), ruke (pāṇi), stopala (pāda), genitalije (upastha) i anus (pāyu). Zatim imamo pet operativnih aktivnosti kroz suptilno telo, kao i kroz fizičko telo, a one se zovu prane: prana (prāna), apana (apāna), vijana (vyāna), udana (udāna) i samana (samāna). Pet čula spoznaje, pet čula delovanja i pet prana čine broj petnaest. Ovih petnaest funkcionalnih aspekata mogu se smatrati spoljašnjom bazom individualne aktivnosti. Međutim, postoji i unutarinja baza naših funkcija, koja se sastoji od četvorostrukog psihološkog

organa znanog kao antakarana-čatuštaja (antahkarana-catushtaya): *manas* (mānās), *budi* (buddhi), *ahamkara* (ahamkāra) i *čita* (citta) – *manas*, ili um, koji misli i promišlja; *budi*, ili intelekt, koji rasuđuje, razumeva i odlučuje; *ahamkara*, ili ego, koji prisvaja i za sebe uzima stvari; i *čita*, koja je u stanju da obavlja mnoge funkcije, od kojih je glavna memorisanje, prisećanje, zadržavanje impresija iz prošlosti i ovo je ono što je opšte poznato kao podsvesni nivo psihe. Ovo je četvorostruka *antakarana-čatuštaja*, kako se često naziva, i ova četiri u sprezi sa pet *gnjanendrija*, pet *karmendrija* i pet *prana*, čine devetnaest usta đive, individue. To je devetnaest usta koja stupaju u kontakt sa spoljašnjim svetom i uz pomoć njih apsorbujemo svet u sebe. Kroz ove instrumente prenosimo svoju ličnost u svet, ali i apsorbujemo kvalitete i karakteristike sveta u sebe kroz iste te instrumente. Stoga je tih devetnaest usta medijum ili veza između individue i Univerzuma. Kako znamo da postoji spoljašnji svet? Kroz ovih devetnaest usta pojмимо sve što je spoljašnje. I nismo samo svesni postojanja sveta, već nas svet i dotiče, a samsara je ovaj proces u kom na nas vrši uticaj postojanje sveta, ne samo percepcija sveta. Kažu da čak i maha-puruše, đivanmukte, oslobođeni percipiraju svet, ali oni nisu u samsari, zato što, iako percipiraju svet, on na njih nema nikakav uticaj. Ovi mahapuruše (maha-puruṣha) su u Išvara-srištiju (Īsvara-sriṣhti), a ne điva-srištiju (jīva-sriṣhti). Oni ne stvaraju i ne dizajniraju sopstveni svet. Oni su zadovoljni svetom koji je već stvorio Išvara, odnosno Viratom, Vaišvanarom. Ovo je priroda

budne svesti, kako u svom individualnom, tako i u kosmičkom aspektu, u obliku đive i u obliku Išvare. Iz pozicije Virata, ona je sedmostruka (saptāṅga), a iz pozicije đive je devetnaestostruka (ekonavimśatmukha), životodajna i za fizički univerzum i za fizičko telo.

Šta je to što đive konzumiraju kroz devetnaest usta? Fizičke objekte. Šta vidimo? Fizičke objekte. Šta čujemo? Fizičke stvari. Šta možemo okusiti? Fizičke objekte. Šta držimo u rukama? Fizičke objekte. Šta dotičemo stopalima kada hodamo? Fizičku zemlju. O čemu razmišljamo umno? Fizičkim objektima. Sve naše funkcije kroz ovih devetnaest usta su povezane sa fizičkim svetom. Čak i ideje kojima se možemo baviti umno su povezane sa fizičkim objektima. Ne možemo razmišljati samo o suptilnim stvarima, zato što su i suptilne stvari o kojima pokušavamo da razmišljamo samo impresije o percepciji fizičkih objekata. Ne možemo da razmišljamo ni o čemu nadfizikalnom. I zato smo na zemlji, u fizičkom svetu, u fizičkom univerzumu. Naša svest je vezana za fizičko telo, a kosmički ekvivalent fizičkoj svesti je Vaišvanara. Ovo je jāgaritasthāna, budno prebivalište svesti, budno u smislu spoznaje o fizičkom svetu, svesno je fizičkog sveta.

Ne možemo znati šta je u nama i, takođe, ne možemo znati šta je unutarnji svet. Kako bismo videli šta je unutarnji svet, ne treba da razorimo zemlju na komadiće, isto kao što ne treba da jednostavno probodemo srce ili polomimo telo da bismo videli šta je unutra. Ovu 'unutrašnjost' ne treba tako shvatiti. Nije to unutrašnjost prostorije ili

sale ili kuće. Ovo je posebna vrsta 'unutrašnjosti' koju ne možemo tek tako da shvatimo ukoliko o njoj ne porazmislimo dobrano. Čak i ako izlomimo telo ili razdelimo objekat, ne možemo videti 'unutrašnjost' tela ili objekta zato što fizička unutrašnjost objekta nije njegova stvarna 'unutrašnjost'. Čak i ona bi bila samo fizički deo objekta. Šta je 'unutrašnjost' objekta? 'Unutrašnjost' je ono što je unutarne u odnosu na fizički aspekt objekta, jer čak i kada rascepnete objekat, dobijate samo njegove fizičke delove. Ukoliko ljudsko telo isečemo na komade, šta ćemo videti? Videćemo samo delove istog tog tela. Već smo videli te iste fizičke delove, time ne dobijamo ništa unutarne u odnosu na fizički aspekt tela. Unutrašnjost nije prostorna unutrašnjost fizičkog entiteta, već ona snaga ili sila čija je fizičko telo ili fizički objekat konkretizacija ili manifestacija. Naše suptilno telo, astralno telo, na sanskritu se zove *linga-šarira* (*liṅga-śarīra*) ili *lingadeha* (*liṅgadeha*). *Linga* je oznaka, naznaka ili simptom. Suptilno telo se naziva simptomom, naznakom ili oznakom zato što određuje odlike fizičkog tela koje mu je manifestacija. Fizičko telo nije ništa drugo do oblika izlivenog u kalupu suptilnog tela. Suptilno telo nam nije vidljivo, pa je, u odnosu na fizičko telo, unutra. Naravno, postoje određene stvari koje su unutarne čak i u odnosu na suptilno telo, njih ćemo izučavati u toku proučavanja ove Upanišade. Unutarnja struktura tela nije fizička struktura. Ona je sačinjena od nečeg sasvim drugog, poput *tanmantri* (*tanmātrā*), *manasa* (*mānās*), *budija* (*buddhi*) i slično. Tanmantre su suptilne vibracije

unutar fizičkih stvari i svih fizičkih tela. Ove vibracije se materijalizuju u oblik, pa se u ovom kontekstu vibracije zovu *nama* (nāmā), a oblici *rupa* (rūpa).

Ime i oblik u filozofiji Vedante, odnosno u Upanišadama, nisu ona imena i oblici s kojima smo obično upoznati u društvenom kontekstu, već pre odgovaraju onome što je Aristotel u svom sistemu nazivao formom i materijom. Forma je, prema Aristotelu, formativna moć objekta, a materija je oblik koji ova moć uzima kroz materijalizaciju, konkretizaciju... Suptilno telo se može posmatrati kao *nama* (nāmā), a fizičko telo kao *rupa* (rūpa). Ono je *nama*, odnosno ime u kontekstu toga što ukazuje na oblik koji je njemu odgovarajući objekat, u ovom slučaju telo. Linga-šarira (linga-śarīra), ova naša suksma-šarira (sūkṣma-śarīra) je naše ime. To je naše pravo ime i ako sebe nazovemo Gopala, Govinda, Krišna, to ime koje nam je dato na ceremoniji imenovanja bi trebalo da odgovara našem karakteru. Ime ne bi trebalo da se ne slaže sa suštinskom prirodom. Pravo ime je u nama. To nije samo reč koju koristimo da referišemo na sebe. Možete osobu nazvati okean mleka (kshīrasāgara-bhatta), ali on možda nema ni mrvicu mleka u kući. Kakva je korist od toga da siromahu nadenete kraljevsko ime? Postoje imena koja dajemo kod kojih nema nikakve veze sa prirodom ili statusom osobe, niti sa unutarnjom strukturom suptilnog tela. Pravo ime, linga, naznaka, oznaka je suksmašarira (sūkṣmaśarīra) i ono je faktor koji određuje fizički oblik, telo na koje smo fokusirani.

Ovo suptilno telo, koje vrvi od neostvarenih želja, uzima oblik koji se zove telo kako bi ostvarilo želje. Ovo oblačenje tela se zove rođenje i rođenjima nema kraja za nas dok god suptilno telo tinja. Rađamo se iznova i iznova, ali i umiremo iznova i iznova; postoji stalni tok samsare ili transmigracije, koji nije ništa drugo do napora fizičkog tela da pronade nove načine zadovoljenja želja koje su ostale neostvarene. Beskrajn broj điva ispunjava ovaj kosmos. Svim ovim đivama život daje svest koja je svima zajednička. Ova svest jeste Vaišvanara, ali individualno posmatrano, kada gledamo iz ugla tela, ova svest se naziva điva.

Dok se svest iz ugla sveukupnosti svih fizičkih tela, uključujući sve živo i neživo, može smatrati Vaišvanarom, odnosno Viratom, ista ta svest koja pokreće pojedinačno telo u budnom stanju se zove Višva (Višva). Višva je onaj Atman koji oživljava fizičko telo, a Vaišvanara je onaj Atman koji upravlja vrhovnim bićem fizičkog kosmosa. Ovo je dvostruki život u budnom stanju, pojedinačni i Kosmički – jāgnritasthāna.

Sada ćemo da razmotrimo značenje usmerenosti svesti ka spolja (bahihprājña). Iako i điva i Išvara mogu da se posmatraju kao svesti usmerene ka spolja, među njima postoji suptilna razlika. Đivina svest je usmerena ka spolja u smislu toga da je svesna stvari, materije, objekata van sebe. Ali Vaišvanarina svest o spoljašnosti je drugačija. Ona je Univerzalna Potvrda bivstva – „Ja Jesam“ – aham-asmi. Ovo je prva manifestacija Samo-svesti – Kosmička ahamkara. Stoga nema drugih vanjskih objekata pred sobom. Ovaj ego ne vodi rat sam

protiv svih. On nema nesporazuma s drugim ljudima i stvarima, pa stoga nema ni bilo kakvih nedaća. Takođe nema ni odnose s drugim ljudima i stvarima, zato što je Vaišvanara, a ne Višva. Mi čak ne možemo ni zamisliti to stanje bivstvovanja Virata. Nikada nismo bili u tom stanju, a naši umovi nisu sposobni da ga zamisle. U nekoj meri, kažu, ovo stanje se može uporediti sa stanjem koje smo iskusili kad smo se tek probudili iz dubokog sna. Obično ne razmišljamo o ovom stanju kada ustanemo. Ostajemo u polusvesnom stanju i bacimo se nakon toga u uobičajene aktivnosti, tako da ne razmišljamo o ovom međuperiodu između sna i budne svesti kroz prizmu vanjskog sveta. Pre nego što postanemo svesni vanjskog sveta, na suptilan način osećamo naše bivstvovanje. Nismo više usnuli, probudili smo se, ali nismo još u potpunosti svesni samsare koja je van nas. Ovo stanje svesti u kom je ona svesna da jeste, ali nije još svesna da druge stvari jesu, jeste ono stanje bivstvovanja, jastva, asmitve (asmitva, aham-asmi), koje je bleđa senka Stvarnosti. Konstantna ustaljenost sopstva u ovoj svesti bi nam donelo iskustvo Kosmičkog. Kada ova svest počne da se posmatra u odnosu na druge objekte i ljude, postaje individualna, điva. Svest spoljašnjosti (bahihprājñata) Išvare nije ograničavajući faktor za Njega, zato što ova svest ne uspostavlja veze sa vanjskim stvarima, dok ova svest spoljašnjosti (bahihprājñata) kod đive đivu vezuje za ono što zovemo samsara, a ova vezanost nije uslovljena samo zbog svesnosti o svetu spolja, već i zato što procenjuje svet, ocenjuje svet i želi ga ili ga odbija na neki način. U Viratu nema želja, dok

u đivi one postoje. Ovo je jedina razlika, ako razlika već postoji, između đive i Išvare. Điva bez želje postaje Išvara, a Išvara uz želju postaje điva.

Dakle, ova budna svest (jāgaritasthāna), koja je svesna spoljašnjosti (bahihprājña), ima sedam udova (saptānga) i devetnaest usta (ekonavimśatimukha), a u obe verzije, i pojedinačno i kosmički, hrani se materijalnim (sthūlabhug). Dok u slučaju Virata postoji samo svesnost o fizičkom kosmosu, u slučaju đive, postoji želja za fizičkim objektima kosmosa. Ovo je jedina razlika. Dok je u slučaju Virata ceo kosmos obuhvaćen Njegovom svešću, điva ne može da obujmi čitav univerzum svojom svešću. Povezana je samo sa određenim svetovnim stvarima. Dok za Virat ne postoje svidanja i nesvidanja, pošto je sve obuhvaćeno Njegovom svešću, za đivu svidanja i nesvidanja postoje, zato što je svest đive svedena na pojedinačnosti. U nama ne postoji nijedna univerzalna želja. Ne postoji u nama nijedna želja koja može u sebi sadržati sve što je u kosmosu. Kad god nešto poželimo, to je vezano za nešto na nekom mestu i razlikuje se od nečeg drugog na nekom drugom mestu. Uvek stvaramo bifurkaciju. Ne možemo u obzir uzeti sve što činimo na svakodnevnom nivou, a čak i procene koje pravimo su pristrasne zbog želja. Nije nam lako da budemo nepristrasni, što znači da ne možemo da uzmemo u obzir sve uglove posmatranja kada procenjujemo stvari. Pojedini aspekti nam uvek promaknu, što nam izopači procenu. Dakle, procene đive su pogrešne i stoga je điva vezana svetom.

Kako svet ne razumete i ulazite u situacije uz nerazumevanje istih, svet će vas zaskočiti i ovaj udarac je ono što nam je poznato kao efekat karme. Ukoliko možemo vaše odnose sa svetom nazvati karmom, onda je efekat karme to što vas svet zaskoči. Svet vam neće uzvratiti udarac ukoliko se prema njemu odnosite uz razumevanje njegove prave prirode. Ali se prema njemu odnosite uz idejnu predrasudu vezanu za njega i uz pritajenu želju da ga iskoristite kao instrument za ispunjenje želja. Ne treba da koristimo svet kao instrument za ispunjenje želja. Ako pokušamo tako da ga koristimo, svet će pokušati da iskoristi nas kao instrument na isti način. Daće nam milo za drago. Kako se postavimo prema svetlu, tako će se i svet postaviti prema nama. Ne treba sebe da posmatramo kao centar sveta kome svet treba da služi. Ne možemo se smatrati gospodarima i tretirati svet kao da nam je sluga. Ukoliko zauzmemo ovaj stav superiornosti glede sveta, svet će se postaviti vrlo slično glede nas i tretiraće nas kao sluge, povremeno će nas šutnuti, naterati nas da patimo, i to ne samo u ovom životu, već u nizu života. Ovo je samsara u koju smo se upetljali. Ovo je divina svest usmerenosti ka vanjskom (bahihprājñata) i ovo su njene posledice.

Išvarina svest usmerenosti ka vanjskom (bahihvprājñata) je oslobođeno stanje. Ona je u stanju da bude istovremeno svesna čitave kreacije, dok smo mi ovde svesni samo nekolicine stvari u nizu. Ne možemo ni da razmišljamo o dve stvari istovremeno. Kako onda da razmišljamo o svemu odjednom? Dok je svest Virata istovremenost

iskustva, pa je stoga Sveznanje (sarvajñatva), svest đive je sukcesivna i funkcioniše tako što skače sa jedne stvari na drugu, pa stoga ne može da obuhvati sve. Ona je maloznajuća (alpajña). Dok je Virat svuda (sarvāntaryarmin), điva postoji samo na jednom mestu (aikadeśika). Ne možemo sedeti na dve stolice istovremeno, dok Išvara može sedeti na svim stolicama istovremeno. Dok je Virat saraśaktiman (sarvaśaktiman), Svemoćan, Svemoguć, zbog svoje istovremene povezanosti sa svim, điva je ljudsko biće na jednom mestu (alpaśakti), nemoćno, bez snage, zato što je nepovezano sa drugim stvarima. Moć Virata nije u tome što grabi sve za sebe, već u tome što je prisutan u svemu. Njegovo znanje je uvid, a ne percepcija. Svest ili znanje Virata je intuicija čitavog kosmosa, dok je svest đive u budnom stanju vezana za objekte čulne percepcije i nije uvid. Mi nemamo nikakav uvid ni u šta i nemamo intuiciju u vezi sa objektima. Baš zbog toga nemamo moć ni nad čim. Slabi su nam i volja i telo. Želimo, ali ne možemo ispuniti sopstvene želje zbog ove svoje nemoći. Želje su nam slabost, snaga Virata je u Njegovoj oslobođenosti od želja. Što više želiš, to postaješ slabiji, a što manje želiš, to si snažniji. Najviše stanje oslobođenosti od želja je stanje Virata, odnosno Vaišvanare. Tu se điva preobrati u Išvaru i više ne žudi ni za čim i ne mrzi ništa. Ova mantra Mandukja Upaniśade je opis prvog domena Atmana, prvog stadijuma istraživanja svesti u vezi sa budnim životom, kako individue, tako i kosmičkog, odnosno Višve i Vaišvanare, đive i Virata.

MISTERIJA SANJANJA I SPAVANJA

Hiranjagarba (Hiraṇyagarba)

Prvi stadijum Atmana, odnosno budna svest, objašnjena je. Postoji suptilnija funkcija iste te svesti, koja je unutarnja u odnosu na budnu svest i koja prožima budnu svest, a koja je subjektivno poznata kao svest stanja sanjanja, odnosno taidasa (tajasa), a univerzalno kao hiranjagarba (hiraṇyagarba), odnosno Kosmička Suptilna Svest. Ovo je tema opisa u sledećoj mantri Mandukja Upanišade, koja počinje izrazom svapnasthānah.

Ovo je izraz koji opisuje ono što svoje prebivalište ima u snu. Ono što je svesno samo unutarnjeg, bez svesnosti o vanjskom, jeste anta-prādna (antah-prājña). Ono što ima sedam udova je saptanga (saptānga). Ono što ima devetnaest usta je ekonavimsatimukha (ekonavimśatimukha). Ono što apsorbuje samo suptilno u svoje biće je praviviktabuk (praviviktabhuk). Ovo je taidasa (tajasa), drugi stadijum, drugo stopalo Atmana.

Sada smo u svenogsti snova, svetu suptilne percepcije. Obično snove smatramo posledicom percepcije iz budnog stanja i drži se da su objekti koje vidimo u snu pre psihološki nego fizički. Stupamo u kontakt sa stvarnim objektima u budnom stanju, ali kontaktiramo samo sa izmišljenim stvarima u stanju sanjanja. Dok u budnom svetu postoje stvarno zadovoljstvo, stvarno ispunjenje i stvaran bol, u svetu snova postoje imaginarno zadovoljstvo, imaginarno ispunjenje i imaginaran bol. Mi nismo tvorci objekata sveta u budnom stanju, ali jesmo mentalni tvorci objekata u svetu snova. Ovo je ustaljeno mišljenje koje imamo o svetu snova.

Mandukja Upanišada zalazi u dalju analizu sna i dolazi do zaključka koji se pomalo razlikuje od ustaljenog mišljenja o vezi između ova dva stanja. Smatramo da su snovi nestvarni, a budnost stvarna. Međutim, trebalo bi da bude očigledno da ovo nije cela istina. Kada kažemo da je svet snova imaginaran, suprotno od sveta u budnom stanju, ne iznosimo sve strane problema. Svet snova deluje nestvarno u poređenju sa svetom u budnom stanju. Objekti u svetu budnog stanja svesti imaju nekako praktičniju vrednost od objekata u snovima, opet kroz poređenje ova dva stanja. Nijedna slična izjava o stvarnosti sveta u budnom stanju u poređenju sa svetom snova nije moguća bez povlačenja ove paralele. E, sad, ko može tu paralelu da povuče? Ni onaj koji je stalno budan, ni onaj koji uvek sanja ne mogu da povuku ovu paralelu. Taj koji može da presudi ili posvedoči slučaju ova dva stanja ne sme biti ograničen na bilo koje od ova dva. Kao što sudija u pravnom sporu ne sme da bude pristrastan ni prema jednoj od dve zavađene strane, tako i onaj koji povlači paralelu između budnog stanja i stanja sanjanja ne sme pripadati nijednom od ova dva stanja u potpunosti. Ukoliko onaj koji sudi o ovome pripada samo budnom stanju, biće pristrastan, a isto tako bi bilo i kada bi u potpunosti pripadao stanju sanjanja. Šta vas tera da donosite procenu o povezanosti ova dva stanja, budnosti i sanjanja? Do toga dolazi zato što izgleda kao da ste svesni oba stanja i niste ograničeni samo na jedno od dva. Nikakvo poređenje nigde nije moguće ukoliko osoba nema istovremenu svest o obema stranama, odnosno obema stadijumima pred nama. Tu dolazimo do zanimljivog pitanja: ko pravi ovo poređenje? Vi ste ti koji mogu porediti dva stanja kroz koja prolazite. Ko je taj koji prolazi kroz stanja budnosti i sanjanja? Kada skočite iz budnosti u san, niste budni, samo ste u snu. A kada pređete iz sna u budno stanje, budni ste, niste više u snu. Kako možete istovremeno biti u oba ova stanja? A

ukoliko nemate istovremenu svest o oba ova stanja, ne možete ih uporediti. Ako ste u potpunosti uronjeni u samo jedno od dva stanja, onda nije moguće uporediti ih. Ali mi ih i te kako poredimo i prosuđujemo vrednost odnosa između dva stanja. Ovo je dovoljno da ukaže na istinu koja prevazilazi uobičajenu empirijsku percepciju. Mi nismo ono što je očito povezano samo sa budnim stanjem, niti smo ono što je očiti vezano samo za stanje sanjanja. Mi smo nešto drugo u odnosu na pojedinačna iskustva oba ova stanja. Niti nas budno stanje iscrpljuje u potpunosti, niti stanje sanjanja obuzima naše biće u potpunosti. Čini se da smo nešto što je sposobno da svedoči obema stanjima. Ovaj svedok nije pristrastan ni budnom stanju, ni stanju sanjanja. Mi smo, suštinski, sasvim neki treći element, nešto nezavisno od budnosti i sanjanja. Šta je taj treći element? Ova tema je sama suština Upanišade, središte istraživanja materijalne stvarnosti. Kao što se posebna dužnost dodeli nekom kada je istraga zapetljana, u kom slučaju se zadatak dodeli najспособnijim članovima tima, tako smo mi izgleda prisiljeni da sebe stavimo u poziciju nepristrasnog stručnjaka u istrazi slučaja dva stanja, budnog i sanjanja. Ne pripadamo sasvim budnom stanju, ali isto tako ne pripadamo sasvim ni stanju sanjanja. Kroz nepristrasno razlučivanje svesti koja prosuđuje iz iskustva budnog stanja i sanjanja, postavljamo se u poziciju u kojoj je analiza moguća.

Kada prosuđujemo o ova dva stanja bez ijedne predrasude u umu, na primer bez predrasude da je budno stanje, možda, bolje od snova – ukoliko bez te predrasude pristupimo ovome, dolazimo do iznenađujućih zaključaka. Zašto govorimo da su objekti stvarni u budnom stanju? Zato što imaju upotrebnu vrednost. Hrana u budnom stanju može da utoli glad budnog stanja, a ne hrana iz snova. Zato kažemo da hrana iz snova nije stvarna i da je hrana iz budnog stanja stvarna. Ali zaboravljamo da hrana iz sna može

zadovoljiti našu glad u snu. Zašto vučemo pogrešnu paralelu između dva stanja? Ograničavamo hranu iz sna na svet snova i poredimo glad u snu sa glađu u budnom stanju, pa tako povlačimo paralelu i između drugog aspekta ovog problema, naime hrane. Ukoliko kažemo: vidimo u snu ljude iz budnog stanja i u odnosu na to s kim razgovaramo i s kim imamo posla u budnom stanju ulazimo u interakciju sa ljudima u snovima. Možemo se rukovati sa prijateljem iz sna, potući se sa neprijateljem ili čak iskusiti smrt u bici u snu. Možemo biti na suđenju u snu. Možemo dobiti presudu u našu korist i time steći imetak u snu. U snu možemo imati veliku kancelariju u kojoj smo velika zverka. U snu možemo postati kraljevi. Ima li razlike što smo u snu ili što smo na javi kada je naš odnos sa vanjskim svetom isti u oba slučaja? Šta nas tera da zaključimo da je svet snova nestvaran, a svet na javi stvaran? Poređenja koja pravite nisu fer. Niste dobar sudija za ove dve stranke, pošto vam je rasuđivanje pristrasno. Ponekad donosite *ex-parte* zaključke, a da niste ni osmotrili slučaj iz oba ugla. Ovde Mandukja Upanišada nije spremna da prihvati predlog nekakvog *ex-parte* zaključka. Morate nepristrasno da se pozabavite korenom problema i ne smete da se zauzimate ni za jednu, bilo da je ta strana java ili san. Jedan filozof je rekao: Ukoliko kralj na javi u snu svakog dana po dvanaest sati sanja da je prosjak, a prosjak na javi u svom snu svakog dana po dvanaest sati sanja da je kralj, koja je onda razlika između te dve osobe? Ko je kralj, a ko je prosjak? I možete reći da je kralj na javi stvarni kralj. Ovde opet vučete pogrešnu paralelu. Takva poređenja ne drže vodu zato što sadrže predrasudu iz pristrasnosti. Budni um je taj koji donosi taj zaključak na javi i kaže da je stvaran. To je kao da jedna od strana u sudskom sporu kaže: „Ja sam u pravu,“ a da nije razmotrila prava druge strane. Subjekat u snu može imati podjednako validnu pretpostavku u vezi sa svetom snova. Svet snova ne smatrate stvarnim zato što ste se

probudili. Dok sanjate, nikada ne dođete do tog zaključka. U snu ste srećni, u snu ste se smejali, u snu ste plakali. Zašto plačete u snu ako nedaće iz sna nisu stvarne? Možete reći: „Zašto da se nerviram?“ Ako u snu uočite zmiju, u snu je i preskočite. Zašto preskačete zmiju u snu? Ona nije stvarna! Iskusite drhtavicu. Ako vas u snu napadne tigar, probudite se obliveni znojem. Možda se čak i zaplačete. Sve je ovo moguće. Možete pasti s drveta u snu i slomiti noge u snu, a osetiti stvarnu bol. Ponekad noge krenu da drhte i nakon što ste se probudili. Pipkate ih i proveravate šta im se desilo. Uložite neko vreme u to da se uverite da se ništa nije desilo, a tek onda kažete: „Ovo sam umislio.“

Ispravno, nepristrasno sprovedeno poređenje jave i sna sa filozofskim pristupom dovedeće vas u neobičnu poziciju, toliko sramotnu da nećete znati gde ste. Da li ste budni ili sanjate, da li posedujete ili ne posedujete nešto – ovo vam neće biti razaznatljivo. A to što su, na primer, iskustva u snu uzrokovana impresijama života na javi neće nimalo poboljšati situaciju. Ovo je samo hipotetisanje. Kada u praksi uđete u polje iskustva, shvatićete da ova teoretski iskontruisana analiza ne unosi nikakvu razliku u vaš praktičan život. Ako je tako, ako impresije iz budnog stanja tvore svet snova, možda je iskustvo budnog stanja prouzrokovano nekim drugim impresijama. Ukoliko svet snova smatrate nestvarnim na osnovu potpunog uverenja da je svet snova samo tvorevina impresija iz budnog stanja, onda i svet u budnom stanju možete smatrati nestvarnim zato što je ishod nekih drugih impresija uzrokovanih nekim drugim iskustvima kroz koja ste prošli u nekom drugom stanju. Ako je svet snova posledica uzroka, onda bi i svet jave mogao biti posledica nekog drugog uzroka. Ukoliko je uzročna veza odgovorna za vašu procenu sveta snova kao nestvarnog, isti taj argument se može primeniti na zaključak da je i svet jave isto tako nestvaran. Pa zašto onda prisvajate

objekte na javi, a ne objekte u snu? Držite se vi i objekata u snovima, ali ne razmišljate o njima nakon što se probudite. Ako je poređenje ova dva stanja odgovorno za vaš zaključak da je svet snova nestvaran, zašto onda ne poredite budno stanje sa nekim višim stanjem? Zašto ograničavate analizu na samo dva stanja, budno i sanjanje? Zašto mislite da postoje samo dva stanja i nijedno više? Kao što u snu ne možete da poredite san i javu, tako ne možete da poredite ni budno stanje sa višim vidom života ukoliko se ne probudite iz ovog života. Dok god sanjate, mislite samo na svet snova i ne znate da postoji nešto kao java. Zaboravljate čitavo budno carstvo dok sanjate. Toliko ste obuzeti svetom snova da nemate pojma da postoji nešto što se zove svet na javi, ali se kada se probudite, iako ne pre toga, rado vraćate javi. Ako je ovo slučaj sa snovima, onda je isto tako sa javom. Ako sanjate, san deluje stvarno, a na javi, budno stanje se čini stvarnim. Budno stanje je stvarno zato što ste budni, ali je san stvaran kada su snovi u funkciji. Dok ste u određenom stanju, to stanje se čini stvarnim. U čuvenoj analogiji kanapa koji deluje kao zmija, zmija uopšte ne postoji, a vi ipak poskočite od straha. Zmija za vas nije nepostojeća u kanapu, već je bila tamo. Niste videli kanap, videli ste samo zmiju, a kažete da zmija nije prisutna tek nakon što ugledate kanap. Dok niste videli kanap, uočavali ste samo zmiju i tada ste poskočili. Ne bi trebalo reći da je zmija nestvarna. Ako je nestvarna, zašto ste poskočili? Zašto ste stvarno poskočili zbog nestvarne zmijske? Zmija u datom trenutku nije bila nestvarna. Bila je stvarna u trenutku u kome ste je percipirali, a kada ste nešto drugo ugledali, u ovom slučaju kanap, postala je nestvarna. Kada je vidite, stvarna je, a pokaže se suprotno tek kada je uporedite sa nečim što ste tek naknadno videli. Ako na ovaj način razmatramo situaciju, zašto onda ne posmatramo čitav svet na javi na sličan način? Šta nas tera na zaključak da je na javi stvaran svet? To je isto kao što imamo osećaj

da je zmija u kanapu stvarna. Prividni objekti sveta utiču na nas na isti način, baš kao što preskačemo prividnu zmiyu. Kao što nas obuzme grozničavost zbog toga što percipiramo zmiyu koja nije prisutna, tako smo i u agoniji samsare zbog privida prisutnosti nečega čega nema. Ne možemo reći da je prisutno. Da je stvarno prisutno, onda bi i zmija stvarno bila prisutna.

Zmija u kanapu je misteriozna tvar. Ne možemo reći ni da je tu, ni da nije tu. Iz jednog ugla je tu zato što smo je stvarno preskočili, ali iz drugog ugla nije tu zato što je to bio samo kanap. Tako je i sa čitavim svetom na javi. On je tu dok god ga posmatramo, dok god smo za njega vezani, patimo zbog njega i u interakciji smo na njim na razne načine, kao što smo u interakciji sa zmijom koju vidimo u kanapu. Ali kada uočimo sasvim drugu realnost, kada se kanap osvetli i ugledamo kanap, prestajemo da se tresemo i odahnemo – 'zmije nije ni bilo'. Na sličan način ćemo doći do zaključka kada osvetlimo svet, ne sunčevom svetlošću ili električnom energijom, već svetlošću mudrosti, uvida i spoznaje. Kada ova svetlost osvane pred nama, zmija sveta će nestati i ugledaćemo kanap Bramana. Tada ćemo uzviknuti: „O, ovo je sve! Zašto sam bespotrebno jurcao tamo-amo?“ Kao što sada, nakon buđenja iz sna, govorimo o svetu snova, tako ćemo govoriti o ovom svetu kada se budemo probudili u svesti Apsoluta. Ovo je, dakle, svet u kome živimo. Možemo ga zvati stvarnim ili nestvarnim, kako god vam drago. Izgleda da su obe izjave tačne: Istina je da je svet tu zato što ga vidimo, ali nije stvarno tu zato što se rastače u višem iskustvu.

Ovo analitičko razumevanje odnosa jave i sna će rasvetliti odnos čoveka i Boga. Ono što je subjekat sna u odnosu na subjekat na javi, to je čovek u odnosu na Boga. I kakav je svet snova subjektu na javi, takav je svet na javi Bogu. Kao što je budni subjekat tvorac sveta snova, tako je Bog Tvorac ovog budnog sveta. I ono što

se dogodi kada se probudite iz sna, to se dogodi i kad se uzdignete iz ovog sveta Bogu. Da li gubite išta pri buđenju? Onda isto to gubite i kada spoznate Boga. Ali ako osećate da ne gubite ništa kada se probudite iz sna, već postajete bolji, onda je isto primenljivo na stanje spoznaje Boga. Ništa ne gubite kada spoznate Boga. S druge strane, postajete bolji i unapređeni u biću. Dok sanjate, vidite samo fantome, ali na javi vidite stvarnost. U Bogu vidite sve kako jeste, a ne fantazmagorično, što je slučaj sa ovim takozvanim budnim stanjem. Ovo je metafizička analiza iskustva sanjanja u odnosu na javu. Svet snova nije izvan uma. Svet na javi nije izvan Apsoluta.

Sanjanje nije samo metafizički problem, već je i psihološka pojava. Ovo je povratak uma kući iz sveta senzornih funkcija. Zato se naziva anta-prađna (antah-prājñah) i praviviktabuk (praviviktabhuk). Ono je svesno na unutarnjem nivou (antah-prājñah) zato što um može da projektuje svet u snu nezavisno od funkcija čula na javi. Oči su možda sklopljene, ali ipak 'vidite' u snu. Možete da stavite čepiće u uši i odete na spavanje, ali ćete ipak 'čuti' u snu. Iako jezik ne funkcioniše stvarno, možete 'okusiti' u snu. Možete imati sve senzorne funkcije u snu, iako čula iz budnog stanja tada nisu aktivna. Um se projektuje kao čula sna i stiče sposobnost da stupa u kontakt sa objektima koji su takođe delimične manifestacije istog tog uma. Um se podeli na subjekat i objekat, na onoga koji posmatra, ali i na posmatrano. Vi ste ti koji svedoče snu, ali ste istovremeno taj svet kome svedočite. Svet snova zajedno sa onim koji sanja nestaje kada se probudite, kada se subjekat sna i objekat sna stope u jedno kako bi formirali integrisaniju svest. Slično stapanje se odigrava kod ostvarenja u Bogu (Īsvara-sākshātkāra). Svet koji vidite van sebe i vi sami kao neko ko tom svetu svedoči stapate se u Univerzalnoj Svesti. Ovo se naziva svespoznavom ili sveznanjem u istom značenju u kom se može reći da je budni um svestan

svega što je u snu. Svet snova nije stvarno bio izvan vas, pa tako ni svet na javi nije van Boga. I kao što povlačimo svet snova u budni um, tako se može reći da se svet jave povlači u Kosmički Um Išvare. Individualno, mikrokosmički, iz ugla đivatve, iskusvo sanjanja može se smatrati posledicom impresija iz percepcije u budnom stanju, tj. san se može smatrati posledicom jave. Ali je ovo sasvim drugi par rukava kada razmatrate iz ugla makrokosmosa. Iako postoje stanja individualne budnosti i sanjanja koja pokreće svest koju nazivamo Višva, u prvom, i taidasa, u drugom slučaju, postoje, iz kosmičkog ugla, Virat i Hiranjagarba, koji se odnose na kosmičko budno stanje i kosmičko stanje sanjanja. Dok sa zadržkom možemo reći da se svet taidase smatra posledicom sveta Višve, za Hiranjagarbu ne možemo reći da je posledica Virata. U ovome je razlika između individualističke percepcije i Kosmičkog Znanja. Dok se može reći da Višva prethodi taidasi, Virat ne prethodi Hiranjagarbi. S druge strane, slučaj je obrnut u kosmičkom stanju. Stanje sanjanja koje jeste taidasa isto ima određene odlike Višve. Suptilno telo ima iste konture kao fizičko telo. Ukoliko je fizičko telo oblik, suptilno telo je kalup u kom je izliven ovaj oblik. Stoga je suptilno telo povezano sa fizičkim i u gotovo svakom aspektu odgovara fizičkom telu po formi, obliku i strukturi. Zato se izrazi 'sa sedam udova' (saptānga) i 'sa devetnaest usta' (ekonavimśatimukha) ponavljaju i u opisu budnog stanja i u opisu sanjanja.

Višva, odnosno budno stanje svesti (jāgaritasthāna), ima sedam udova (saptānga) i devetnaest usta (ekonavimśatimukha), a tako je i sa taidasom, odnosno stanjem sanjanja (svapnasthāna). Hiranjagarba (hiranyagarba) i Virat (Virāt) izgleda imaju istu strukturalnu formu, iako je Hiranjagarba suptilnija od Virata. I Hiranjagarba i Virat su kosmički, a razlikuju se po stepenu suptilnosti, a ne strukturalnoj formi. Hiranjagarbi bismo posvedočili u stanju spoznaje kao

Viratu sa razlikom u tome što je Hiranjagarba suptilnija od Virata. Opisanih sedam glava Višve ili Vaišvanare mogu se takođe opisati kao Hiranjagarba ili taidasa. Taidasa na individualnom nivou kao i Hiranjagarba na kosmičkom su antaprađna (antahprājña), što podrazumeva unutarnju svesnost jer objekti u njima nisu fizički već suptilni, sačinjeni od tanmantri, suptilnih vibracija: sabda (śabda), sparsa (śparśa), rupa (rūpa), rasa (rasa) i ganda (gandha). Iako java i san imaju nekih karakternih sličnosti u smislu toga da imaju sedam udova (saptāngatva) i devetnaest usta (ekonavimśatimukhatva), svest sanjanja je takva da apsorbuje u sebe samo suptilne objekte (praviviktabhuk), individualno i kosmički posmatrano. I tu razliku koju postavljamo između Višve i Vaišvanare možemo postaviti između taidase i hiranjagarbe. Odnos Virata i Višve i odnos hiranjagarbe i taidase su isti. Svet snova je izuzetno složen kada se posmatra iz ugla đive, odnosno individue, ali je jednostavan iz ugla Kosmičkog Iskustva.

Psiholozi i psihoanalitičari danas prave velike analize sveta snova. Naučni analitičari poput Frojda, Adlera i Junga na Zapadu su došli do zaključka da su snovi posledica nekih kompleksa ličnosti, gde ih Frojd pripisuje seksu, Adler osećaju inferiornosti, a Jung generalnom porivu za rastom i balansom ekstrovertne i introvertne prirode u nama. Mišljenja ovih psihologa su delimično tačna i iz njihovih otkrića još mnogo možemo da izvučemo. Ali oni nisu sasvim u pravu. Psihoanalitičari su se pomerili sa svesnog nivoa na podsvesni i u nekoj meri na nesvesni nivo, takođe, ali nisu dosegli duhovni nivo. Za psihoanalitičare ne postoji nikakav Univerzalni Atman. Sve je um – nesvesno, podsvesno i svesno. Psihoanalitičarima treba priznati zasluge za to što su se pomerili dalje od

običnih psihologa, koji ograničavaju svoje zahvate samo na svet jave. Psihoanalitičari su otkrili da postoji nešto dublje od svesnog nivoa čoveka, naime podsvesno i nesvesno, ispunjeno raznolikim kompleksima. Ličnost je daleko složenija nego što deluje na svesnom nivou. Psihoanaliza je prodrla do viđenja da slobodna volja ne postoji, zato što je slobodna volja stvarna koliko i sloboda izbora kod hipnotisane osobe. Ukoliko doktor hipnotiše pacijenta, pacijent će se ponašati shodno doktorovoj volji ne znajući da je hipnotisan i uz osećaj da sve vreme čini sve po svom izboru ili slobodi volje. Psihoanalitičari smatraju da mi izgleda imamo istu vrstu slobode, kako ne znamo da smo hipnotisani impulsima iznutra, kompleksima od kojih smo sačinjeni. Nema svrhe govoriti da smo slobodni. I pacijent misli da je slobodan. Kada ozdravi i povrati svoj normalan nivo svesti, možda će se ponašati drugačije. Kada se oslobodi stega uticaja doktorove volje, sasvim drugačije će se ponašati. A tako ćemo se i mi drugačije ponašati ako se oslobodimo psiholoških kompleksa u koje smo uvezani u današnje vreme, u situacijama u kojima se nalazimo kroz čitav život.

Svako ljudsko biće ima kompleks, i to ne samo jedan kompleks, već više njih. Osećanja frustracije vremenom postaju kompleksi. U početku imate želju, a ne mogu se sve želje ostvariti zbog onoga što psihoanalitičari nazivaju principom 'realnosti'. Postoji društvena realnost, realnost spoljašnjeg sveta, koja se protivi vašim željama. Društvo ima sopstvene zakonitosti koje ne dozvoljavaju izražavanje svih individualnih želja.

Pa tako pojedinci potiskuju želje kroz represiju. Represija i supresija su mehanizmi koje um koristi da bi delovao harmonično u odnosu na društvenu realnost spolja tako što se pretvara da je nešto što nije. Kada potisnete želju, postajete izveštačeni. Niste ono što jeste. I kada ovo ponavljate duži vremenski period, potisnute impresije postaju kompleksi. Ovi psihološki kompleksi mogu ponekad da prerastu u fizičke bolesti. Može doći do poteškoća poput mucanja, gluvoće, slepila, gubitka apetita, problema sa jetrom, čak i ćopavosti, kao i drugih psihičkih poremećaja zbog aktivnosti zakopanih poriva, kompleksa koji su nastali kroz održanje represije u dužem vremenskom periodu. Ovo smo, kažu, činili godinama i godinama, kolektivno, pogotovo kada u obzir uzmemo sve inkarnacije kroz koje smo prošli i sve te silne živote koje smo proživeli. Mi smo splet tenzija, kompleksa, veštačkih situacija. Ovo je *divabava* (*jīvabhāva*), sva izveštačenost, sve poteškoće, tenzije i patnja. Ova situacija uzrokuje snove zarad olakšanja kroz ispunjenje. Suptilne želje koje su potisnute se manifestuju kroz snove kada volja nije u funkciji. Želje se ne mogu sve aktivirati na javi, zato što tamo postoji 'stvarnost' koja im se suprotstavlja spolja. Ne možete stalno gnjaviti ljude svojim željama. Pobuniće se, ograničiti se od vas i otežati vam život u svetu. A želje su, takođe, vrlo inteligentne. Znaju gde se smeju ispoljiti, a gde ne. Ali u svetu snova ne postoji ograničenje spoljašnje stvarnosti. Tada ne postoje volja i intelekt, te nema racionalnosti na delu i samo je instinkt u funkciji.

Živite u svetu instinkta. Vaša prava ličnost, bar delimično, izlazi na videlo u svetu snova.

Stoga su snovi posledica potisnutih želja. Ovo je jedan od razloga za sanjanje. Ovo je jedini faktor koji zapadnjački psihanalitičari naglašavaju, dok indijski psiholozi i psihoanalitičari, poput rađajoginā i filozofā Vedante, pominju i drugi aspekt snova. Snovi, u nekoj meri, mogu biti rezultat kompleksa nastalih od neostvarenih želja. Ali ovo nije cela istina. Snovi mogu biti posledica i nekih drugih stvari, a jedna od njih je delovanje prošle karme. Posledice prošle karme, bilo da je ta karma hvale vredna ili ne, mogu se projektovati u snu kada ne postoji prilika da se projektuju u budnom stanju. Na vas takođe može uticati i tuđa misao. Možda prijatelj intenzivno misli na vas, a vi ćete ga sanjati ili ćete sanjati nešto što je vezano za iskustvo koje odgovara onome o čemu on razmišlja. Majka vam je možda daleko i plače za vama, a njene misli utiču na vas i sanjaćete je. Ovo je sve ravno izjavi da telepatski efekti mogu proizvesti san. U slučaju duhovnih tragalaca, milost Gurua može uzrokovati san i katastrofalna iskustva kroz koja neko možda mora da prođe u budnom svetu će se lako odigrati kroz iskustvo sna njegovom milošću. Zbog moći Gurua, možete proživeti patnju u snu umesto na javi. Ukoliko učenik mora da padne i polomi nogu zbog karme koja je već počela da se odvija u ovom životu (prārabdha), Guru će učiniti da kroz to iskustvo prođe u snu, time ga sačuvavši od tog iskustva na javi. Možete iskusiti temperaturu ili groznicu u snu umesto na javi. Možete doživeti nesreću u snu umesto da se ona odigra na javi. Ovo

je zbog milosti Gurua. Dakle, šaktipata (śaktipata), milost duhovnog učitelja, može takođe da prouzrokuje san. Ništa od ovoga zapadnjački psihoanalitičari ne znaju. Takođe, i milost Išvare može doneti snove. Bog vas može blagosloviti i dati vam određeno iskustvo kroz san. Možete se zapitati: „Zašto se to ne bi odigralo na javi? Zašto bi Guru delovao samo kroz san i zašto bi milost Išvare došla samo u snu?“ Razlog je taj što se opirete njihovom delovanju na javi zbog pretpostavki ega. Poništavate Išvarino delovanje i blagoslove Gurua sopstvenim egoizmom. Ali u snu se ego povlači u nekoj meri. Postajete normalniji, moglo bi se reći, pa više naginjete stvarnosti nego izveštačenosti u snu. Stoga je tim silama lakše da deluju u snu nego na javi. Suprotstavljena volja ega, koja je aktivna u budnom stanju, u velikoj meri se povlači u snu i stoga postoji veća šansa za božansko delovanje u stanju sanjanja. Doktor prvo uspava pacijenta, a onda može da započne proceduru lečenja, zato što se ego suprotstavlja u budnom stanju, dok takvih smetnji nema u toku sanjanja i spavanja. Živce treba smiriti, nemir uma mora da se stiša, ego ne treba da se suprotstavlja silama koje leče. San, na ovaj način, potpomaže delovanje viših sila koje dolaze od Gurua ili od Išvare.

Stoga san može imati nebrojene uzroke. Koji god da su uzroci u pitanju, san kod individue se smatra efektom budnog stanja i često se tumači kao posledica impresija percepcije i kognicije na javi. Kako je svet snova suptilan, projektovan samo u umu, smatra se da je pravivikta (pravivikta), tj.

sukšma (sūkṣhma), nefizički, što je slučaj i sa taidasom i sa hiranjagarbom. Dok hiranjagarba ima Kosmičko Znanje, điva ga nema iz već pomenutih razloga. Hiranjagarba je oblik Išvare, a taidasa oblik đive. Takva je dvostruka misterija koju nam san produbljuje.

SVEST I SPAVANJE

Svet jave i svet sna su, iz ugla *ḍive*, dva aspekta funkcionisanja uma. Um se projektuje u percepciji kako na javi, tako i u snu. Um je aktivan i umara se od toga. Obustavlja aktivnost tek kada je premoren. Potpuni prekid aktivnosti uma zbog premora jeste spavanje, znano i kao *suṣupti* (*suṣhupti*).

To se naziva *suṣupti* ili duboki san, u kom – na kancana *kāmam kāmāyate* – nema želja zato što se um povukao i od fizičkih i od suptilnih objekata. Na kancana *svapnam paśyati*: Čak ni ne sanja, jer je čak i mentalna aktivnost prestala. Ali ova apsorpcija je nesvesne prirode.

Um nije nimalo svestan u dubokom snu, dok se čini da je pomalo svestan u toku sanjanja i malo svesniji u budnom stanju. Ovo je podstaklo pogrešne filozofske pretpostavke koje navode na zaključak da je svest moguća jedino kada postoji kontakt uma sa objektima. *Najaja* (*nyāya*) i *vaiśeśika* (*vaiśeshika*) imaju ovaj pogled. Ukoliko nema kontakta Atmana sa objektima, oni kažu, ne može biti ni znanja. Prava priroda Atmana, kada nije u kontaktu sa stvarima, nije znanje, kažu škole *najaja* i *vaiśeśika*. Oni nisu u pravu zato što ne mogu da objasne kako se ovaj nesvesni element uvuče u stanje spavanja. Razlog nije samo to što svest nema kontakt sa objektima, već to što ima neku drugu prepreku u otkrivanju znanja u dubokom snu.

Treće stopalo Atmana, treća faza njegove analize, jeste duboki san, gde se sva percepcija i

kognicija sreću u jednom načinu funkcionisanja uma – ekībhūtah. On postaje smesa svesti koja nije projektovana ka spolja – prājñana-ghanah. Nema modifikacije uma i nema eksterne svesti. Nismo svesni vanjskog sveta u stanju spavanja zbog odsustva vritija (vṛittis), psihoza uma. Tek kada um postane ekstrovertan može biti svestan vanjskog sveta, bilo da je to u snu ili na javi. Ali kada spavamo ne postoji nikakav nemir uma te vrste. On postaje poput homogene smese sve percepcije, gde se sve samskare (samskāra), vasane (vāsana), smućkaju u jedno stanje umesto da postoji mnoštvo kognitivnih psihoza. Ānandamayo ānandabhuk cetomukhah prājñah: Sve je blaženstvo. Radost dubokog sna je veća od svih drugih oblika sreće ili zadovoljstva koji proizilaze iz čulnog kontakta. Spavanje je ispunjeno anandom, blaženstvom, milinom, zadovoljstvom. Čak ni kralj ne može biti srećan ako ne spava nedelju dana. Svi svetovi vam mogu biti na dlanu, ali ako vam nije dozvoljeno da spavate, reći ćete: „Dajte mi da se naspavam. Ne želim nikakav svet. Vraćam vam vaše kraljevstvo, sva vaša carstva. Pustite me da mirno spavam.“ Carstvo vam ne može omogućiti sreću, moć koju imate nad svetom ne može vam pružiti takvo zadovoljstvo kakvo ćete iskusiti u samoći dubokog sna, bez prijatelja, nezaštićeni, neprimećeni, nepoznati, bez ičega što posedujete. Dok posedujete toliko toga, uz čitavu kraljevsku svitu, uz svu moć koju držite u društvu, iskusićete zadovoljstvo, ali ono se ne može uporediti sa radošću spavanja. Gde nemate nikakvo carstvo, ni svitu, niti ikakvu moć, niti nekoga ko će vas

posmatrati. U tom stanju, kada ste sami, srećniji ste nego kada ste okruženi ljudima u budnom stanju. Samo zamislite svoje stanje. Kada ste sami, srećni ste, a kada ste među mnoštvom, uznemireni ste, iznervirani, zabrinuti i žalite se na sve. Kada spavate se uopšte ne žalite i ništa ne želite. Pogledajte samo to! Kada čvrsto spavate, ne želite ništa, ne tražite ništa, ne želite čak nikoga ni da vidite niti da s njim razgovarate, a opet ste srećniji nego kada ste car. Odakle izvire ova sreća? Odakle vam je stigla ova *anadamajatva* (ānandamayatva)? Ovime se bavi mantra koja opisuje treću fazu Atmana. Vaša prava priroda je samoća, ne druželjubivost. Vaša prava priroda je singularnost (kevalata), a ne raznolikost (indriya-samyoga). Vaša prava priroda je potpuna tanscendencija svih čulnih i psiholoških pojava, a ne kontakt sa objektima. Stoga ste ispunjeni blaženstvom (ānandamaya), uživajte u blaženstvu (ānandabhuk).

Šta je to što jedete u dubokom snu, a što vam pruža toliko zadovoljstva? Sāmo blaženstvo (ānanda) je vaša hrana, ne hleb, pasulj, sutlijaš, knedle, uštipci. Ništa od toga ne postoji kada spavate, a opet ste srećniji nego kad obilno večerate ili bilo šta jedete. Svi ručkovi ovog sveta ne mogu vam pružiti takvo zadovoljstvo kakvo vam pruža san, zato što je tada jedina hrana blaženstvo (ānanda). Jedete blaženstvo, gutate blaženstvo, konzumirate blaženstvo i postojite kao blaženstvo. A Blaženstvo Čistog Bića je ananda (ānanda). To je ono u čemu uživajte kada ste u dubokom snu. I kada ustanete, koliko ste samo sveži! Odakle vam tolika energija? Nikog nije bilo da razgovara sa vama, ni

sa kim niste komunicirali, niko vam ništa nije dao, ništa niste posedovali, nije bilo imetka, niste pili nikakve eliksire, nije bilo nutritivno bogate hrane, a opet, probudili ste se snažni, osveženi i spremni za dalji rad. Odakle vam ova moć, ova energija, ovo blaženstvo, ova milina? Predivno! Nemate odgovor na ovo pitanje. Kada niste ništa imali, ništa niste posedovali, kako ste iskusili ovo blaženstvo i kako ste stekli ovu moć? Stigla je, nema sumnje, iz nekog drugog izvora, koji nije s ovog sveta.

Uzalud je juriti za senama sveta objekata. Sumanuto težite za svetovnim objektima koji vam samo zamore čula i teraju vas nazad u san, ne dajući vam ništa osim ispraznih obećanja, mučeći vas, praveći budalu od vas. Ovo je svet – a ipak mu se iznova i iznova vraćate, zaboravljajući ono što ste uvideli u stanju spavanja. Zaboravljamo iskustvo spavanja. Ovo je nesreća svih naših napora na javi. Kada biste mogli da se priselite onoga što ste iskusili dok ste spavali, nikada se ne biste vratili u ovaj svet raznolikosti na javi. Ukoliko bi postojalo prisustvo svesti u toku spavanja, ne biste želeli da se vratite na javu. Ali ostajete nesvesni. I tako vas iznova impuls za rad nagoni ka svetu na javi. Svest u toku spavanja je ravna samadiju. Ukoliko se spavanje upari sa svešću, to postaje spoznaja Atmana (ātma-sākshātkāra). To je ono što se naziva Nadsvest. Ovo je nirvana, mokša, kevalata – Oslobođenje. To je vaša prava priroda. Zato ste ispunjeni blaženstvom kada spavate. Dosegnete blaženost večnosti i nepreglednosti u snu, ali toga niste svesni.

Ānandamayo anandabhuk cetomukhah:
Kroz koji instrument uživamo u blaženstvu? Nisu čula i nije um. Iako ste imali devetnaest usta u stanju sanjanja i u budnom stanju, kada spavate nema takvih usta. Ovde usta nisu um, niti čula, već sāma svest predstavlja usta – cetvmukhah. Svest uživa u blaženstvu. Ko uživa u blaženstvu? Sāma Svest, to je odgovor. Sāmo Postojanje (chit) je to koje ima iskustvo blaženstva (ānanda), ne Indrije ili manas, tj. čula ili um. U dubokom snu postoji samo blaženstvo (ānanda) koje sāmo postojanje (chit) doživljava. Ovde doživite Postojanje-Svest-Blaženstvo (satchidānanda), Svest-Bivstvovanje sāmo po sebi. Ali se još nešto desi, jedan veoma zanimljiv faktor proradi i prekrije svest kako bi vas naterao da se vratite u budno stanje života podjednako blesavi kao što ste i otišli na spavanje.

Ovo je prađna (prājña), svest koja je u svojoj netaknutoj prirodi, sveznajuća i nevezana ni za šta vanjsko. Ovo je transcendentno stanje u odnosu na budno stanje i stanje sanjanja, uzrok svih iskustava u budnom stanju i u snu, *karja-avasta* (kārya-avasthā) u odnosu na koju su budno stanje i stanje sanjanja posledice *karja-avaste*. U odnosu na ovu prađnu (prājña), odnosno uzročno stanje anandamajatve *đive*, postoji Univerzalno Uzročno Stanje poznatije kao Išvara. Dok se budno stanje na nivou individue naziva Višva, sanjanje se naziva taidasa, a duboki san prađna. Isto tako s kosmičkog nivoa imamo Virat u budnom stanju, Hiranjagarbu u stanju sanjanja i Išvaru u dubokom snu. Dok mi obično imamo utisak da budno stanje stvara snove, te da je obustava svih aktivnosti ovih impresija

spavanje, pa stoga izostavljamo sanjanje iz budnog stanja i spavanje iz oba, na kosmičkom nivou, ne možemo ovo učiniti, zato što je proces obrnut i čini se da je to stanje koje prethodi individualnom stanju, gde je Išvara uzrok Hiranjagarbi, a Hiranjagarba je uzrok Viratu. Veza između individualnog i kosmičkog, Višve i Virata, taidsae i Hiranjagarbe, prađne i Išvare je organske prirode, a shvatanje ove organske veze bivstvovanja će dovesti đivu u Išvaratvu i odjednom je učiniti sveprisutnom, sveznajućom i svemogućom.

BOG UNIVERZUMA

Išvara

Treći domen Atmana, zvan prađna, poistovećen je sa trećim domenom Univerzalne Svesti koja se zove Išvara. Išvara je svemoguć i stoga se smatra početkom i krajem sve kreacije. Ova prađna je uzročno stanje univerzuma, kako spoljašnjeg, tako i unutrašnjeg. Makrokosmički posmatrano, ova svest je Tvorac čitavog univerzuma, dok je, mikrokosmički posmatrano, ista svest tvorac unutarnjeg sveta đive.

Ova Svest kao uzrok svega je takođe Vladalac svega - eṣha sarveśvarah. Ovaj epitet sarveśvara (sarveśvara), kao ni drugi pridev – sveznajuć (sarvajña) – ne može se pripisati đivi, zato što điva nije ni sarveśvara (sarveśvara), ni sarvađna (sarvajña). Mandukja Upanišada, čini se, ne pravi bitnu razliku između individualnog i kosmičkog, već harmonizuje odnos između đive i Išvare. Uslovno stanje đive, odnosno prađna, smatra se samo delom Kosmičkog Uslovnog Stanja Išvare. Za ovu Upanišadu postoji samo jedna Stvarnost, a razlike koje mi obično pravimo između Kosmičkog i individualnog, između Išvare i đive, prevaziđene su kroz višu analizu Upanišada. Sve je to Bog i samo Bog, Išvara je svuda, a điva nema gde da postoji osim u Biću Išvare. Dakle, kada opisujete prirodu Boga, takođe ste opisali prirodu čitave kreacije uključujući i njen sadržaj, zajedno sa svim đivama. Ne moramo da opišemo svaku kap zasebno kada opisujemo okean, pa je tako ovde opisan

okean, okean uzročnosti koji je označen kao Išvara, iz koga izvire Hiranjagarba i Virat. Eṣha sarveśvarah: Ovo je Vrhovni Vladalac svega, Gospodar svih stvari, neverovatne moći. Eṣha sarvajñah: Ovo Biće je sveznajuće. Ništa ne može ostati skriveno od percepcije ovog Bića. Išvara je sveprisutan i zato je On, takođe, sveznajuć, pa je stoga On i svemoguć. Sveobuhvatno Prisustvo Išvare objašnjava njegovu svemoć. Ćivu ne krase ovo znanje zato što je lokalizovana u delićima prostora, zato što Ćivin um nije sposoban da se premesti iz sopstvenog tela, zato što su naše misli skućene u našu lićnost. Mi, kao Ćive, jesmo aikadešika (aikadešika), prisutni samo na jednom mestu, dok je Išvara sarvagata (sarvagata), prisutan svuda. Išvarino znanje nije spoznaja objekata i ne postoji spoznaja ili percepcija koja bi se smatrala delom sveznanja, zato što objekti spoznaje ne spadaju nužno pod kontrolu onog ko spoznaje. Iako spoznajemo spoljnje objekte, ne može se reći da imamo moć nad njima u potpunosti. Posmatramo ćitav svet oćima, ali kakvu moć imamo nad svetom? Znanje nam ne donosi moć, iako se ćesto kaće da je znanje moć. Znanje *jest* moć, ali ne u slućaju ćulnog znanja. Neko sasvim drugo znanje je povezano sa moći. Sveznajuće (Sarvajñatva) se izjednaćava sa svemogućim (sarvaśaktimatva) samo pod odrećenim uslovima, a ne uvek. Iako možemo imati veliko znanje u pogledu prikupljanja informacija, ne može se reći da imamo moć nad stvarima ili objektima od ove vrste znanja. Dok je znanje Ćive senzorno, perceptivno i kognitivno, znanje Išvare je intuitivno. Dok se Ćivino znanje ne

može identifikovati sa postojanjem njenih objekata, Išvarino znanje je identično sa postojanjem svega. Dok su *sat* (sat) i *čit* (chit) ujedinjeni u Biću Išvare, odvojeni su u slučaju *đive*. To je razlog zbog kog *điva* nije ni sveznajuća (sarvajña) ni sveprisutna (sarvešvara), iz razloga što je svet izvan *đivinog* znanja, iako *điva* deluje kao da ima spoznaju o objektima kroz proces koji je veštački izazvan kroz odnos prostora i vremena. Znanje Išvare je izvan prostora i vremena i nije vezano ni za kakav odnos. *Đivino* znanje je relativno, Išvarino znanje je apsolutno. Išvara jeste, a *sāmo* Njegovo Biće jeste znanje i moć, dok *đivino* biće ne može biti izjednačeno sa znanjem i moći. *Đivino* postojanje je odvojeno od znanja, a znanje od moći, dok je sve ovo ujedinjeno u slučaju Išvare. Dakle, samo za Išvaru može biti rečeno da je sveprisutan (sarvešvara) i sveznajuć (sarvajña), a Mandukja Upanišada očigledno govori o Univerzalnom Išvari kada opisuje treće stopalo (*pāda*) ili fazu Atmana kao uzrok svih stvari i kada ga oslovljava epitetima sveprisutan (sarvešvara) i sveznajući (sarvajña).

Eṣha yonih sarvasya prabhāvapyayau: On je materica svega. Sve potiče od Njega kao što drvo potiče iz semena. Drvo može da bude ogromno po prostoru koji zauzima, a opet je čitavo skriveno u svojoj potencijalnosti u semenu. Buduća struktura ili oblik i priroda drveta je već određena sadržajem semena. Ne pojavljuje se nešto novo kada seme proklija. Šta god da je postojalo u semenu, samo to može da izađe u obliku posledice, tačnije biljke i drveta. Univerzum je Samoodređen u smislu toga da je već sadržan i u potpunosti prisutan u Biću

Uzročnog Stanja, Išvare. Stoga, u kosmičkom smislu, može se reći da je sve zauvek određeno. Nikakva promena ne može nastupiti u kosmosu bilo kakvim naporom, zato što su svi napori delovanje điva, čije su postojanje i funkcionisanje kontrolisani semenom, odnosno Išvarom od koga sve potiče. Sveznanje uključuje poznavanje budućnosti, a ako budućnost nije predodređena, ne može postojati nešto kao sveznanje. Ne možemo reći da se budućnost može promeniti individualnim naporima, a takozvana promena koju pokušavamo da uvedemo u budućnosti je Išvari već poznata, a svi naši napori za budućnost su određeni Voljom Išvare. Dakle, iako iz đivinog ugla posmatranja postoji sloboda izbora, iz ugla Išvarine Volje je ovo predodređenost. Dok deluje da menjamo društvo, Bog već zna za promene koje ćemo sprovesti, ali i zašto i kako ćemo to učiniti. Stoga, to je kosmička predodređenost iz ugla posmatranja Išvare, ali iz ugla delovanja đive, čini se da je to proces promene ka neodređenoj budućnosti. Bog, Išvara, zato jeste Svemoćan, Sveznajuć, seme svega i početak i kraj svega.

Prabhavāpyayau hi bhutanām: Sve izvire iz Njega i sve se vraća Njemu, a sve je i sadržano u Njegovom Biću, takođe. Kretanje nas ne može dovesti van Tela Išvare. Čak i ako bismo proputovali milione kilometara kroz daleki prostor, do zvezda, i dalje bismo bili u Telu Išvare. Ne možemo istupiti iz Njega. Neka nam misli lete i duša se uzdigne do rajskih visina ili se spusti do najnižih predela kreacije, to je i dalje u okvirima Išvarinog znanja i sadržano je u Išvarinom Biću.

Kolika god da je sloboda dečjeg zmaja da se uzdigne u nebo, dok god je kanapom vezan za štap na zemlji, pokret mu je ograničen. Naša sloboda je izgleda u okvirima dejstva naše prarabda-karme (prārabdha-karma), karme koja je za ovu inkarnaciju već predodređena, pa preko tih granica ne možemo. Imamo slobodu, ali je ta sloboda ograničena, ne apsolutna. To je sloboda kakvu majka daje detetu. Dete ima slobodu, ali u nekim okvirima, dok mu izvan toga majka neće ništa dopustiti. Išvara nam daje slobodu u smislu toga da imamo kapacitet da razumemo, rasuđujemo i prosuđujemo situacije, ali sve ove procene su predodređene Išvarinim zakonom, a zakon je neoboriv – moramo ga se pridržavati. I ukoliko naš egoizam povremeno deluje tako da prekrši zakon Išvare, onda dolazi do reakcije, a ova reakcija je ono što se naziva zakonom karme. Karma koja nas vezuje nije ništa do posledice kršenja Išvarinog zakona, a priklanjanje Njegovoj Volji je nesebična karma. Ovo je karma-joga. Kada se priklonimo Njegovoj Volji, držimo se Njegovog zakona i na taj način delamo, činimo karma-jogu. Ali kada kršimo Njegovu Volju i ponašamo se kako nam ego naređuje, stvaramo vezujuću karmu. Stoga je Išvara sve, dolazak i odlazak svega, svih bića. Ovo je slava, raskoš i veličina Boga, Išvare, čiji sastavni delovi, organski udovi, jesu đive i sve drugo, živo i neživo. Razlika između živih i neživih bića, neorganskog i organskog, ne opstaje u carstvu Išvarinog Bića. Za Njega, sve je Svest. Za Išvaru ne postoji đadatva (jadatva) ili neživa materija, zato što je to Njegovo Biće. On prožima sve, On je

antarjāmin (antaryāmin). Ovo je Uzročno Stanje univerzuma, čemu odgovara uzročno stanje Ćive, koje se zove prađna (prājña). Individualno uzročno stanje je prađna (prājña), dok je Univerzalno Uzročno Stanje Išvara (Īsvara). Individualno suptilno stanje je taiđasa (tajasa), dok je Kosmičko Suptilno Stanje Hiranjagarba (Hiraṇyagarbha). Individualno materijalno stanje je Višva (Viśva), dok je Kosmičko Materijalno Stanje Vaišvanara (Vaiśvānara) ili Virat (Virāt). Išvara se često tumači kao Celovito Biće u kom su ujedinjena sva kosmička stanja.

TRANSCENDENTALNO PRISUSTVO

Analizirali smo tri relativističke faze Atmana, kako u njegovom individualnom, tako i u kosmičkom aspektu. Ali Stvarnost takva kakva jeste nije ni individualna, ni kosmička. Ako kažemo da je kosmička, to je takođe donekle ograničava, jer je svodimo na nivo onoga što nazivamo kreacijom. Vrhovni Braman, Apsolut, nije uzrok i nije posledica. On nema posledica i stoga nije uzrok. Ne možemo Vrhovno Biće nazvati uzrokom svega, pogotovo kada uzmemo u obzir da je sve poistovećeno sa Njim. Mandukja Upanišada ne opisuje samo materijalno, suptilno i uzročno stanje manifestovane svesti, već i Svest sāmu. Postoji nešto što se zove Stvarnost kakva jeste, nezavisna od odnōsā. Čak i Išvaratva je opis kroz odnos sa univerzumom. Zovemo Boga sveprisutnim (sarveśvara), sveznajućim (sarvajña) i svemogućim (sarvaśaktiman) zato što povezujemo Njega sa kreacijom. Bog je sveprisutan, prisutan u svakom kutku kreacije, što znači da ga prepoznamo kroz prizmu prostora. Ona zna „sve“, što znači da postoje nekakve stvari koje On poznaje, ali On ima i moć nad svim stvarima, što znači da može da upotrebi moć nad nečim što je eksterno u odnosu na Njega. Sve definicije, čak i one najbolje, uključujući onu koja govori o Stvaranju, Održavanju i Razaranju univerzuma, sveprisutnosti, sveznanju i svemoći, relativne su. To su slučajne definicije Boga (tatastha-lakṣhana), a ne suštinska priroda Stvarnosti (svarūpa-lakṣhana). Šta je Bog bio pre kreacije? To je ono što bi bila Njegova suštinska

osobina (svarūpalakṣhana). Njegova suština prevazilazi onoga koji Stvara, Održava ili Razara, prevazilazi to da je uzrok svega, čak i to što je Vrhovni Vladalac, Sveznajuć i Svemoguć. Šta je ta esencijalna suština koja sama po sebi jeste, a koja leži u samoj svojoj Slavi, u samoj svojoj Veličini? Kakva je to Svetlost koju drugi ne mogu da pojme, Svetlost koja sija, ali ne sija na nešto određeno? To je stanje Čiste Svesti, koje nije ni uzročno, ni suptilno, ni materijalno. Nije ni spolja, ni unutra. Ne poseduje ništa eksterno, niti interno. Ta neverovatna Stvarnost opisana je u sedmoj mantri Mandukja Upaniṣade.

Ovaj Apsolut poznat je kao turija (turīya) odnosno četvrto stanje Svesti, ono koje nadilazi sve odnosne manifestacije – uzročnu, suptilnu i materijalnu. Dok je svest na javi eksterna, a svest snova interna, ova Svest nije ni eksterna, ni interna, zato što ona nije ni san, ni java. Nije ni unutarnje svesna, ni vanjski svesna - nāntah-prajñām, na bahih-prajñām – nije ni interno svesna kao što san jeste, niti je eksterno svesna kao što budno stanje jeste. Neko će pomisliti da je ovo istovremena svest o oba ova stanja. Ne. Ovo je nešto što nije istovremenost svesti. Nije eksterno, nije interno, niti je istovremeno i jedno i drugo – nije 'bhayatah-prajñām'. Takođe nije ni klupko svesti poput homogenizovane mase vode u okeanu – na prajñāna-ghanam. Nije kvantitativno u svojoj suštini. Kvantitet je prostoran, matematički, a Svest nije takva. Dakle, ne može se nazvati ni skupom svesti, jer kada razmišljate o skupu, mislite o masi, telu, iako se ona ne može razložiti. Svest nije takva

– na prajñāna-ghanam. Nije ovo Svest bez osobina lišena svesnosti – na prajñām. Možete pomisliti da je ona svesnost bez objekta na koju je usmerena. Nije čak ni to, zato što je objekat sadržan u toj Svesti. Nije ovo ni Svest lišena objekata. Ovo je Svest u koju su objekti uključeni. Dakle, ne može se smatrati neobebeženim dijapozitivom eterične svesti. Ovo, takođe, nije ni odsustvo svesti – na-aprajñām. Nije to ni stanje inertnog savršenstva koje filozofski pravci poput najaje i vaišešike opisuju. Nije to nesvesnost, nije odsustvo svesti, nije ogoljena svest, nije masa svesti, nije eksterna svest, nije interna svest, nije obostruka svest. Šta je onda ovo? Takav je Bog u svojoj suštini – Apsolut u svom Istinskom Biću.

Adriṣhtam: Nevidljivo je. Ne možemo ga videti. Koliko god naprezali oči, očima ga ne možemo iskusiti. Avyavāharayam: Ne možemo biti u bilo kakvoj interakciji sa njim. Ne možemo ga dotaći, ne možemo ga obujmiti, ne možemo o njemu razgovarati, ne možemo ga videti, ne možemo ga čuti. Ne može se ući ni u kakvu interakciju sa njim. Ne možete imati nikakav odnos sa njim. Ono je lišeno svih odnosa, nepovezano ni sa čim. Ono odbija svaku vezu. Nije ni prijateljski, ni neprijateljski naklonjeno. Takva je misterija Bića nad svim bićima. Agrāhyam: Nije dokučivo čulnim sposobnostima. Ne možete ga dotaći rukama, omirisati ga nose, okusiti ga jezikom, čuti ga ušima, videti ga očima. Ništa to nije moguće. Alakṣhanam: I stoga je nemoguće definisati ga. Ne možete ga opisati. Nikakva definicija nije primenljiva, zato što je definicija samo povezanost

osobina koje ste spoznali čulima. Ali postoji nešto što niste videli, nešto što niste čuli. Kako to možete okarakterisati? Stoga nema definicije ovog Bića nad bićima. Niko ništa ne može reći o tome. Acintyam: Nemoguće je umno ga pojmiti. Ne možete formirati pomisao o ovom Biću. Zato ne možete o njemu meditirati na uobičajen način. Ne možete o njemu razmišljati, jer vas razmišljanje navodi na to da dovedete objekat u prostor i vreme, da ga eksternalizujete. Ono nije objekat i nije u okviru prostora i vremena, pa je stoga nemoguće razmišljati o njemu. Avyapadeśyam: Neopisivo je, neizrecivo je. Ne možete jezikom preneti njegovu slavu. Nijedan spis ga ne može opisati. Nijedan svetac ga ne može pojasniti. Čak ni mudrost svih svetaca nije prikladna za njegovu veličinu. Ono nadilazi mudrost svetaca i ono je bez premca, neuporedivo. Ova priroda Bića ove Stvarnosti je takva zbog toga što je niko ne može povezati sa nečim. Ovaj svet je mreža povezanosti. Jedna stvar je vezana za drugu kako bismo mogli da je definišemo, razumemo i nosimo se sa njom. Čitav svet delovanja je carstvo poveznica sa 'drugima'. Ovde, međutim, nije moguće napraviti takvu poveznicu. Ovo je utihnuće svih delatnosti, bilo umnih, bilo fizičkih.

Ekātmapratyayasāram: Ovde nam je data divna karakterizacija Atmana. Atman se može definisati samo kao Atman. Ne može se definisati bilo kojom drugom formom ili konceptom. Kažu da se bitka između Rame i Ravane ne može porediti ni sa čim. Sa čim možete uporediti bitku Rame i Ravane? Možete reći da je nešto nepregledno poput

okeana, beskrajno poput neba, svetlo poput sunca, slatko poput šećera. Ali poput čega je bila bitka Rame i Ravane? Bila je poput bitke Rame i Ravane! Samo to je pesnik imao da kaže. „Prostor je poput prostora, okean je poput okeana, a bitka Rame i Ravane bila je poput bitke Rame i Ravane.“ Takav je i Atman. Atman je poput Atmana. Ne možete reći da je Atman ovakav ili onakav, zato što je neuporediv i svaki pokušaj poređenja bio bi poveznica sa nečim što je proizišlo naknadno u obliku posledice. To bi bila iskrivljena predstava o onome što stvarno jeste. Dakle, može se označiti samo kao 'ekātmapratyayasāram', Suština svesti Sopstva i Jednote. Ako je ikako moguće definisati ga, to je kroz tri zanimljiva izraza – Jednota (ekatva), Sopstvo (ātmatva) i Suština (sāratva). On je suština svega, Jedan je i predstavlja sāmo Sopstvo. On je Sopstvo, pa stoga može samo biti Jedno. On je Sopstvo, pa stoga jeste i Suština. Sopstvo je ono što ima spoznaju o sebi, ali ne kroz vlastito postojanje. To znači Postojanje koje spoznaje sebe bez potrebe za vanjskim dokazom. Percepcija, zaključivanje, verbalno svedočenje, poređenje i td. nisu primenljivi ovde u slučaju znanja o Atmanu. Ne može se o njemu doneti zaključak logikom, bilo indukcijom, bilo dedukcijom, a ne može se ni percipirati, porediti, niti opisati rečima. On je Sopstvo, što znači da ga ne može iskusiti niko drugi. Sopstvo jedino sāmo sebe može da iskusi. Ovde Sopstvo i Postojanje znače jedno te isto. Postojanje je Sopstvo. Postojanje je Atman. Sopstvo je nemoguće objektivizovati i nemoguće ga je otuđiti od vlastite suštine. Znanje

Atmana je intuitivno, što znači bezodnosno razumevanje Stvarnosti, nezavisno od delovanja čula i uma, gde je postojanje izjednačeno za znanjem, a znanje je jedno sa onim što se spoznaje. Ovde je objekat znanja jedno sa znanjem i intuicijom. Kada je objekat izdvojen od znanja, onda se to naziva percepcijom. Ovo je razlika između intuicije i čulne kognicije ili informacije. Tamo gde objekat stoji u neposrednom odnosu sa znanjem, to je intuicija. Ne može se onda reći da li objekat spoznaje sebe ili znanje spoznaje sebe. Razlika u njihovoj prirodi nestaje kao kada se dva okeana spoje. Spoznajni subjekat i objekat spoznaje se ujedinjuju u zajedničkom spoju Bića. Ovo je Sopstvo – ātmatva.

'Salila eko drashtā' – kaže Jaḍnavalkja (Yājñavalkya) u Brihadaranjaka Upanišadi (Brihadāranyaka Upanishad). Atman je poput okeanske poplave bez površine i granice. Atman je jedini koji vidi, zna, posmatra i proživljava iskustvo, bez objektivnog ekvivalenta. On poznaje sebe, a ne 'druge', jer su 'drugi', takođe, deo njega. Stoga je znanje o Atmanu znanje o čitavom postojanju. To nije znanje o ovom Atmanu i onom Atmanu, ovom Sopstvu i onom Sopstvu, ovoj osobi i onoj osobi. To je znanje o Onom Atmanu koji može biti samo Jedan. Atman je jedinstven – ekātmapratyayasāram. Jedini Atman se naziva paramatman (paramātman) kako bi se razlikovao od mnoštva takozvanih atmana, koji se zovu đivatmani. On je paramatman zato što je on Vrhovno Sopstvo. „Brahmeti paramātmeti bhagavāniti śabdyat,“ kaže Śrīmad Bhagavatam (Śrīmad-Bhāgavata). Iz ugla

apsoluta, univerzalnog i ličnog, naziva se Braman (Brahman), paramatman (paramātman) i bagavan (bhagavān). Sam po sebi je Braman (Brahman), Apsolut, a kao Vrhovni Tvorac, Održavalac i Razarač, on je paramatman. Kao Voljeni za posvećenike, on je Bagavan (Bhagavān). On je sve ovo. Ovde se dvaita, vaśištadvaita i advaita slažu, po pitanju ovog Atmana, a zaključak ovih filozofskih pravaca se sliva u jednu istinu koja je skup različitih stavova. Rasprave zamiru, svađe se prekidaju, filozofije utihnu, tišina prevlada. Ovaj Atman je Tišina, kaže veliki Učitelj. Kada je posvećenik prišao Guruu i zatražio: „Pričaj mi o Atmanu,“ Guru je ćutao. Potom je učenik opet zahtevao: „Učitelju, progovori o Atmanu,“ a Guru je opet ćutao. Treći put se učenik obratio, a Guru je ponovo ćutao. Kada je četvrti put učenik postavio isti zahtev: „Pričaj mi o Atmanu,“ Guru je rekao: „Pričam ti, ali ti ne ćuješ, zato što je Tišina Atman.“ U Velikoj Tišini sva previranja kosmosa zamiru. Sva buka ćula, sva buka univerzuma sadržana je i apsorbovana u ovoj Tišini. Ovde je Tišina bolja od bilo kakvog zvuka koji neko mođe da proizvede i objašnjava sve bolje nego bilo kakav govor koji neko mođe da održi. Ova Tišina je detaljnije objašnjenje od svih logićkih argumenata filozofa. Tišina svih tišina je konotacija Stvarnosti sveobuhvatnija od bilo ćega drugog, jer kada je izrazimo rećima, spuštamo se sa njenog nivoa na niži i poćinjemo da razmišljamo o njoj kao o eksternom objektu. Kena Upaniśada nas upozorava rećima: „Nepoznat je onima koji ga poznaju. Poznat je onima koji ga ne poznaju.“ Ako mislite da ga

poznajete, ne poznajete ga, a ako ga poznajete, onda ne mislite, već jednostavno jeste. Postali ste To, i jeste To, a to je pravo znanje. Znanje nije ekspresija, već Bivstvovanje. Rečima Joga Vasište (Yoga Vāsiṣṭha), ovo je satasamanja (sattāsāmānya), Opšte Postojanje svega, koje se razlikuje od pojedinačnih postojanja tela, umova i individua. Ono je Transcendentalno Biće koje se ne može nazvati bilo ovako ili onako. Ono nije ni postojanje – sat (sat) – ni nepostojanje – asat (asat) – u uobičajenom značenju tog izraza. Ono nije postojanje (sat) u smislu postojanja nekakvog objekta. Isto tako, nije ni nepostojanje (asat). Kažemo da nešto jeste zato što ga možemo videti, možemo ga zamisliti, čuti, uhvatiti rukama. Ali Stvarnost nije ta vrsta postojanja. Ali ne možemo zbog toga reći da je nepostojanje. Ona je iznad postojanja (sat) i nepostojanja (asat). „Anādimat param brahma na sat tan na-asad ucyate,“ kaže Bhagavadgita. Ovaj Braman, Poreklo svega, jeste nevremenska večnost. „Na asad āsīt no sad āsīt,“ kaže Rig Veda. Šta beše u početku? Ni postojanje, ni nepostojanje. Definicije daju osobe, a sve osobe koje definišu Stvarnost su proizišle kao posledica. Ko može da definiše ono što je prethodilo čak i uzroku svega, ono što je prethodilo čak i stanju Išvare? Ko to može da opiše i šta je to što može da kaže o tome osim da ga okarakterise, i to sa velikom zadržskom, kao jedinstveni Atman koji je Atman – 'ekātmapratyayasāram'? Kako pojmiti ovaj Atman? Tako što znamo da „On Jeste“ – „asti-iti-eva-upalabdhnyah,“ kao što je sročeno u Kata Upanišadi (Kaṭha Upanishad). Spoznajte ovo kao

„Ono što jeste,“ rekao je Sveti Avgustin. Šta je Stvarnost svih stvarnosti? Ono što Jeste, Opšte Postojanje, 'sattā-sāmānya, ekatmapratyayasaram'. Ovo je Braman.

Prapancopaśamam: Ovde sva samsara, sve ovo previranje kreacije, prestaje, kao talasi koji uranjaju u okean, kao što se san povlači u budno stanje svesti. Univerzum u svim svojim stanjima – materijalnom, suptilnom i uzročnom – ovde prestaje. U ovom stanju nema ni Virata, ni Hiranjagarbe, ni Išvare, zato što nema kreacije. Ovo je Atman u kom nema ni budnog stanja, ni sanjanja, ni spavanja. Zato se zove 'prapancopaśamam'. Ovo nije stanje, već prevazilazi sva stanja. Ovo nije situacija. Ne znamo šta je ovo. Ovo je misterija. Čudo nad čudima je ovo: Čudesno je to što učenik može da shati ovo od čudesnog učitelja koji može da ga poduči o ovom čudesnom Biću. „Āścaryavat paśyati, vadati, śrīnōti,“ kaže Kata Upaniśada. Kako je samo slavno ovo Biće! Prapanča (prapanca), ovaj nepregledni kosmos, ovde prestaje i samo Ono jeste, svetleći kao slavno Sunce svih sunaca. Ono je śāntam (śāntam): Mirno je ovo stanje. Nema briga, nema uznemirenosti, nema bola, nema patnje, nema rođenja i umiranja, nema nikakve agonije tamo. To nije mir uzrokovan odsustvom zvuka ili odsustvom kontakta sa objektima. Ovo je mir koji je po svojoj prirodi pozitivan. Kažemo da smo mirni kada nam se niko ne obraća, niko nas ne uznemirava i kada imamo sve što nam je potrebno. Ovo nije mir Atmana, zato što je naš koncept mira u svetu sasvim negativan i, opet, odnosan. Atman je neodnosan mir koji protok vremena ne može da okonča. Naš mir na

Zemlji ima početak i kraj. Danas smo mirni, sutra nismo. Ne možemo da priuštimo da stalno budemo mirni. Ali mir Atmana je večan i to je najveće blagostanje. Ono je šivam (śivam): To je jedino što može da se nazove stvarno povoljnim, jer je označeno najblagoslovenijim izrazima 'Om' (Om) i 'Ata' (Atha). Označeno je kao Pranava u svojoj svojoj Samoobuhvatnosti. Advaitam: Ovo stanje je nedualno. Ne može se čak reći ni da je Jedno. Ono je 'Ne-dva' – to je sve, zato što bi, kada bismo rekli da je jedno, to imalo denotaciju numeričke cifre. Ono nije jedno, zato što ne postoji ništa drugo osim njega. Upanišada sad kaže, nakon što je rekla da je Jedno (eka), da je Nedualno (advaita). Ne treba reći da je jedno, zato što 'jedan' ima odnos sa 'dva', 'tri', 'četiri'. Ono je neodnosno i stoga ne treba da ga opisujemo kao jedno. Ono je „ni ovo, ni ono“ – 'neti, neti'. Nije ni ovo, ni ono, nije ništa na šta možemo da pomislimo ili da razumemo.

Caturtham manyante, sa ātmā: Ovo je četvrto stanje Svesti, koje se zove Atman. Ono nazivamo četvrtim ne numerički, već u poređenju sa tri relativna stanja – budnim stanjem, stanjem sanjanja i spavanja. Kada uđete u ovo četvrto stanje, nemate osećaj da ste u 'četvrtom stanju'. Tada ste u jedinom mogućem stanju. Ono je prevazišlo prethodna tri, ne kao četvrto, nego kao stanje nemerljivog Bića bez broja, cifre ili kvantiteta. Ovo je Atman. Ovo je naša suštinska priroda i priroda svega. Mi smo Atman, koji nije budan, ne sanja i ne spava, koji se ne ograničava na spoljnji i unutarnji. Atman je jedino Biće svih bića, Postojanje sveg postojanja, *sat* (sat) sveg sata, *chit* (chit) sveg čita,

ananda (ānanda) sve anande – Vrhovno Postojanje-Svest-Blaženstvo.

Sa vijñeyah: Ovo treba znati. Ovo je svrha života. Živimo zbog ovoga i nemamo drugih ciljeva u životu. Sve što činimo, sve što preduzimamo, sve naše delatnosti, kakve god da su, jesu svesni ili nesvesni pokušaji nas da pojмимо Atman i dok god ne dosegneмо Atman, ne možemo biti srećni, ne možemo biti zadovoljni, ne možemo prekinuti ciklus rađanja i umiranja. Konstantno smo i jedno i drugo, stalno umiremo kako bismo se istrenirali da prilagodimo svoje biće Atmanu. Rođenja i smrti su procesi treniranja na polju iskustva. Eksperimentišemo sa svim u svetu, ne bismo li uočili Atman u tome kada stupamo u kontakt sa Atmanom u objektima. Volimo nešto zato što se nadamo da je Atman u tome, ali ga tamo ne pronalazimo, zato što nije samo na jednom mestu. Zašto volimo stvari, ljude, objekte? Zato što se nadamo da je Atman tamo i vodimo se time. Ne pronalazimo ga tamo, pa prelazimo na sledeći objekat, možda je tamo, kao što Gopiji traže Krišnu na različitim mestima. Krišna! Da li si tu, da li si tamo? Znae gde je – On je svuda. Gopiji su pitali drveće, biljke, pčele, čak i nežive stvari. Jeste li videli Krišnu? Da li je Krišna ovuda prošao? Možete li nas uputiti gde je Krišna? Sumanuto su Gopiji zapitkivali sve u kreaciji, živo i neživo. „Znae li Krišnu? Da li ste ga videli?“ Na sličan način mi sumanuto jurcama za svetovnim stvarima. Da li je Atman tu? Jeste li videli Atman? Da li možete da dobijete Atman ovde, tamo, u ovome, u onome? Nije on nigde! On nije nešto određeno i

stoga ne možemo doći do Atmana koliko god da ga tražili u objektima vanjskog sveta. I zato su sve svetovne ljubavi uzaludne na kraju i neumitno ste osuđeni na frustraciju i patnju, zbog ovog pogrešnog pristupa Stvarnosti kroz objekte, na koje Stvarnost ne može biti ograničena zbog njihovog urođenog strukturalnog nedostatka. I dok tako eksperimentišemo, umremo. Život je isuviše kratak. Eksperimentisanje se ne završava. U sledećem životu opet eksperimentišemo, zato što postoji beskrajn niz objekata u kreaciji. Poduzimamo bezbrojne eksperimente i tako se borba nastavlja. Ovaj proces se naziva samsara (samsāra), transmigracija, i kroz sve živote koje proživimo i kroz sve smrti, ne možemo da uočimo Atman, kao što ni Gopiji nisu mogli da vide Krišnu dok im se On Sām svojom Voljom nije prikazao. Niko Gopijima nije mogao da pruži informaciju o tome gde je Krišna. „Ne znam, ne znam,“ govoriće vam svi objekti. Zašto onda uopšte pitamo? Nikada ga nismo videli. Pa kada se ova enigma potrage za Atmanom uzme u obzir, Upanišada na kraju kaže da ga mogu dosegnuti samo oni koje On izabere. Morate to prepustiti Njemu. Ne znate kako da ga uočite. Izgleda da ne postoji način da saznate kako to da učinite. Ništa na svetu nam ne može pomoći da ga uočimo. Yam eva eṣha vrinute tena labhyah: Koga izabere, samo taj ga može doći. To rešenje nudi mudrac iz Kata Upanišade. Umorili smo se od potrage. A kada su Gopiji umorni od ovog teškog poduhvata, kada postanu nesvesni u potpunoj predaju Krišni, tada se On Sām prikaže. Sada je došlo to vreme. Ego je nestao, napor je prestao, ne

postoji ništa više što možete da preduzmete i tada se On pojavljuje. Tragate i tragate i tragate i uvidite koliko je to nesmisleno. Ego uvidi svoja ograničenja i rastoči se. Kada znate svoja ograničenja, svi egoistični napori prestaju, a nestanak ega je otkriće Atmana. Bog dolazi kada ego ode. Kada vi niste nigde, samo On je svuda. On preuzima poziciju vaše ličnosti. Vi nestajete, tad On stupa na scenu, ne pre toga. Kada su ličnosti Gopija nestale, Krišna je preuzeo njihova srca i umesto Gopija, tamo je samo bio Krišna. Ćiva prestaje da postoji u korist Išvare. To je Atman koji treba spoznati, Cilj zbog koga smo došli na ovaj svet. Ovo je četvrto stanje Svesti, Atman, Apsolut, Braman.

ATMAN KAO PRANAVA

Atman je sadržaj značenja Omkara, kojim Upanišada i počinje. Ovaj Om, koji je Sve, sveobuhvatan. Ime označava ovo Sve, koje je Atman. Atman je označeno; Om, Pranava, jeste oznaka.

Kako postoje tri relativne faze Atmana, postoje tri relativne faze Oma. A, U, M su ova tri konstitutivna elementa Oma. Kao što se budno stanje, stanje sanjanja i stanje spavanja mogu smatrati konstitutivnim elementima manifestovanog oblika Atmana, tako je i Om manifestovan kroz tri konstituenta. Pāda mātṛā, matrāsca pādā: Stopala Atmana su matre ili slogovi Oma i obratno. Matre ili slogovi su A, U, M, 'akāra, ukāra, makāra iti'. So, yamātmā-adhyaksharam: Atman je Vladalac nad ovom akṣarom (akṣhara), većitim Omom. Adhimātram: On takođe upravlja trima slogovima, A, U, M, koji se mogu uporediti sa opisana tri stanja Atmana – budno (jāgarita), sanjanje (svapna), spavanje (suṣhṭi). Ovaj Vrhovni Atman kao označeno je uporediv sa Omom i njegovim matrama, A, U, M, a sada treba da naučimo kako se ova tri sloga mogu uporediti sa tri stanja. I kao što postoji četvrto, transcendentalno stanje iznad ova tri stanja Atmana, tako postoji i transcendentalno stanje Oma, koje prevazilazi tri sloga, A, U, M. Kao što postoje četiri stanja svesti, postoje i četiri stanja Omakara, od kojih svako redom može da se uporedi sa odgovarajućim ekvivalentom.

Koje je prvo stanje Atmana? Vaišvanara. Vaišvanara ili Višva je prva manifestacija Atmana,

što se može uporediti sa prvom manifestacijom trosložne Pranave, Omkara. Budno stanje (jāgaritasthāna) Vaišvanare je prvo stopalo (prathamapāda) Pranave ili Oma. Jāgaritasthāno vaisvanar-okarah prathama matra: Budno stanje Atmana (jāgaritasthāna), koje se zove Višva ili Vaišvanara, jeste prvi slog Oma – 'akāra'. Āpterādimatvadvā: 'A' se može uporediti, na vrlo specifičan način, sa prvom fazom Atmana. Sva stanja svesti, relativno govoreći, počinju budnim stanjem, u kom se za druga stanja, naime sanjanje i spavanje, može reći da su uključena. Iz ugla posmatranja đive, ne iz Išvarinog ugla, budno stanje je uzrok, a sanjanje i spavanje se mogu smatrati posledicama. Ako je san posledica impresija percepcije u budnom stanju, onda je spavanje stanje u kom su sve neostvarene impresije sklupčane u latentnom stanju, spremne da se manifestuju u narednom periodu. U ovom smislu možemo da kažemo da je budno stanje začetak drugih stanja. Tako je i 'A' početno slovo, prvi slog u nizu slova alfabeta, a ova *akara* (akāra) sadrži, kako kažu, sve druge tvorbe reči, zato što je osećaj kad god zaustite nešto da kažete kao da ćete izgovoriti 'A', pa ga zato Upanišada smatra početkom tvorbe reči. Ovaj začetak tvorbe reči se poredi sa začetkom iskustava u svesti, što je, u stvari, budno stanje. Ovo stanje Atmana u budnom stanju se stoga može uporediti sa *akarom*, prvim slogom Omkara. A Upanišada takođe kaže da se meditacijom na ovu harmoniju između Omove *akare* i budnog stanja Atmana postiže ostvarenje svih želja – āpnoti ha vai sarvān kāmān. Osoba, takođe, postaje prva među svim

osobama i gotovo kao da je početak svega u smislu toga da toj osobi sve polazi za rukom, čak i kad to ne priziva – ādisca bhavati. Ovo ostvarenje meditacije jogina je takođe opisano u Čandogja Upanišadi (Chhāndogya Upanishad) u kontekstu opisa tehnike koja se zove Vaišvanara vidja (Vaiśvānara vidyā). Dok je opis Vaišvanare u Mandukja Upanišadi veoma kratak, Čandogja Upanišada vrlo detaljno razjašnjava vidju, odnosno meditaciju na Vaišvanaru. Meditacijom na ovo Kosmičko Stanje Atmana, poznato kao Vaišvanara, jogin dostiže moć koja se ne može meriti ni sa čim na svetu i sve mu dolazi bez potrebe da to i zatraži. Prava moć je ona koja priziva nešto što nismo ni morali rečima da izrazimo. Ne morate osobi da kažete „uradi ovako,“ nego će on sam jednostavno tako učiniti. I to je vrhunac sve moći. Ovo se postiže meditacijom na Vaišvanaru. Ya evam veda: Onaj koji zna ovu tajnu meditacije na harmoniju akara i budnog stanja Atmana, onaj koji meditira na Vaišvanara-atman (Vaiśvānara-ātman) označen prvom fazom, odnosno slogom, Omkara, zagospodariće svime, postaće usavršeni Sidha (Siddha) i biće majstor joge. Ovo je vezano za budno stanje (jāgaritasthāna), koje je Vaišvanara, prvo stopalo (prathamapāda), akara, koja donosi rezultat ove prirode kada osoba pribegne ovakvom vidu meditacije.

Sada Upanišada nastavlja sa daljim poređenjem drugog sloga Omakara, odnosno 'U', sa drugom fazom manifestovanog Atmana, odnosno taidasom (taijasa).

Ukara (ukāra) je drugi slog Oma, koji se može uporediti sa drugim stopalom (pāda) Atmana. Ukara se smatra uzdignutim (utkarṣha) u smislu toga da je iznad *akare*, sledi nakon *akare*. U nizu slova alfabeta, 'U' sledi kasnije kao neka vrsta posledice izgovaranja *akare*, pa kako se *akara* smatra početkom jezika, tako se *ukara* smatra sredinom sve tvorbe samoglasnika. Kada izgovorite 'U', videćete da se grlo aktivira. Podiže se, simbolično, kaže Upanišada, u smislu toga da je iznad *akare* u procesu tvorbe reči. Tako je i taidasa ili svest u snu usledila nakon budnog stanja kao njegova posledica, nadovezujući se na budno stanje, postojeći između jave i spavanja. Ubhayatvādvā: Ono je dvostruko (ubhaya), u smislu toga da ima dve strane, budnost i spavanje, iz ugla stopala Atmana i nalazi se između *akare* i *makare*, iz ugla matri, odnosno slogova, Omkara. Zato u meditaciji možemo porediti *ukaru* sa taidasom, svešču sanjanja. Upanišada pravi ova poređenja kako bi nam olakšala meditaciju, kako bismo mogli da stavimo Omkar i stanja Atmana u poredbeni kontekst. Sva ova poređenja su simbolična i ne bi trebalo da ih shvatamo bukvalno. Sve meditacije su simbolične; sve upanišadske vidje su simbolične, kao što je poređenje Bramana sa kanapom i sveta sa zmijom u analogiji zmije u kanapu simbolično. Kada kažemo da je Braman poput kanapa, ne znači da je Braman dug poput užeta. Analogija je ograničena namenjenom simbolikom i na isti način moramo razumeti ovo poređenje kao simboliku koja nam olakšava meditaciju na jedinstvo svih imena i oblika, obuhvaćeno jedinstvom Omakara sa

Atmanom u svim njegovim fazama. Pa je stoga *ukara*, kako stoji iznad *akare*, postojeći između *akare* i *makare*, uporediva sa stanjem sanjanja, koje je uzdignuto iznad budnog stanja time što je njegova posledica, postojeći između budnog stanja i stanja spavanja. Utkarṣhati ha vai jñāna-santatim: I onaj ko meditira na ovaj način, uzdiže se po statusu znanja. Kao što je 'U' uzdignuto u odnosu na 'A', a san uzdignut u odnosu na javu, znanje meditanta uzdiže se iznad uobičajenog razumevanja podataka koje daju filozofski pravci. Taj postaje pravi znalac, gnjan (jñānin), meditirajući na jedinstvo *ukare* i *taidase*. Samānasca bhavati: Kao što postoji harmonizujući efekat *taidase* koji se odnosi na budno stanje i stanje spavanja, u smislu toga da je svest kao u budnom stanju, samo nije eksterna, kao što postoji harmonizujući efekat *ukare* u odnosu na *akaru* i *makaru*, tako onaj koji meditira ovako postaje harmonizujući faktor u društvu i celoj kreaciji. Taj postaje harmonizujući element svuda. Tada nema konflikta u njegovom umu i ne stvara konflikte u društvu kada je utemeljen u ovoj meditaciji. Taj nosi mir u sebi i stvara mir oko sebe takođe, zbog zračenja tog mira koji izvire iz njega. Meditant postaje spontani mirotvorac. Njegovo sāmo postojanje je mirotvorno. Ne mora ništa da kaže svetu. U njegovom prisustvu ne može da dođe do konflikta, a nesuglastice prestaju, nervoza i emotivne tenzije nestaju zbog meditacije koja sprovedena kao harmonizujući faktor svesti budnog stanja i stanja spavanja kroz slog 'U' *ukare*, kaže Upaniṣada. Ne samo to – nāsyābrahmavit kule bhavati – ova meditacija tako pročišćava, ima takav

efekat na meditanta i sve koji su za njega vezani da niko ko nije spoznao Braman ne može biti rođen u njegovoj porodici. Taj će imati samo Bramavide u porodici zbog posledica ove meditacije. Krv će mu se toliko prečistiti, sve ćelije u njegovom telu će biti ispunjene nad-fizičkim znanjem toliko da nikakav idiot neće moći da mu se rodi u porodici. Šta je uopšte dete? Ono je ti sām, ponovo rođen. Ātmā vai putranāmā asi: Vi sami ste ponovo rođeni kroz dete u nekom drugom obliku, a vaše znanje će biti preneto na dete i zbog ove meditacije, kada uslede ove posledice, bićete preplavljeni znanjem – postaćete znanje sāmo. U stvari, nije vaše telo to koje se ponovo rađa, već se znanje ponovo rađa. Ne prenosite samo hromosome ili ćelije novorođenčetu, već prenosite i znanje. Duhovno znanje vas toliko preplavi da prestajete da budete puko fizičko telo. Fizičko telo vibrira kao telo znanja. Takva je snaga ovog znanja. Porodica nije ništa drugo do generacije vaše dece, koja bi, kako Upanišada kaže, trebalo da budu sāmo znanje. Stoga će generacija vaših potomaka biti niz dece ne u telesnoj dimenziji, već kroz znanje – amritasya putrāh. Tako je moćna ova meditacija.

Zatim postoji poređenje *makare* i stanja svesti u dubokom snu. Suṣhuptasthānah prājño makārastritiya mātrā: *makara* je treća matra Oma, a može se uporediti sa prađnom, trećim stanjem, uzročnim stanjem Atmana. Miterapītervā: Ono je mera svemu i raščinitelj svega. Kada pevamo Om, *akara* i *ukara* se stapaju i makaru, kao što se sve impresije sa jave i iz sna stapaju u prađnu, duboki san, uzročno stanje. Kao što mantranje završavate

makarom, tako sva iskustva završavate dubokim snom. I kao što nakon završetka recitovanja *makarom* započinjete ponavljanje mantrе, tako i budno stanje započinje kao izdanak stanja dubokog sna. Duboki san se može nazvati uzrokom budnog stanja na jedan način, ali se može posmatrati i kao njegova posledica na drugi način. Buđenje se dešava kao posledica uznemirenosti zbog neostvarenih impresija koje leže zakopane u stanju dubokog sna. Iz ovog ugla možemo reći da je budno stanje posledica stanja dubokog sna. Stanje spavanja je uzrok, a sva iskustva na javi i u snovima su njegove posledice. Kao što je Išvara uzrok svega, duboki san je izgleda uzrok našeg budnog stanja i stanja sanjanja, na neki način, odnosno zato što se budimo iz uspavanosti zbog neostvarenih želja. Kada bi sve naše želje bile ispunjene, ne bismo se budili iz sna uopšte. Zašto bismo se budili? Koja bi bila svrha? Postoji nešto neispunjeno, neostvoreno i stoga se budimo. Prarabda-karma (prārabdhakarma) potiče, gura nas u aktivnost, budi nas za svet objekata. Tako je, na jedan način, spavanje (prājña) uzrok iskustava koja imamo kroz budno stanje (Višva) i stanje sanjanja (taijasa). Ali na drugi način, spavanje (prājña) se može smatrati posledicom, pošto je prađna samo stanje svesti u kom sve impresije, neispunjene, nemanifestovane, latentno obitavaju i baš ove impresije nisu ništa do posledica percepcije i iskustva iz budnog stanja. U tom slišu je duboki san posledica budnog stanja. Makara u okviru Oma je takve prirode. Možemo reći da mantranje počinje *makarom* ili da se završava *makarom* u nizu ponavljanja Oma. Kao što

možemo mantrati pranavu u nizu, tako možemo imati i niz buđenja i spavanja, buđenja i spavanja. Stanje spavanja meri (mīteḥ) sve tako što su iskustva u budnom stanju i stanju sanjanja određena impresijama koje su u njemu kao sančita-karma (sanchita-karma) u anandamaja-koši (ānandamaya-koṣha), uzročnom stanju, koja se manifestuje u dubokom snu. Sančita-karme su one grupacije neispunjenih *samskara* (samskāra) i *vasana* (vāsana) koje su prisutne u dubokom snu, a koje izbacuju izdanke u obliku iskustava na javi i u snovima. Na ovaj način merimo iskustva u smislu tendencija prisutnih u stanju dubokog sna. Iskustva u snovima i na javi su premerena već postojećim potencijalom iz stanja spavanja u vidu neispunjenih vasana i samskara. Ono je, dakle, mera (miti) iskustva. I tako se *makara* smatra onim što sadrži proces mantranja. Kao što ono što drži sadržaj podržava sam taj sadržaj, tako su i *akara* i *ukara*, čini se, sadržane u *makari*, kojom završavamo mantranje. Kao što sva iskustva urone u stanje dubokog sna, kao što svi naši naponi prestaju kada odemo na spavanje, recitovanje Pranave prestaje kada makara počne. 'A' i 'U' se sliju u 'M'. Minoti ha vā idam sarvam: Onaj koji ovako meditira ima kapacitet da premeri sve, odnosno, da zna sve – postaje sveznajuć (sarvajña). On postaje Išvara Sām. On postaje mera svega, on postaje metar za promišljanje o svemu u kreaciji. Sve je vezano za njega, a on nije vezan ni za šta. On postaje referenca za čitavu kreaciju, središte sveg iskustva u kosmosu. Apītisca bhavati: Sve se stapa u njemu i sve se uliva u njega kao što se reke slivaju u okean,

kako kaže Bhagavad-gita. Išvara je ono što spaja čitavu kreaciju i kada postanete Išvara, čitava kreacija se spoji u vama. Do ovog stanja se dolazi kroz meditaciju na jedinstvo *makare* i prađne (prājña), uzročnog stanja Pranave i uzročnog stanja Svesti, kako individualno, tako i kosmički.

Sad, pošto postoje tri relativna stanja Atmana, budno stanje (jāgrat), stanje sanjanja (svapna) i stanje spavanja (suṣhṭi), akara, ukara i makara Pranave ili Omkara mogu se smatrati njegovim relativnim stanjima. Ali kao što postoji transcendentalno stanje Atmana koje je opisano kao: „nāntah-prājñam, na bahih prājñam, no-’bhayatah-prājñam,“ postoji i transcendentalno stanje Pranave, odnosno Omkara, koje se ne sastoji od matri, odnosno slogova, već je amatra, bez mere ili sloga. Baš kao što ne možemo da označimo Atman kao ovo ili ono, tako ne možemo ni da odredimo stanje amatre Oma kao ovo ili ono. Ono je vibracija bivstvovanja, a ne stanje zvuka, pa nema materijalnog sadržaja u njegovoj vibraciji. Ono nadilazi fizičko, suptilno i uzročno stanje, a nije ni samo vibracija koja pokreće kreaciju. Suptilnije je i od uzročne vibracije kojom je kreacija otpočela. Jedina reč koju Upanišada koristi da imenuje ovo stanje je amatra (amātra), nemerljivo. Kao što je Atman nepojmljiv, neodnosan, neopisiv, nezamisliv, tako je i amatra stanje Omkara nemerljivo na bilo koji način.

Ovaj Om u svom četvrtom, odnosno transcendentalnom stanju, jeste sām Atman. Postoji bezzvučno stanje Pranave koje je Postojanje sāmo. Svi zvuci i vibracije stapaju se u Postojanju, a

Postojanje je Jedno. Možemo ga zvati Pranava u njegovom stanju amatre ili Atman u njegovom neopisivom stanju Bivstvovanja. Čisto Postojanje je stapanje Pranave i Atmana. Amātrascaturthah avyavahāryah: Četvrto stanje Pranave je ono sa kim ne možemo stupiti ni u kakav kontakt, ni kroz objekte, reči niti zvuke, poput onih koje su vezane za upotrebu jezika. Prapancopaśamah: Čitav svet zvuka prestaje ovde u ovom bezzvučnom stanju Pranave. Sivo'dvaitah: Ono je najpovoljnije, blagosloveno i nedvojno poput Atmana, zato što jeste Taj Atman. Omkāra ātmaiva: Taj bezzvučni, transcendentalni Omkar je Atman sām. On je drugo ime za Atman. Kreacija i Tvorac postaju jedno u njemu. Stapanje Oma u Atmanu je stapanje kreacije s Apsolutom. Stvaranje ne postoji, zato što ne postoji stvoreno. Ne postoji zvuk koji bi trebalo da predstavlja prvu vibraciju kreacije. Zvuk dospeva do bezzvučnog stanja. Tada postaje bezodnosan. Samviśatyatmanātmānam: Onaj koji je kroz duboku meditaciju spoznao ovu tajnu ulazi u Atman kroz Atman. Ne ulazimo u Atman kroz kapiju, ulazimo u Atman kroz Atman. Nismo mi ti koji ulaze u Atman, *Atman ulazi u Atman*. Mi ne postojimo. Mi nestajemo u Atmanu, *a Atman postaje Atman*. Zvukovi se stapaju u Pranavi; ona postaje Atman. *Samo Atman jeste*. Kada Atman postane Atman kroz Atman, to se zove ostvarenje u Atmanu – ātmasākshātkāra. Ovo je takođe i ostvarenje u Bramanu – brahmasākshātkāra. Iz ugla Atmana koji pokreće individualna stanja, ovaj poduhvat ćemo zvati atmasakṣatkara (ātmasākshātkāra). Iz ugla istog ovog Atmana koji pokreće čitav kosmos,

zvaćemo ga bramasaćšatkara (brahmasaćshātkāra). To je Samoostvarenje i Bogoostvarenje istovremeno. To je Postojanje, to je Svest, to je Moć, to je Blaženstvo, to je Savršenstvo, to je Besmrtnost, to je mokša (mokša), to je kaivalja (kaivalya). Ovo je Cilj života, do koga je put predivno opisan u Mandukja Upanišadi.

Mandukja je suština svih Upanišada, čije izučavanje i prihvtanje su sami po sebi dovoljni da dovedu osobu do emancipacije – mādūkyamekamevālam mumukshūnam vimuktaye: Za oslobođenje tragaoca, sāma Mandukja Upanišada je dovoljna ukoliko je ispravno iskustveno svari. Ne treba da je samo slušate i potom zaboravite. Upravo ste čuli predstavljanje veličanstvenog znaćenja Mandukja Upanišade i želim vam da je apsorbuje u umove i učinite je delom praktičnog života. Neka ovo znanje, koje je toliko retko, toliko teško da se stekne, ne bude protraćeno. Nemojte da ga po svetu raznesu vetrovi. Čak i ako biste naglas zapomagali, teško da biste došli do ovog znanja. Ono je tako redak dar na svetu i kada ga dobijete, nemojte ga zagubiti i nemojte zaboraviti da ga imate. Ispijajte ga kroz duboko razmišljanje, upotrebite ga u praksi u svakodnevnom životu kako bi vam život prerastao u Božanski Život, kako biste postali istinska božanstva koja hode ovom zemljom šireći mir gde god da kroće samim svojim prisustvom, kako biste postali bu-deve (bhūdeva), bogovi na zemlji. Pravi je *bramana* onaj koji zna ovu tajnu, koji ima ovo znanje, koji živi ovo znanje i kome je ovo znanje deo svakodnevice, kome je delovanje u skladu sa

time što poseduje ovo znanje gde se karma i gnjana sreću u bratskom zagrljaju, gde nema nesloge među radom i kontemplacijom, gde život postaje ostvarenje, gde rad postaje obožavanje Božanske Svesti, gde sāmno postojanje osobe postaje blagoslov za čitavu zemlju, gde zemaljski život postaje podučavanje, gde primer postaje pouka i gde osoba postaje predstavnik Išvare na ovom svetu. Ovo je velika božanska poruka Mandukja Upanišade i moja je molitva upućena Svevišnjem da vas blagoslovi potpunim sećanjem na ovo znanje, kako ga ne biste zaboravili kroz svakodnevicu, ovo divno znanje, kako Čandogja Upanišada kaže, koje se ne može meriti ni sa svim blagom zemlje. Ovo znanje prevazilazi sva bogatstva čitavog sveta, spas je za čovečanstvo od usuda konačnosti života, direktni recept za oslobođenje (mokṣha), Besmrtno Iskustvo, konačni Cilj naših života.